

פקסיקון
בת-י-הספר
בישראל 2010:
סוגים ומושגים

אברהם פרנק

לקסיקון בתי-הספר בישראל 2010: סוגים ומושגים

הקדמה והסבר

רקע

לאן כדאי לשלוח את הילדים ללמוד? איך אדע מה בית-הספר מעניק? מה מאפיין אותו? האם קיימת בכלל אפשרות לבחור? שאלות אלה ודומותיהן עומדות בבסיס הצורך להוציא-לאור לקסיקון של בתי-הספר בישראל. הצורך נעשה חיוני ודחוף בעקבות הריבוי הגדול של סוגי מוסדות חינוך מכיתות א' ועד י"ב. הריבוי והמגוון אינם מנותקים מתהליכים כלליים: בעולמנו הגלובאלי בכלל, בעולם החינוכי בפרט ובישראל בפרט-בפרט. היום אנשים מחפשים לעצמם, בכל תחום, משהו ה"תפורר לפי מידתם", וכך גם לגבי בתי-ספר.

במקביל לרצון לבחור בכל עניין, גם משרד החינוך והמערכת המשפטית פתחו אפשרויות נרחבות יותר להורים שמבקשים לעצמם בית-ספר המתאים לילדיהם. בחירת הורים הפכה למקובלת, אפילו אם אין קושי לזהות כאן היבטים שליליים מבחינה חברתית של אינדיווידואליזם מקצין, דאגה לענייני-שלי ופערים בין בעלי אמצעים לבין יוצאי שכבות חלשות.

היבט נוסף שתורם לריבוי הסוגים הוא, שביעות-רצון יורדת ממערכת החינוך הממלכתית ומבתי-הספר הציבוריים. הורים רבים יזמו ויוזמים בשנים האחרונות הקמה של בתי-ספר "אחרים", שיתנו תשובה למאוויהם לגבי חינוך הילדים בכיוונים שונים: יותר חופש לילד, יותר תשומת-לב אישית, יותר מצויינות בהישגים מדידים וכיו"ב. ציפיות שונות ופתרונות שונים.

הלקסיקון אינו מביא מידע על כל אחד מבתי-הספר – כמותם יש בישראל 4175 – אלא על קבוצות בתי-ספר בעלי מאפיינים משותפים או על רשתות כמו בתי-ספר "דמוקרטיים", "התיישבותיים/קיבוציים" ורבות אחרות. במקרים אחדים בלבד, כאשר מדובר בבית-ספר שיש לו בולטות ברורה, הובא עליו כאן מידע יחידאי-ספציפי.

היכולת להגדיר את בתי-הספר במושגים מוכללים אינה פשוטה כלל ועיקר. ישנם מונחים פורמאליים אחדים, כמו ממלכתי, ממלכתי-דתי, יסודי (מה שהיה בעבר "עממי") ועוד, אבל בשיח החינוכי מרבית להשתמש במושגים שאין להם אחיזה בחוק, בפסיקה או בתקנות. שני מושגים שמרבים להזכיר הם בתי-ספר ציבוריים לעומת פרטיים. המושגים הללו מבקשים להביע רעיון, אבל באין להם הגדרה משפטית מוסמכת – כל אחד עושים בהם שימוש כרצונם.

התמצאות

מה יש בלקסיקון?

הלקסיקון מביא 77 ערכים של סוגי בתי-ספר, רשתות או בתי-ספר ספציפיים. לכל ערך הוא מביא תגיות, שהן עצמן ערכים בלקסיקון. התגיות מסבירות לאיזה קטגוריות משתייך הערך המדובר. הן מסודרות מן החשובה והרלוונטית יותר עבור הערך האמור, בכיוון התגית החשובה פחות. לגבי כל אחד מסוגי בתי-ספר המוצגים בו הבאתי את הנתונים הבאים או מקצתם:

- הצגת רקע הכוללת היסטוריה, מאפיינים ואירועים או אישים בולטים;
- מספרם של בתי-הספר הכלולים בהגדרה מסויימת או ברשת, במידה ואפשר לכמת אותם;
- פריסה גיאוגרפית שלהם;

• כתובות, טלפונים, דואר אלקטרוני ואתרי אינטרנט שבהם ניתן למצוא מידע ספציפי על בתי-ספר או ארגונים השייכים לכל אחד מן הסוגים.

הלקסיקון **נמנע במכוון** מלהביא דיווחים של בתי-ספר על הישגיהם במיצ"ב (מדדי צמיחה ויעילות בית-ספרית) ובבגרויות. עם זאת, הוא מביא דוגמאות של בתי-ספר ספציפיים במקצת הערכים. למשל: בערך "אוטיסטים, מוסדות ל-" מובא בית-הספר "עופר" בחיפה כדוגמא. אין לראות בכך ביטוי של תמיכה בבית-הספר המייצג, אלא כדוגמא אחת מיני רבות, שאת מרביתן ניתן למצוא ללא קושי בהנחיית הלקסיקון.

הלקסיקון מאורגן לפי סדר האל"ף-בי"ת, והמידע המשמש אותו נלקח ממקורות גלויים ומעודכנים: אתרים של רשתות או בתי-ספר, מידע של משרד החינוך, מידע מן ה-ויקיפדיה במידה ומצאתיו ראוי, חוקי חינוך ועוד.

שימושים

בלקסיקון יכולים להיעזר אנשי מקצוע מתחום החינוך, באקדמיה, במשרד החינוך ובבתי-הספר, ובעיקר כמובן הורים שרוצים לפלס לעצמם דרך ביער העבות של סוגים ובני-סוגים של מוסדות חינוך שנוצרו בישראל במהלך השנים.

חוקרי תחום החינוך: אלה יכולים לחסוך לעצמם זמן רב בהשגת נתונים המצויים בלקסיקון. הם יוכלו גם להעשיר באמצעותו את נקודות המבט לתחומים שלא הכירו.

אנשי משרד החינוך: גם הם יכולים לקבל מידע מרוכז, שאינו עומד לרשותם בשוטף, לצורך קבלת החלטות.

מנהלים וצוותים של בתי-ספר: אלה יוכלו לבחון כיוונים ודגשים חדשים עבור בית-ספרם בכדי לשפר ולהעשיר. הם יוכלו גם להכיר טוב יותר מושגים שונים, פורמאליים ובלתי-פורמאליים, שיסייעו בידם. **הורים לילדים**: ההורים עשויים להיות המרוויחים הגדולים מעיון בלקסיקון. הם יכולים ללמוד אלו בתי-הספר זמינים להם, ומה מהם נכון לילדיהם. יתרה מכך: באמצעות ועדי הורים הם יכולים לפעול לעיצוב בית-הספר בכיוונים שיעדיפו בעקבות עיון בלקסיקון.

הקריאה בלקסיקון תקל גם אחר-כך על חיפוש נוסף, מפורט יותר, באמצעים הרבים שעומדים היום לרשותו של כל אחד¹.

איסוף המידע הכלול בלקסיקון היה כרוך בעבודה מרובה, וקרוב לודאי שנכנסו גם נתונים שגויים. לכן אשמח לקבל הערות, תיקונים ותוספות לכל עניין, לטובת עדכונים במהדורות הבאות.

בסוף הספר ימצאו הקוראים "**נספח קטגוריות**", שבמסגרתו חולקו ערכי הלקסיקון לפי נושאים, דבר שמקל על ההתמצאות בסבך האפשרויות.

קריאה מהנה ומועילה,
אברהם פרנק.

המייל שלי frank_m@gan.org.il

טלפון: 0544-275893

¹ בשל אילוצי שפה מובאים הדברים בגוף זכר, אך הם מכוונים באותה מידה לשני המינים.

לקסיקון בתי-הספר בישראל 2010

רשימה כוללת של הערכים לפי סדר אל"ף-בי"ת

<u>עמוד</u>		<u>עמוד</u>	
54	מארג	5	אוטיסטים, מוסדות ל-
55	מוחזקים	6	אולפנות, אולפניות
56	מוכרים שאינם רשמיים	7	אורט ישראל
58	מופת mofet	8	אלטרנטיביים
59	מורשה	9	אליאנס-כי"ח
61	מיתרים	10	אמי"ת
62	ממלכתיים	11	אנתרופוסופיים
63	ממלכתיים-דתיים	12	אקסטרנים
65	מעין החינוך התורני	13	בדואים
65	מקיפים	15	בית אקשטיין
67	מקצועיים	16	בית חינוך
67	משלבים	17	בית יעקב
68	משרד התמ"ת, מוסדות	18	ברנקו וייס
69	נועם-צביה	19	גימנסיה הרצליה
70	נוצריים	20	דו לשוניים
71	ניסויים	21	דיאלוגיים
73	נעמ"ת	22	דיאלוג יצירתי
74	על-אזוריים	23	דמוקרטיים
75	על-יסודיים	24	דרוזיים
77	עמל	25	דרור בתי חינוך
79	ערביים	26	הבית של תמר
80	עת הדעת	27	החינוך העצמאי
81	עמיד	27	החממה
82	פטור, מוסדות	29	הריאלי
83	פנימיות	30	התיישבותיים/קיבוציים
84	פנימיות צבאיות לפיקוד	31	ויצ"ו
85	פרטיים	32	חב"ד
87	קדמה	33	חברותא
89	קשת	34	חטיבות ביניים
90	שבח-מופת	35	חינוך ביתי
91	תיכוניים	37	חינוך חרדי
93	תל"י (תגבור לימודי יהדות)	38	חינוך מיוחד
95	אחרית דבר	39	חינוך ציבורי
96	נספח קטגוריות	41	חכמים Smart Schools
		42	חקלאיים
		43	יסודיים
		44	ירוקים
		45	ישיבות תיכוניות
		46	כפרי נוער
		47	לאמנויות
		48	לחינוך סביבתי שדה בוקר
		49	לטבע
		50	ליאו באק
		51	למדעים
		53	למדעים ואמנויות (בירושלים)

לקסיקון בתי-הספר בישראל 2010

אוטיסטים, מוסדות ל-

תגיות: חינוך מיוחד, יסודיים, על-יסודיים, פנימיות, בית אקשטיין

תקציר: אוטיזם הוא לקות התפתחותית של קשיים בתקשורת. בישראל יש כ-15 בתי-ספר עבור ילדים אוטיסטים, וכיתות מיוחדות רבות בבתי-ספר רגילים. אגודת אל"ט מסייעת להורים.

"אוטיזם קלאסי" או "תסמונת קנר" היא לקות התפתחותית, שכמו שאר התסמונות בקבוצה זו נובעת מבעיה נוירולוגית תורשתית ומולדת. מסיבות היסטוריות מחלקים את התסמינים של אוטיזם הקלאסי לשלוש קבוצות:

1. תסמיני תקשורת לא מילולית כגון קושי ביצירת קשרים חברתיים, בהבעת רגשות, בתקשורת בעזרת הבעות פנים.
2. תסמיני הפרעה בדיבור, למשל שגיאות דקדוק גסות, אוצר מילים זעום, הימנעות משימוש בדיבור עבור חלק מהמטרות בהן רוב האנשים משתמשים בדיבור (כגון הימנעות מהחלפת חוויות או הימנעות משאלת שאלות), ובמקרים קיצוניים אי שימוש מוחלט בדיבור.
3. תסמיני התנהגות חזרתית (כגון נדנדוד חוזר של הגוף ופחד משינויים). כיום מקובל לחשוב שחלק מהתסמינים הקשורים בהתנהגות חזרתית נובעים ממגבלה בתכנון רצף תנועות (תכנון מוטורי) ושמגבלה זו גורמת גם למגבלה בקואורדינציית הידיים שקיימת אצל רבים מבעלי התסמונות שבקשת האוטיסטית.

בעשור האחרון של המאה העשרים הסתבר שלתסמונת זו ולכל שאר תסמונות הקשת האוטיסטית יש גם קבוצה סימפטומים רביעית:

4. בעיות ויסות חושי, כמו עודף רגישות למגע וחוסר רגישות יחסי לכאב.

"תסמונות הקשת האוטיסטית" הרחבה עשויה לכלול גם תסמינים כגון אפילפסיה, מנת משכל נמוכה ושיתוק בידיים. התנהגות אופיינית לרבות מתסמונות הקשת הופכת לברורה בדרך כלל במהלך שלוש שנות החיים הראשונות. על פי רוב, התדרדרות תפקודית זו מגיעה בין גיל שנה וחצי לבין גיל שנתיים וחצי.

גורם חשוב שפועל בתחום האוטיזם הוא **האגודה הלאומית לילדים אוטיסטיים (אלו"ט)**, נוסדה בשנת 1974). זוהי עמותת הורים לילדים, מתבגרים ובוגרים המאובחנים כלוקים באוטיזם, או בתסמונות אחרות של הקשת האוטיסטית. אלו"ט פועלת להקמת מרכזי חינוך, שיקום, תעסוקה ודיוור מוגן לאוטיסטים, מכשירה אנשי מקצוע לעבודה בתחום, ומגישה סיוע למשפחות. העמותה מטפלת בכ-4,000 משפחות.

כתובת אל"ט: משרדים: רח' כורזין 1, גבעתיים. **מען לדואר:** ת.ד. 349 גבעתיים 80135.

טלפון: 03-5718188. **מייל הדוברת:** ruths@alut.org.il. **אתר:** <http://www.alut.org.il>.

בית-ספר "עופר" לילדים אוטיסטים מציג חזון חברתי:

בית הספר פועל על פי מודל אקולוגי-חינוכי. מטרתנו להנגיש את הסביבה עבור תלמידים עם אוטיזם בכל מעגלי החיים (כיתה, בית הספר, משפחה, קהילה). עבודתנו מבוססת על השקפה חינוכית ברוח "חנך לסביבה על פי דרכו – עם כל

תלמיד" בשיתוף המשפחה וגורמים קהילתיים במטרה להביא לשינוי תרבות
השילוב בארץ.

כתובת: בית-ספר ניסויי "עופר", דרך הים 196-198 חיפה. טלפון: 04-8363352.

מייל: ofer.school.32@gmail.com.

האתר: <http://www.mkm-haifa.co.il/schools/ofer/index.htm>.

עם זאת, בתי-הספר לילדים אוטיסטים הם באחריותו, פיקוחו ומימונו של משרד החינוך. היום ישנם כ-15 בתי-ספר מקיבוץ כפר מסריק בצפון ועד באר-שבע בדרום. אולם בנוסף לכך, ישנן כיתות תקשורת רבות במסגרת החינוך הרגיל בכל רחבי הארץ, מן הגליל העליון ועד אשקלון.

כתובת האגף לחינוך מיוחד במשרד החינוך ירושלים: רח' דבורה הנביאה 2.

טלפונים: 02-5603280/1.

כתובת בתל-אביב: רח' השלושה 2, בניין מוסקוביץ. טלפון: 03-6896104-5.

האתר: <http://cms.education.gov.il/EducationCMS/UNITS/Special>

אולפנות, אולפניות

תגיות: ממלכתי-דתי, על-יסודיים, מוכר שאינו רשמי, ישיבות תיכוניות, פרטיים

תקציר: אולפנה היא בית-ספר תיכון לבנות דתיות בלבד, המשתייכות לציונות הדתית. אולפנה לבנות היא המקבילה לישיבה תיכונית אצל הבנים. בישראל ישנן למעלה מ-20 אולפנות.

אולפנה היא מוסד שבו ניתן תגבור של לימודי תורה ופעילויות חברתיות, המשמש בעיקר את בנות הציונות הדתית. השם נבחר כדי להבדילו מבית-ספר תיכון רגיל, מצד אחד, ומצד שני שלא להשתמש במונח "ישיבה" המיועד למוסדות לימוד לבנים.

באולפנה לומדות הבנות מקצועות יהדות עם מקצועות חול, בשאיפה לסיים את התיכון עם תעודת בגרות, אך גם עם הישגים בתחום הערכי: מידות טובות, ואהבת התורה, העם והארץ. האולפנות גובות מההורים עפ"ר שכר לימוד שבין 6,000-10,000 ₪ ואף ויותר בשנה, על מנת לתגבר את התלמידות בשיעורים נוספים ובפעילויות חברתיות. ברבות מהאולפנות פועלת פנימייה חלקית או מלאה.

התגבור בלימודי היהדות באולפנה מתבטא גם בלימוד מוגבר לבגרות (5 יחידות תורה שבעל פה, 5 יחידות תנ"ך), שעות של למידה עצמית בזוגות, וכן יוזמות העשרה שונות כשיעורי בחירה למתמידות וגם שעות לימוד עם רב. מנהל האולפנה הוא לרוב רב, המקרין מבחינה חינוכית על כיוון האולפנה.

נוסף לפן הלימודי, האולפנות שמות דגש רב על קשר עם הבנות, והמחנכות מצופות להעביר שיעורי חינוך רבים וליצור קשרים אישיים עם התלמידות. באולפנות מתקיימות פעילויות חברתיות רבות.

באופן כללי אפשר לקטלג את האולפנות לכמה סוגים מבחינת המטרות הלימודיות והמטרות החברתיות ואישיות שלהן:

- **קיום מצוות, דרך ארץ והכשרה לחיים מעשיים** – ישנן אולפנות שמתמקדות בחינוך א-פורמאלי, ואילו לימודי חול ותעודת בגרות נלמדים בדרך אגב, בצורה מינימאלית, אם בכלל. מסגרת זו אינה מתאימה לבת שמבקשת ללמוד לימודים גבוהים וצריכה תעודת בגרות ברמה גבוהה.
 - **לימודים לקראת "תעודת בגרות"** ורמה הישגית גבוהה ותחרותית. מנגד יש אולפנות ששמות דגש על הלימודים הפורמאליים ופחות על רגש, וחברתיות ובניית האישיות הפנימית. האווירה באולפנות אלו היא הישגית.
 - **מינה ומינה**, אולפנות שהולכות בדרך האמצע. יש מגוון גדול של אולפנות שהולכות בדרך ביניים, אך הן שונות אחת מזולתה ויש אפשרות לבחור את האולפנה המתאימה ביותר.
 - **דגשים חינוכיים** – ישנן אולפנות שמדגישות כישרונות פנימיים, למשל אולפנה ללימודי אומנויות; או כאלה שמחשיבות מאד את ערכי ההתיישבות, החברה והכרת הארץ; או אולפנות אחרות שמדגישות אורח חיים מסוים ומסביבו בונות את כל השאר. בארץ ישנן 40 אולפנות, פרושות מצפון לדרום עד באר-שבע.
- לחיפוש אולפנות ר' האתר: <http://www.ulpena.org.il/advansedSerch.asp> או באתר: <http://stender.co.il/search.php?cid=7&cat%5B%5D=13&cat%5B%5D=&loc=2&cat%5B%5D=&x=29&y=12>

אורט ישראל

תגיות: על-יסודיים, טכנולוגיים, ממלכתיים, ממלכתיים-דתיים, מקצועיים, עמל, עתיד תקציר: אורט היא רשת בתי-ספר טכנולוגיים (בעבר מקצועיים) יהודית עולמית. בישראל ישנם עשרות בתי-ספר בכל רחבי הארץ, שמעניקים בגרות בנוסף ללימודים טכנולוגיים.

ארגון אורט העולמי (ORT) - ברוסית, ראשי תיבות של "האגודה למלאכה מקצועית" הוא ארגון א-פוליטי, שלא למטרת רווח אשר פעל בעבר ופועל בהווה ביותר ממאה מדינות. מטרתו של הארגון היא הקניית חינוך והכשרה לנוער היהודי ברחבי עולם. ארגון אורט העולמי הוא הגוף המתאם בין תת-ארגונים ברשת הפועלים ב-58 ארצות שונות. התקציב הגלובלי השנתי של אורט עובר את ה-250 מיליון דולר. הפעילות של ארגון אורט נתמכת על ידי ממשלות וסוכנויות ברחבי העולם, ועל ידי קרנות מתרומות אשר נאספו על ידי תתי-הארגונים בארצות השונות. בשנת 2000 חגג ארגון אורט העולמי 120 שנים לקיומו.

כאשר הוקמה מדינת ישראל ב-1948 החל ארגון אורט לפעול ביפו וירושלים. "מסך הברזל" הוביל לסגירת פעילויות של ארגון אורט במזרח אירופה, אך בחלקים אחרים של העולם – כולל במערב אירופה, אלג'יריה, מרוקו, תוניסיה, איראן והודו – הפעילויות של הארגון התחזקו. כיום, עיקר הפעילות של ארגון אורט העולמי נמצאת בישראל, עם למעלה מ-90,000 תלמידים. רשת אורט ישראל היא, לדבריה, המובילה בישראל בחינוך מדעי וטכנולוגי, ובגריה הם כיום 25% מעובדי ההיי-טק בישראל.

בישראל, ארגון "אורט ישראל" הוא רשת חינוך אשר מפעילה עשרות בתי-ספר תיכוניים, וכן 8 מכללות ברחבי ישראל. עד לפני כמה שנים, הפעילה רשת אורט בעיקר בתי-ספר **מקצועיים** בתחומים שונים. בשנים האחרונות ניכרת התרחבות של הרשת, אשר שמה לה כיעד מרכזי – טיפוח בתי-ספר המגדירים עצמם כמעניקי **חינוך מדעי-טכנולוגי ברמה גבוהה**. מספר בתי-הספר מתקרב ל-90, והם פרושים מחצור הגלילית בצפון ועד ירוחם בדרום.

כתובת ההנהלה הראשית: שדרות דוד המלך 39, ת.ד. 16087 ת"א 61160. טלפון: 03-5203222.

האתר: <http://www.ort.org.il>.

אלטרנטיביים

תגיות: פרטיים, דמוקרטיים, אנתרופוסופיים, יסודיים, על-יסודיים, חברותא, חינוך ביתי, על-אזוריים, ממלכתיים

תקציר: במונח "בתי-ספר אלטרנטיביים" מתכוונים לבתי-ספר במגזר הממלכתי, שאינם נכללים ב"חינוך הציבורי", אלא רואים אותם ב"פרטיים". בישראל ישנם כמה מאות בתי-ספר כאלה.

בתי-ספר אלטרנטיביים – מוגדרים גם "פרטיים", במינוח בעל קונוטציה שלילית בדרך-כלל – הם שם כולל ולא-רשמי למוסדות חינוך שמבקשים להתנהל באופן שונה מן המערכת הממלכתית "הרגילה". למוסדות האלטרנטיביים ישנה בדרך-כלל אג'נדה מגובשת – אפשר לכנות אותה גם "חזון" או "אתוס" – שהם מבקשים לממש עבור ציבור הורים וילדים שרוצים בכך. בתי-ספר אלטרנטיביים קיימים בארץ כבר עשרות שנים אך בעשור האחרון יותר הורים בוחרים לוותר על מערכת החינוך הרשמית, ומשקיעים משאבים ניכרים הכרוכים במתן חינוך אלטרנטיבי לילדיהם. מדובר במאמץ לא קטן הכולל מסע חיפוש וביורור מקדים, ראיונות קבלה, ועפ"ר תשלום שגובה באלפי שקלים מעלות אגרת ההורים הקבועה בחוק.

הקבוצה החשובה הראשונה במסגרת זאת היתה בתי-הספר הדמוקרטיים. אחריה באה קבוצת האנתרופוסופיים ועוד. בית-הספר האחרון שנוסד כאלטרנטיבי הוא "חברותא" (ע"ע). גם חינוך ביתי נחשב היום לאלטרנטיבי, אף שבישראל יש רק כמה מאות בודדות בלבד של ילדים שלומדים בבית.

בתי-הספר האלטרנטיביים מעוררים כצפוי גם ויכוחים והתנגדות, ואנשי חינוך, אקדמיה ופוליטיקאים משתמשים בשנים האחרונות, בקשר אליהם, בצירוף המילים "הפרטת החינוך". צירוף מילים זה הפך למעשה לסיסמה, שפעמים רבות לא ברור מה פירושה. לדברי פרופ' דני גוטוויץ, מערכת החינוך מתאפיינת בשני העשורים האחרונים בשתי מגמות בולטות: שחיקה והפרטה. לטענתו השחיקה והקריסה קיימות בכל מגזרי מערכת החינוך: החל מגן הילדים ועד ללימודי תארים מתקדמים באוניברסיטאות. השחיקה באה לידי ביטוי בהישגי התלמידים, כמו גם בהתמעטות המחקר האקדמי. הפרטת מערכת החינוך באה לידי ביטוי בגידול עצום של ההוצאה הפרטית לחינוך לעומת צמצום ניכר בהוצאה הציבורית למטרה זאת. גוטוויץ טוען, כי ההפרטה והשחיקה אינן שתי מגמות נפרדות, וקיים ביניהן קשר של סיבה ותוצאה: תהליך ההפרטה הוא לדעתו הגורם העיקרי לשחיקתה של מערכת החינוך. לטענתו, הציבור הרחב,

ובמיוחד אנשי המעמד הבינוני, אשמים בהפרטת החינוך. במקום לתבוע את שיפור החינוך הציבורי, התמכר הציבור להיגיון הכוזב שחינוך טוב אפשר לקנות רק בכסף. בשנת 2008 קמה תנועה ציבורית לקידום החינוך בשם "הכל חינוך". לקראת התכנסותה של ועדת החינוך של הכנסת לדיון בדו"ח ה-OECD לשנת 2009 (ישראל התקבלה כחברה בארגון ב-2010), גיבשה מחלקת המחקר של התנועה את עיקרי הממצאים והמסקנות העולים מהדו"ח. ממנו עולה, כי מערכת החינוך תורמת להגדלת הפערים החברתיים בישראל. רק כ-20% מהאוכלוסייה הערבית בגילאי 15 ומעלה רכשו השכלה גבוהה, בהשוואה ל-45% מן האוכלוסייה היהודית. בתוך האוכלוסייה היהודית, 60% מיוצאי אמריקה ואירופה רוכשים השכלה גבוהה לעומת 40% בלבד מאלה שמוצאם מאפריקה ומאסיה. תנועת "הכל חינוך" מטילה את האחריות על משרד החינוך לשינוי התמונה העולה מהדו"ח. על בתי-ספר אלטרנטיביים ניתן לראות באתרים מתאימים באינטרנט.

אליאנס-כי"ח

תגיות: על-יסודיים, גימנסיה הרצליה, הריאלי, ליאו באק, מוכרים שאינם רשמיים

תקציר: אליאנס (או כי"ח) הוא ארגון שנוסד לפני 150 שנה, שמרכזו בצרפת. עסק בסיוע לקהילות יהודיות בתפוצות, וגם בחינוך. היום פועלים בארץ כמה בתי-ספר הנמצאים תחת "מטרייתו".

כל ישראל חברים (בראשי תיבות: **כי"ח**, בצרפתית - *Israélite Universelle Alliance* - "אליאנס") הוא ארגון יהודי בינלאומי שהקימה קבוצת נכבדים יהודים בפריז ב-1860. הארגון הוקם עם קבלת האמנציפציה, כדי לענות על הצורך במנהיגות מרכזית חברתית לקהילה היהודית. אותה קבוצה, בתמיכת אישים מהממשל הצרפתי, החליטה לקחת על עצמה להוות מרכז של תמיכה מוראלית, אחווה תרבותית ודתית, וכן להעניק הגנה למי שסובלים בשל היותם יהודים. אחד הגורמים שהאיצו את הקמת הארגון היה "פרשת מורטארה", שבה נחטף ילד יהודי על ידי משטרת האפיפיור. ב-1862 החל הארגון לעסוק בחינוך, ונוסד בית-הספר הראשון במרוקו. פעולות החינוך אז התמקדו בעיקר באפריקה הצפונית ובמזרח התיכון.

בית-הספר אליאנס בירושלים נוסד בשנת 1882. הוא היה בית-הספר המודרני הראשון בירושלים. מטרתו היתה "תורה ומלאכה": שילוב של לימודי דת והקניית מקצועות כמו חייטות, נגרות, סנדלרות ועוד. זאת בכדי להעניק לתלמידים אפשרות להרוויח את לחמם מבלי להזדקק לכספי החלוקה. בשנת 1884 נוסד בית-ספר כי"ח (אליאנס) בחיפה, הקיים עד היום, אף שבמהלך השנים הוחלף מיקומו הפיזי מספר פעמים. בתחילת דרכו היתה שפת ההוראה צרפתית והוא שימש כבית-ספר מגילאי גן עד תיכון, ואף כמרכז לקהילה. בשנת 1870 יסד כי"ח, בהובלתו של קרל נטר, את בית-הספר החקלאי מקווה ישראל.

ייחודיותם של בתי-הספר של כי"ח הייתה בכך, שנלמדו בהם מקצועות כלליים (שאינם יהדות), נושאי לימוד שהיו חריגים על רקע בתי-הספר היהודיים המסורתיים, וגם מלאכות שונות כדי להקנות לחניכים מקצוע ופרנסה. הממשלות תמכו בבתי-הספר של כי"ח כל עוד רמתם של היהודים לא עולה על זו של המוסלמים. עם השנים, יהודי מרוקו, שבתחילה קיבלו את כי"ח בזרועות פתוחות, החלו להתנגד לבתי-הספר וזאת בטענה שרמת המורים נמוכה ושבת-הספר גורמים לחילון ולהתרחקות מן היהדות.

בישראל קיימים מספר בתי-ספר שנוסדו על ידי כל ישראל חברים : בחיפה - כ"יח אליאנס חיפה ; בתל אביב - בית-ספר אליאנס ברמת אביב ; בירושלים - בתי-הספר רנה קאסן, המסורתי על שם ז'ול בראונשווייג וכ"יח לילדים חרשים המשותף ליהודים וערבים. בנוסף: שני בתי-הספר במקווה ישראל – תיכון ממלכתי ותיכון ממלכתי-דתי. בשנת 1950 הועברו בתי-הספר של כ"יח בישראל לאחריותו של משרד החינוך. בשנות השבעים הוקם ע"י כ"יח מכון כרם למורים, המהווה כיום את אחד המוסדות להכשרת מורים בתחומי היהדות. בית-ספר אליאנס חיפה מצהיר על עצמו במילים אלה :

אנו מאמינים : בחובתנו לתרום לטיפוח האישיות של התלמידים ; בחובתנו להקנות לתלמידינו ערכים אנושיים בכלל וערכי תרבות יהודית בפרט ; בחובתנו להקנות ידע בתחומי הדעת השונים .

אנו שואפים : לעודד סקרנות ; לחנך למנהיגות ; להעניק יחס אישי לכל תלמיד , ולהשרות אווירה רגועה ובטוחה .

תחומים ייחודיים בבית-הספר : מתמטיקה למצטיינים ; שיעורי העשרה ; בקרים של תרבות ; שיעורים מתוקשבים ; סדנאות מנהיגות ; מסלול מצטיינים ייחודי .

כתובת אליאנס חיפה : דרך בירם 37 חיפה. טלפון : 073-2608000.

מייל : rutgal8@walla.com . אתר : <http://www.alliance-haifa.co.il> .

המנהלת של תיכון אליאנס בתל-אביב מצהירה על בית-ספרה כך :

בשנת תש"ע נשים דגש מיוחד על קידום תוכנית המצוינות בביה"ס. תוכנית זו תקיף השנה את המקצועות : מדע, מתמטיקה, צרפתית ואנגלית. תלמידים יקרים, ברצוני להדגיש שהחתימה למצוינות אינה נוגעת להישגים בתחום הלימודי בלבד. יחד עימכם אנו שואפים להגשים את המצוינות גם בתחומי האזרחות הטובה (עזרה לזולת ותרומה לקהילה), בתחום הספורט, התרבות והמעורבות בענייני המדינה. מתוך רצון לחנך לנתינה ותרומה לקהילה, תלמידים מקבוצות המצוינות יהיו שותפים לקידומה בקרב כלל תלמידי ביה"ס על ידי ארגון פעילויות מיוחדות וחונכות אישית לתלמידים מתקשים. כל זה כדי לאפשר לכולכם להגיע להישגים יפים בקשת רחבה של תחומים. אנו סומכים עליכם ומאמינים ביכולתכם .

כתובת : רח' רידינג 26 רמת-אביב, תל-אביב 61170. טלפון : 03-6987666.

מייל : alliance@barak.net.il . אתר : <http://www.alliance-telaviv.co.il> .

כתובת הנהלת כ"יח ארצית :

טלפון : 02-5618059 . מייל : ronit@kiah.org.il .

אמי"ת

תגיות: ממלכתיים-דתיים, יסודיים, על-יסודיים, כפרי נוער, אולפנות, ישיבות תיכוניות
תקציר : אמי"ת היא רשת חינוך ציונית-דתית, המפעילה בארץ עשרות בתי-ספר מסוגים וגילאים שונים. לרשת אופי פתוח, והיא מדגישה את חשיבות השילוב בין האמונה, היהדות והדמוקרטיה.

רשת אמ"ת – ארגון מתנדבות למען ישראל ותורה – היא רשת חינוך ציונית-דתית המפעילה בתי-ספר מסוגים שונים. הרשת מופעלת ע"י ארגון אמ"ת בארצות הברית ובישראל, והיא מונה עשרות מוסדות חינוך לתורה, מדע וטכנולוגיה בכל רחבי הארץ ובכל הגילאים. הרשת מחנכת את תלמידיה ברוח הציונות הדתית המקורית, ומדגישה את השילוב וההשלמה שיש בין מדינה יהודית ודמוקרטית.

ברשת יש כאמור מגוון של מסגרות חינוך: בתי-ספר יסודיים ותיכונים, פנימיות וכפרי נוער, אולפנות וישיבות, מכינה קדם צבאית, מדרשה וישיבת הסדר. אוכלוסיית התלמידים מגוונת ביותר אף היא וכוללת תלמידים מערי פיתוח, לצד תלמידים מישובים מבוססים. בוגרי אמ"ת משתלבים בכל תחומי העשייה במדינת ישראל. הרשת מגדירה את חזונה במילים אלה:

אמ"ת הינה רשת חינוכית ציונית-דתית, הפועלת ברוח ממלכתית מתוך אחריות ומחויבות קהילתית, המדגישה את השילוב וההשלמה שיש במדינה יהודית דמוקרטית. הרשת נותנת מענה חינוכי למגוון האוכלוסיות בישראל: וותיקים ועולים, תלמידים מהפריפריה והמרכז, מצטיינים ומתקשים. בתי-הספר של הרשת משמשים כבתי חינוך, המקנים ערכים של מחויבות דתית מתוך חינוך לבחירה, פתיחות, סובלנות ושורשיות יהודית, מתוך דיאלוג וכבוד הדדי בין כל באי בית-הספר. כל זאת לצד חינוך למצוינות בכל תחומי הידע: השכלה תורנית, עיונית מדעית וטכנולוגית ברוח זמננו.

רשת אמ"ת רואה חשיבות בהעצמת חברת התלמידים, בקשר עם הקהילה ובמחויבות כלפי המדינה. כל זאת במטרה לחנך דור המשך לציונות הדתית, דור שהוא יהודי שורשי, ציוני, המעורב בחיי המעשה ובחיי החברה של מדינת ישראל.

בתי החינוך של הרשת מצויידים במעבדות ובאמצעים טכנולוגיים מתקדמים. הרשת היא מחלוצות החינוך הפנימייתי בארץ, וכבר ב-1933 הקימה את הפנימייה הראשונה שלה. כיום פועלים ברשת חמישה כפרי נוער ומשפחתונים. בכפרי הנוער משלבים התלמידים לימודים עיוניים עם לימודים חקלאיים וטכנולוגיים לפי בחירתם.

לרשת כ-60 בתי-ספר מבאר שבע בדרום ועד חצור בצפון.

כתובת אמ"ת: רח' המכבים 28 פתח-תקווה. טלפון: 03-9123123. מייל: info@amit.org.il

אתר: <http://www.amit.org.il>

אנתרופוסופיים, שיטת ולדורף

תגיות: אלטרנטיביים, פרטיים, מוכרים שאינם רשמיים, יסודיים

תקציר: בתי-ספר אנתרופוסופיים פועלים ברוחו של רודולף שטיינר, שהיה פילוסוף וחינוכאי אוסטרי (נולד ב-1861). הוא פיתח גישה חינוכית "רוחנית", שפועלת בארצות רבות וגם בישראל.

מהו חינוך אנתרופוסופי, עליו שומעים כה הרבה לאחרונה? ב-1919 פנה מנהל בית-החרושת וולדורף-אסטוריה בשטוטגרט, אל רודולף שטיינר, בבקשה לייסד בית-ספר לילדים עבור פועליו. תוך חודשים ספורים התמלאה בקשתו. בכנס הייסוד של בית-הספר – אשר מנה עם פתיחתו כ-250 ילדים (וגדל תוך שנים ספורות עד ל-800 ויותר) – נתן רודולף שטיינר את הרצאת הייסוד של

הפדגוגיה האנתרופוסופית: "ידע האדם" כבסיס מדעי לאמנות חדשה של החינוך. רודולף שטיינר היה מנהלו הראשון של בית-הספר, וליווה מקרוב את התפתחותו וצמיחתו. כיום מונה התנועה החינוכית של וולדורף מאות בתי-ספר וגנים בכל רחבי תבל, והיא מתפשטת במהירות.

חינוך וולדורף מציג אלטרנטיבה מיסודותיו הראשוניים ביותר של החינוך, ועד לפרטים של עיצוב ההוראה והתכנים. במרכז עומדת התמונה האנתרופוסופית של התפתחות הילד כישות של גוף, נפש, ורוח, מלידה ועד בגרות. בבית-הספר היסודי, כיתות א' עד ח', מכוונים את התלמידים קודם כל לפיתוח עולמם הפנימי. הכוונה היא ליצור מערכת שתטפח, תדגיש ותעודד את התפתחות עולם הרגש והחוויה הפנימית של הילד. הידע כשלעצמו, איסוף המידע, האימון השכלי והלמידה המופשטת – מפנים מקומם בחינוך האנתרופוסופי לטובת לימוד יצירתי ומלא חוויות, שקשור לעולמו הפנימי של הילד ולליווי אינטנסיבי וחם שלו.

האמנות משמשת אצל האנתרופוסופים ככלי הטוב ביותר ללימוד בגיל זה. מטבעה פונה האמנות לרגש ולחוויה ומעצבת אותם. חינוך וולדורף בבית-הספר היסודי הנו ראשית-לכל חינוך אמנותי. כל מקצוע ומקצוע נלמד באופן האמנותי ביותר, ושיעורי האמנות אינם נלמדים לאחר השיעורים העיוניים אלא כחלק מהם, כך שכל שיעור ושיעור הופך לחוויה אמנותית יוצרת. אמנות שהיא חינוך וחינוך שהוא אמנות, זו מטרת השנים האלו.

בארץ קיימים כ-15 בתי-ספר אנתרופוסופיים, רובם יסודיים, אבל חלקם עד ט' ותיכון אחד עד י"ב (הרדוף), וכן בית-ספר וולדורף לחינוך מיוחד בירושלים. הם משתרעים מבאר-שבע בדרום ועד משגב בצפון.

בכפר הירוק בתל-אביב נמצא סמינר "אורים" למורים לאנתרופוסופיה, שמגדיר את הלימודים בו כ"מסע של ארבע שנים", בו מתנסים המורים בתחומים מגוונים: העמקה ביסודות השקפת העולם האנתרופוסופית ובפסיכולוגיה ההתפתחותית, עפ"י משנתו החינוכית של רודולף שטיינר; התנסות מגוונת של הסטודנט באומנות (תנועה, שירה ופיסול) כבסיס להכשרתו האישית כאדם, בנוסף להכשרתו הפדגוגית האומנותית לצורך ההוראה בבית-ספר או גן וולדורף; לימוד והתנסות במתודות של חינוך וולדורף בתחומי הוראה שונים; התנסות מעשית בבתי-הספר הפועלים ברוח חינוך וולדורף.

שאלות בנושאי בתי-ספר וחינוך וולדורף יש להפנות ישירות אל בית-הספר המבוקש, באתרים:

http://www.antro.co.il/intro/EDU_intro.html#top

http://waldorf.co.il/waldorf_waldorf.htm

אקסטראניים

תגיות: תיכוניים, פרטיים, חינוך ביתי

תקציר: בתי-ספר אקסטראניים נותנים מענה לתלמידים שעזבו את מערכת החינוך "הרגילה", האינטרנטית, והם משלימים את לימודיהם במוסד "חיצוני" שמכוון ללימודי בגרות.

נבחנים שאינם לומדים בבית-הספר אינטרני כמקובל, יכולים להיבחן בבחינות הבגרות במסלול הנקרא אקסטראני (מלשון External, כלומר חיצוני למערכת בתי-הספר הציבוריים). המסלול האקסטראני שונה מהותית מהמסלול האינטרני, אך שניהם מובילים לקבלת אותה תעודת בגרות.

בתי-ספר אקסטרנניים הם פרטיים, ומסגרת הלימודים בהם דומה לזו של בתי-הספר הציבוריים. מסלול זה נועד לתלמידים שטרם מלאו להם 18 שנה.

נבחן אקסטרני נדרש לפתוח "תיק נבחן חיצון" בשלוחת בחינות של משרד החינוך. תלמיד אקסטרני, על-פי הגדרת משרד החינוך, הוא "נבחן שאינו לומד בבית-ספר על-יסודי אינטרני או נבחן שלא סיים את לימודיו התיכוניים בבית-ספר אינטרני, בין אם הוא לומד בבית-ספר אקסטרני ובין אם לא. פתיחת התיק מותנית בכך שימלאו לנבחן 16 שנים לפחות עד 31 במרס (לבחינות מועד הקיץ) או עד 31 באוקטובר (לבחינות מועד החורף)". לאחר צעד מנהלתי של פתיחת התיק יכול הנבחן לגשת באופן עצמאי לבחינות בגרות, ללא תלות בבית-ספר. בנוסף, לנבחנים אקסטרנים אין ציון מגן, והציון הסופי נקבע על ידי תוצאות הבחינה בלבד. משנת 2006 כמעט כל חומר הלימוד ובחינת הבגרות לאינטרנים ולאקסטרנים זהה.

בית-ספר אקסטרני אינו תופעה חדשה בישראל. עוד בשנות השבעים החלו להופיע בארץ בתי-ספר שונים, שהציעו לתלמידים ללמוד אצלם רק על מנת להוציא תעודת בגרות. כל השיעורים נועדו כדי להכין אותם לבחינות הבגרות. על-פי גישה זו אין צורך בטיול שנתי, בהרצאות או ימי כסף, בגיבושים וכיו"ב. בית-ספר אקסטרני מיועד למי שלא מעוניין להיות חלק ממסגרת, אלא רוצה להוציא תעודת בגרות ותו לא.

כיום פועלות בישראל מספר רשתות של בתי-ספר אקסטרניים: "לחמן", "רשת תיכון תל אביב" ועוד. במהלך השנים הפכו חלק ממכוני הבגרויות, שמאפשרים ליוצאי צבא להשלים בגרויות, לבתי-ספר שמאפשרים לתלמידים בשנות העשרה להירשם וללמוד לבגרויות בשעות הנוחות להם (בוקר או ערב) במקום ללכת לבית-ספר תיכון כמו שאר בני גילם.

רשת "אנקורי" מעידה על עצמה כך:

הרשת נוסדה בשנת 1948 כמכון המתמחה בהכנת תלמידים לבחינות הבגרות. היום, אנקורי היא רשת החינוך והלימודים הגדולה והיחידה בישראל, המלווה תלמידים מהתיכון, דרך קורסי הכנה לבחינות הבגרות ועד לבחינה הפסיכומטרית - בכל רחבי הארץ. הרשת רואה בתלמיד לקוח, ומתפקידה להתאים את מסלול הלימוד, שיטות ההוראה וקצב הלימוד לכל לקוח באופן אישי. רשת תיכונים אינטרניים פרטיים, בפיקוח והכרה של משרד החינוך. תיכוני הבטיק של אנקורי מציעים חווית למידה והצלחה, ברמה אחרת ובהתאמה אישית. התיכונים מיועדים לבוגרי ט', י' וי"א, וערוכים לקליטת תלמידים חדשים משך כל השנה.

שלוחת ירושלים לטיפול בנבחנים אקסטרנים: 02-6515913. תקנון משרד החינוך בעניינם ר'

<http://cms.education.gov.il/NR/ronlyres/58928218-4550-4E3D-B29A-DAC35DE8FF87/112963/TaknonExtMay2010.pdf>

אתר רשת לחמן: <http://www.lachman.co.il>

אתר רשת אנקורי: <http://www.ankori.com>

בדואים

תגיות: יסודיים, על-יסודיים, ממלכתיים, דרוזיים, ערביים

תקציר : לחברה הבדואית בישראל, המרוכזת בעיקר בנגב, יש מערכת חינוך שנחשבת כיום לחלשה ביותר מבין כל המגזרים. עם זאת, בשנים האחרונות חלה ירידה בנשירה ועלייה בהישגים.

במגזר הבדואי ישנם בשנת תש"ע 146 בתי-ספר, מהם למעלה מ-100 יסודיים ו-5 חינוך מיוחד. מצב החינוך במגזר זה בכללותו אינו טוב, ועם זאת, חלו תהליכי שינוי חיוביים בשנים האחרונות. במסמך של מרכז המחקר והמידע של הכנסת משנת 2007 נמסרו על החינוך הבדואי הנתונים הבאים :

- בשנת הלימודים תשס"ז למדו במערכת החינוך במגזר הבדואי בנגב 75,564 תלמידים – 23,747 בגני-ילדים ו-51,817 בבתי-ספר. שיעור הלומדים בכיתה י"ב בשכבת הגיל הרלוונטית במגזר הבדואי בנגב היה בשנה זו 72.2%, לעומת 92.8% בכלל מערכת החינוך.
 - בשנת הלימודים תשס"ו היה שיעור הזכאים לתעודת בגרות מכלל התלמידים הבדואים בנגב 27.9% משכבת הגיל הרלוונטית, לעומת 53.5% מכלל כלל התלמידים במערכת החינוך. שיעור הזכאים לתעודת בגרות מכלל הניגשים לבחינות הבגרות בקרב התלמידים הבדואים בנגב היה בשנה זו 46.3%, לעומת 63.3% בכלל מערכת החינוך.
 - הישגי התלמידים הבדואים בבחינות המיצ"ב שנערכו בשנת תשס"ו נמוכים במידה ניכרת הן מהישגי התלמידים בחינוך היהודי והן מהישגי התלמידים במגזרים אחרים בחינוך הלא-יהודי בכל מקצועות הלימוד שבהם נבחנים בבחינות המיצ"ב ובכל שכבות הגיל הנבחרות.
 - יש מחסור ניכר ומתמשך בכיתות לימוד במגזר הבדואי בנגב, ומכיוון שמספר התלמידים בבתי-הספר גדול, הצפיפות בכיתות גדולה אף היא. נתוני משרד החינוך מלמדים כי שיעור תקצוב הכיתות החדשות במגזר הבדואי בנגב גבוה משיעור התלמידים במגזר זה מכלל התלמידים, אולם אין די בכך כדי להתמודד עם המחסור בכיתות. יתר על כן, הנתונים מראים כי מספר הכיתות שנבנו בפועל קטן בהרבה ממספר הכיתות שתוקצבו.
- אתר "יישובי הנגב" (עודד בן-מאיר, יוני 2009) מדווח על "הישג חסר תקדים" למערכת החינוך במגזר הבדואי. בבתי-הספר התיכוניים שהקימה המועצה האזורית "אבו בסמה" ביישובים אבו קרינאת ואל-הוואשלה, מסיימים בימים אלה בני המחזור הראשון את לימודיהם עם אפס אחוזי נשירה. 70 תלמידים יסיימו את הלימודים בבית-הספר אל-הוואשלה ו-50 נוספים יסיימו בבית-הספר אבו קרינאת.

ראש המועצה האזורית "אבו בסמה", עמרם קלעגי, ציין כי

היעדר בתי-ספר תיכוניים ביישובים הבדואיים גרם בעבר לנשירה כמעט גורפת של בנות המגזר. זאת מכיוון שההורים לא הסכימו ליציאת הבנות ללימודים ביישובים אחרים. בניית בתי-הספר התיכוניים באבו קרינאת ובאל-הוואשלה עצרה את תופעת הנשירה במעבר בין בתי-הספר היסודי לבית-הספר התיכון. "אנחנו בטוחים שכך גם יקרה בבית-הספר התיכון שאנחנו מפעילים ביישוב ביר הדאג' ובבית-הספר התיכון החדש שנחנך בשנה הבאה ביישוב אום בטיין".

"ההישגים הללו הם תעודת כבוד לתלמידים ולתלמידות, להורים ולחברה הבדואית כולה. ככל שיאפשרו לנו להקים קמפוסים יישוביים של חינוך מהגיל הרך ועד לסיום כיתה י"ב, כך נוכל להבטיח השתלבות מלאה של הנוער הבדואי בחברה ובמשק הישראלי. זהו אינטרס לאומי של מדינת ישראל" הוסיף קלעגי.

כתובת הממונה על החינוך הבדואי: משרד החינוך, בניין לב-רם, רח' דבורה הנביאה 2 ירושלים.
טלפון: 02-5602881. מייל: muhammadel@education.gov.il
אתר: http://cms.education.gov.il/EducationCMS/UNITS/Mazkirut_Pedagogit/Beduim

בית אקשטיין

תגיות: חינוך מיוחד, מוכרים שאינם רשמיים, יסודיים, על-יסודיים, הבית של תמר, אוטיסטים, פרטיים

תקציר: ארגון ארצי פרטי שנוסד ב-1989, ונותן מענה לילדים בעלי צרכים מיוחדים. לארגון 9 בתי-ספר עבור תלמידים בעלי לקויות למידה או קשיים נפשיים מסוגים שונים.

ארגון בית אקשטיין כולל מסגרות חינוך, דיור ותעסוקה ברחבי הארץ. בית אקשטיין הינו אחד הארגונים המובילים בארץ בתחום מתן השירותים לאנשים מיוחדים. כיום, מספק הארגון שירותים לאנשים ממגוון אוכלוסיות מיוחדות כגון: לקויי למידה, פגועי נפש, לקויי הסתגלות, אוטיזם, תסמונת אספרגר, פגועי ראש ופיגור שכלי.

הגישה הבסיסית בבית אקשטיין הינה שכל אדם הוא בעל רצונות, שאיפות, אהבות ויכולות. הארגון מאמין כי הדרך הטובה ביותר לתמוך באנשים מיוחדים היא לשלבם בקהילה ובמשפחה, ומתוך כך לספק להם את התמיכה הרחבה ביותר ואת איכות החיים להם הם שואפים. הערכים שמציג בית אקשטיין הם: אנושיות וכבוד האדם; אמונה בכוחות האדם; התמדה ונחישות; אהבה שאינה תלויה בדבר; יציבות כלכלית. שרותי החינוך של בית אקשטיין מושתתים על התפיסה כי התלמיד הינו אדם עצמאי, בעל ערכים, המהווה חלק מסביבתו ותורם לה. יכולות כאלה מאפשרות לתלמידים לשפר את איכות חייהם באופן מתמיד, בהווה ובעתיד.

בתי-הספר של בית אקשטיין הם בתי-ספר לחינוך מיוחד, מוכרים שאינם רשמיים, הפועלים ברשיון ובפיקוח משרד החינוך. בבתי-הספר לומדים תלמידים מכיתות א' עד י"ב, אשר אובחנו, עברו ועדת השמה והופנו על ידי ועדת שיבוץ ברשויות לחינוך המיוחד. תכנית הלימודים תואמת את הנדרש על ידי משרד החינוך וכוללת גם הכנה והגשה לבגרויות בחלק מבתי-הספר התיכוניים. במסגרת הלימודים נבנית לכל תלמיד תכנית תמיכות אישית, המתייחסת לתחום הלימודי, הרגשי והחברתי.

לארגון 9 בתי-ספר: 4 ללקויי למידה, 4 לתלמידים בעלי קשיים נפשיים ו-1 לתלמידים עם פיגור שכלי. מרבית המוסדות נמצאים במרכז הארץ. העלות לתלמיד, "אגרת הורים", היא גבוהה מן הקבוע בחוק.

מען הארגון: ת.ד. 22 בנימינה, 30550. טלפון: 04-6389607.

אתר: <http://www.b-e.org.il/htmls/home.aspx>

בית חינוך

תגיות: יסודיים, על יסודיים, ממלכתיים, ממלכתיים-דתיים, התיישבותיים/קיבוציים

דמוקרטיים

תקציר: בית חינוך הוא כינוי לבית-ספר שמבקש להדגיש את ההיבטים החברתיים-אישיים של תהליך ההתחנכות והלמידה, בהתבסס על זרם שפעל בישראל המנדטורית עד הקמת המדינה.

"בית חינוך" הוא כינוי שניתן בתקופת היישוב, לפני קום המדינה, לבתי-הספר שהיו שייכים לזרם העובדים. ייחודו העיקרי של בית החינוך היה באקלים הפדגוגי שאפף אותו, שבא לביטוי בקשר הדוק בין עובדיו וחניכיו לבין חברת המבוגרים שסבבה אותו. הוא התאפיין בהשקפה חינוכית הומניסטית ובשילוב ארגוני בין הלימוד הפורמאלי, החינוך המשלים ותנועת-הנוער, וגם בזיקה חזקה לקהילה המקומית. בתי החינוך הוותיקים נסגרו בהדרגה, למעט בית החינוך היסודי ע"ש א.ד. גורדון בתל-אביב, שהוקם בשנת 1931. בית החינוך הזה מעיד על עצמו היום במילים אלה:

ביה"ס מאמין בחברת ילדים פעילה ורואה עצמו מחוייב לה, לא פחות מאשר להקניית ידע בתחומים השונים, מדגיש את חשיבות ההיבטים החברתיים, ההומניסטיים לצד ההישגים הלימודיים. הדגש זה שואב כוחו מהגישה ההוליסטית, ושם לו למטרה לפתח את יכולתו של הילד להשתלב ולחיות בחברה דינמית ופלורליסטית כמו החברה הישראלית. חברת ילדים פעילה מזמנת התנסויות ולמידה, מאפשרת הקנייה ורכישה של ערכים מוסריים, לאומיים וחברתיים. העשייה החברתית כחלק מהתהליך החינוכי, מעודדת פיתוח של אדם אוטונומי בעל מכוונות עצמית, לצד בניית תפישת עולם חברתית ריאלית.

כתובת: רח' הירקון 248 תל אביב. טלפונים: 03-6042297, 03-5465869.

מייל: eti@gordon.tlv.k12.il. האתר: <http://gordon.tlv.k12.il/default.aspx>.

בשנות ה-90 של המאה הקודמת חזר המונח "בית חינוך" לאופנה, כתגובת-נגד להיבטים הפורמאליים-בגרותיים של המערכת. במיוחד המריצו תהליך זה חוזר מנכ"ל מיוחד כ' מיוני 1996 שהוביל פרופ' דוד גורדון, מנכ"ל משרד החינוך אז, והקמתם של בתי-ספר דמוקרטיים. בין השאר הוקמו בתקופה זו שתי ועדות לבדיקת החינוך היהודי והחינוך האזרחי, "שנהר" ו"קרמניצר". בעקבות רצח ראש הממשלה יצחק רבין וכמסקנה משני הדו"חות הנ"ל, הוקם במשרד החינוך, בשנת 1997, המינהל לחינוך ערכי, שאיחד תחת קורת גג אחת את היחידה לדמוקרטיה ודו-קיום עם המחלקה להעמקת החינוך היהודי, ובו התפתחה התפיסה החינוכית של חידוש רעיון בתי החינוך. בתקופה זאת נטלו לעצמם בתי-ספר רבים את הכותרת "בית חינוך" וחלקם נושאים אותה עד היום. **בית חינוך עמל** בכפר יונה הוא דוגמא אחת:

...רשת בתי חינוך המבססים את תכנון הלימודים על דמוקרטיה, מורשת יהודית ישראלית, תרומה לקהילה, קבלת השונה וחופש הביטוי. מול עיני הצוות החינוכי עומדים צרכי החברה בישראל ובהם צרכי היישוב. אנו שואפים למחשבות ועשייה הדדית עם קהילת ההורים של בית-הספר - הקשר עם ההורים מתקיים דרך ועדי ההורים הכיתתיים, ועד הורים מוסדי, והורים פעילים בתחומי העשייה המגוונים ובפעילויות הבית-ספריות.

כתובת: רח' גיבורי ישראל, כפר יונה. טלפון: 09-8988029.

מייל: Amaal.kfar.yona@gmail.com. אתר: <http://www.kfar-yona.muni.il>.

בית יעקב

תגיות: החינוך העצמאי, חינוך חרדי, אולפנות, מוכרים שאינם רשמיים

תקציר: "בית יעקב" הוא שמה של רשת בתי-ספר חרדית לבנות, שהוקמה בראשית המאה ה-20 בקרקוב שבפולין. הרשת עלתה לכותרות לאחרונה בעקבות אירועי בית-הספר בעמנואל.

עד ראשית המאה ה-20 היה מקובל בבתי היהודים החרדים באירופה שהבנים לומדים בתלמוד תורה ואילו הבנות נשארות בבית כדי לעזור לאם המשפחה בעבודות הבית. תנועת ההשכלה, שפרחה כבר בסוף המאה ה-18, השפיעה על צעירות יהודיות באירופה להתקומם נגד האפליה ולדרוש לזכות אף הן בחינוך מסודר בבתי-ספר. עקב היעדרם המוחלט של מוסדות חינוך יהודיים לבנות, פנו צעירות רבות לחינוך הכללי וכתוצאה מכך עזבו חלקן את שמירת המצוות, בעקבות כך הקימה התופרת האלמונית שרה שנירר בית-ספר חרדי לבנות בשם 'בית יעקב', בתמיכתו של הרב משה דוד פלאש, בשנת 1918.

הבסיס ההלכתי להקמת בית-הספר היה פסק הלכה של ה'חפץ חיים', הרב ישראל מאיר הכהן, שפסק כי האיסור ללמד נשים תורה ותלמוד התייחס לנסיבות מסוימות שאינן חלות עוד. לטענתו, בעבר לא היה צורך לנשים בלימוד פורמאלי, שכן מסורות ומנהגים עתיקי-יומין היו מושרשים והבנות למדו את עיקרי היהדות מהתבוננות ומעשה בחיי היום-יום. עתה, המשפחה היהודית חווה תהליך של פירוק, ריחוק מהדת, הפרדה בשל גלי הגירה ממזרח אירופה, דבר שאינו מאפשר לימוד תקין ועקבי של יסודות היהדות כמו פעם. הסבר שני שנתן החפץ חיים לפסק ההלכה המהפכני היה, שיש להציל במהירות את אותן בנות המבקרות בבתי-הספר הכלליים, ולהציע להן אלטרנטיבה יהודית-ערכית. באווירה חדשה זו, על פי החפץ חיים, חלה חובה דתית להעניק לבנות חינוך יהודי, שכן "אם הדבר לא ייעשה, הן עלולות לסור לגמרי מדרך ה' ולעבור על אושיות הדת". שם רשת החינוך מבוסס על מדרש פרשני לפסוק המתאר את מתן תורה בספר שמות פרק י"ט: "וַיִּמְשָׁה עָלָהּ אֵל הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו ה' מִן הָהָר לֵאמֹר: כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתֹנִיד לְבָנֶי יִשְׂרָאֵל".

הסניף הראשון נפתח כאמור בקרקוב שבפולין, וממנו התפתחה רשת חינוך גדולה, המונה היום כמה עשרות סניפים ברחבי העולם. בית-הספר הראשון פעל בתחילה ללא כל תוכנית פדגוגית מוגדרת, אולם בהמשך התאים לו ד"ר שמואל דויטשלנדר תוכנית ייחודית. תוכנית זו הושתתה על יסודות ידע בסיסי בלימודי יהדות וידע כללי, שד"ר דויטשלנדר סבר כי ימלא את כל צורכיהן של התלמידות. הלימודים התקיימו ביידיש, והבנות רכשו ידע מקצועי כמו תפירה וסריגה. המוטו הפדגוגי של בית-הספר נלקח מדברי בעז לרות: "בתי אל תלכי ללקוט בשדה אחר".

עם קום המדינה וקביעת תוכנית לימודים ממלכתית, חל פילוג בחינוך העצמאי החרדי. רשת בית יעקב התפלגה בין 'בית יעקב הישן', שדגל בהמשך הלימודים ביידיש ומתן חינוך וידע מינימאליים, לבין 'בית יעקב החדש', ששיתף פעולה עם משרד החינוך.

על אף שיתוף הפעולה עם משרד החינוך, רשת בית יעקב מתפקדת כחינוך עצמאי. בשל כך, במרבית בתי-הספר התיכוניים של הרשת לא מגישים למבחני בגרות, דבר המקשה על הבוגרות ללמוד במוסדות להשכלה גבוהה, שאינם תואמים את רוחה של החברה החרדית. במקום מבחני

הבגרות ניגשות התלמידות ל"מבחני חוץ", הנערכים על ידי מכון סאלד. מבחני החוץ אינם תואמים ברמתם ובתוכנם למבחני הבגרות, אך הם מוכרים על ידי משרד החינוך לצורך לימודי הוראה בסמינרים של בית יעקב.

לאורך השנים נמתחה ביקורת על הרשת בקשר לאפליה לרעה של תלמידות מזרחיות. בסניף הרשת שביישוב החרדי עמנואל אף בוצעה הפרדה פיזית בין תלמידות מזרחיות לאשכנזיות, בין השאר באמצעות כיתות המופרדות בקירות ובשערים נעולים. נגד רשת החינוך הוגשה תלונה על ידי מרכז "תמורה" בשיתוף כמה ארגונים חברתיים. בג"ץ קבע (מאי 2010) כי יש לאחד את שתי המגמות הפועלות בבית יעקב בעמנואל, ובכך למנוע אפשרות של הפרדה על בסיס עדתי. הפרת החלטת בג"ץ תיענש בשיעור של 10,000 ₪ ביום. אי-לכך, משפחות העדה האשכנזית שוקלות לעבור מעמנואל.

מען: בית יעקב, מודיעין 14 ב' ירושלים. טלפון: 02-5382323.

ברנקו וייס

תגיות: ממלכתיים, ממלכתיים-דתיים, על-יסודיים, אלטרנטיביים

תקציר: מכון ברנקו וייס לטיפול החשיבה נוסד בשנת 1990, ומנסה לקדם עקרונות של חשיבה ברמה גבוהה. תחילה הקים קבוצת "קהילות חשיבה", והיום הרשת מכונה פשוט "ברנקו וייס".

המכון נוסד על ידי ד"ר ברנקו וייס, תושב שווייץ, ומשרד החינוך במטרה לקדם למידה וחשיבה טובה בקרב תלמידים ומורים בישראל. המכון מחויב למצוינות בחינוך ופועל לפיתוח וליישום חדשנות פדגוגית וארגונית בבתי-ספר ובתוכניות חינוכיות בכל רחבי הארץ. רשת בתי-הספר התיכוניים ברנקו וייס פועלת לקידום תלמידיהם תוך שילוב הוראה כיתתית והנחיה פרטנית והתייחסות לערכי התלמידים ומנהיגותם העצמית. בתי-הספר ברנקו וייס מבססים פעילותם על גישה חינוכית ייחודית, המכוונת לצרכי התלמיד ולצרכי הקהילה הרחבים. הערכים ודרכי הפעולה אותם משלבים בתי-הספר הם: תחושת משפחתיות וקהילתיות, הוראה רלוונטית ואישית, אמונה ביכולתו של כל תלמיד להצליח, טיפוח מנהיגותו העצמית, הנחלת כלי למידה וחשיבה וחיזוק האוריינטציה לתוצאות ולהצלחה.

גישה חינוכית זו פותחה, נבחנה והותאמה במהלך 10 השנים האחרונות בבתי-הספר של המכון. תהליך זה הוביל לצמיחתן של קהילות לומדות בעלות ניסיון רב בהנחלת ערכי ברנקו וייס. אנו מצויים כעת בעיצומו של תהליך צמיחה של רשת בתי-ספר על פי מערכת ערכים ודרכי פעולה אלה. בית-ספר ברנקו וייס אנה פרנק בקיבוץ סאסא כותב על עצמו כך:

ביה"ס יהווה מקום בו נעים לתלמידים ולמורים, לשהות, ללמוד וללמד, בתרבות חיים המבוססת על: יחסי כבוד הדדי מורים-תלמידים, תלמידים-מורים, תלמידים-תלמידים, מורים-מורים; קשר אישי, התייחסות לפרט; שיח משמעותי מבוגר-תלמיד; מפגש חברתי משמעותי – מפגש בין שונים תוך גישור, שילוב וגיבוש על בסיס של היכרות וכבוד הדדי; תחושת שייכות ויכולת להשפיע. מטרת ביה"ס הן:

1. לאתגר כל תלמיד ולסייע לו להתעצב כבוגר : הומניסט, אחראי, רציני, עצמאי, אדם חושב ומשכיל, מעורב בקהילה, ביקורתי, יצירתי, סקרן, רגיש לסביבתו. בעל בטחון עצמי.
 2. להקנות ערכים תוך יישומם הפעיל בחיי ביה"ס וסביבתו: יושר, מעורבות חברתית, חריצות, נתינה, סובלנות, כבוד הדדי, קבלת השונה. אהבת הארץ, תוך יישומם במעגלים רחבים.
 3. לאתגר כל תלמיד ולסייע לו בדרכו למיצוי יכולת אישית – מימוש פוטנציאל אישי.
 4. להקנות לתלמידים מיומנויות למידה כבסיס המאפשר השגת תעודת בגרות איכותית והצלחה בלמידה וצמיחה אישית לכל אורך החיים.
 5. להעניק לתלמידים חשיפה תרבותית מגוונת, כמנוף להרחבת הסקרנות והזדמנויות למימוש הפוטנציאל האישי.
 6. להוות מקום של למידה ועבודה איכותית ומאתגרת לתושבי האזור.
- ברשת כלולים 13 בתי-ספר מן הגליל העליון ועד באר שבע. יש הרואים בהתרחבות ברנקו וייס ומתן חסות המכון ליותר ויותר בתי-ספר – חלק מתהליך הפרטת החינוך.
- כתובת:** מכון ברנקו וייס לטיפוח החשיבה, רחוב הנטקה 40, ירושלים 96782. **טלפון:** 02-6436881
- מייל:** office@brancoweiss.org.il. **אתר:** www.brancoweiss.org.il.

גימנסיה הרצליה

תגיות: על-יסודיים, ממלכתיים, אליאנס-כי"ח, הריאלי, ליאו באק,

תקציר: גימנסיה הרצליה היא התיכון העברי הראשון בארץ-ישראל, שהוקם בשנת 1905. משכן הגימנסיה עבר מקומות אחדים, ועד היום היא בית-ספר מוכר בעיר תל-אביב.

הגימנסיה העברית "הרצליה" היא מהמוסדות החינוכיים המפורסמים בישראל. הגימנסיה הוקמה ב-1905 והייתה בית-הספר התיכון העברי הראשון בעולם. כיום הגימנסיה היא חטיבת ביניים ובית-ספר תיכון בצפון מרכז תל אביב, השוכנת ברחוב ז'בוטינסקי 106.

הרעיון של "גימנסיה עברית" הועלה על ידי מנחם אוסישקין, ד"ר פישר (שינקין) וד"ר בן ציון מוסינזון. הנסיון המעשי הראשון להקים גימנסיה עברית בארץ ישראל היה של ד"ר יהודה לייב מטמון-כהן ואשתו פניה מטמון-כהן, אשר בשנת 1905 הקימו ביפו בית-ספר פרטי בשני חדרים בדירתם. למוסד הלימוד שהקימו קראו הגימנסיה העברית. כך נוסד בית-הספר העל-יסודי הראשון בעולם, בו שפת הלימוד הייתה עברית. בשנת 1909 הועברה הגימנסיה לרחוב הרצל בתל אביב הקטנה, ונקראה על שם בנימין זאב הרצל, וכך זכתה לשם בו היא מוכרת כיום. במחזור הראשון למדו שישה תלמידים: משה שרת, אליהו גולומב, דב הוז, רבקה שרתוק (אחותו של משה שרת ולימים אשתו של הוז), רבקה רזניק וצילה פיינברג (בתם של ישראל פיינברג ופניה בלקינד, אחותו של אבשלום פיינברג).

במשך שנים רבות נחשבה הגימנסיה למוסד אליטיסטי שמקבל אליו רק תלמידים מאזור צפון תל אביב. לקראת סוף שנות השמונים החל בגימנסיה תהליך חדש שכלל אינטגרציה ושילוב של

תלמידים בני דרום העיר. בתחילה מספר התלמידים מהדרום שבחרו ללמוד בבית-הספר היה קטן, אך עד מהרה הפכה הגימנסיה לסמל לאינטגרציה ושילוב בין תלמידים המגיעים מרמה סוציו-אקונומית שונה. כיום אחוז תלמידי הדרום שלומד בבית-הספר מגיע כמעט לחמישים אחוז מכלל התלמידים. הגימנסיה מעידה על עצמה בתיאור הבא:

המורים מגלים מעורבות גדולה בהתקדמותך, ומפגינים מחויבות אישית בפניך, היועצים החינוכיים מלווים אותך בכל צעדיך והחלטותיך. אנחנו מתאמצים לעזור לך למצות את כישוריך ולהגיע להישגים הטובים ביותר. בגימנסיה מאמינים שסביבת לימודים משפיעה על איכותם, ולכן אנחנו מטפחים את מראה בית-הספר שלנו. בגימנסיה לומדים בכיתות מרווחות וממוזגות, עורכים ניסויים במעבדות משוכללות, לשירותך ספרייה ממוחשבת וחדרי מחשבים מתקדמים. בגימנסיה מעודדים את חיי החברה. בצד לימודים ברמה גבוהה חשוב לנו לפתוח בפני התלמידים צוהר לחיי תרבות עשירים ומגוונים, ולעודד את התלמידים לפעול ולהשפיע באמצעות מועצת התלמידים.

בגימנסיה הרצליה לומדים כ-2000 תלמידים בכיתות ז'-י"ב.

כתובת: זבוטינסקי 106. טלפונים: 03-6940200/2.

אתר: <http://www.schooly.co.il/gymnasia>.

דו לשוניים, עמותת יד ביד

תגיות: אלטרנטיביים, דיאלוגיים, יסודיים, על-יסודיים, מוכרים שאינם רשמיים

תקציר: בתי-הספר הדו-לשוניים דוגלים באחוה יהודית-ערבית בתוך ישראל, ובונים אותה על בסיס של קרבה לשונית וסימטריה מספרית בין הילדים. אחד מהם פועל בישוב הערבי כפר קרע.

עמותת "יד ביד" הוקמה בשנת 1997 במטרה לפתח ולקדם שיתוף פעולה ערבי-יהודי שוויוני בתחום החינוך, וזאת בעיקר על-ידי פיתוח מסגרות משותפות לחינוך דו-לשוני, דו-לאומי, ורב תרבותי. העמותה רואה את השפה כגשר להבנה ולשוויון

כיום קיימים ארבעה בתי-ספר דו-לשוניים בארץ: בירושלים, בגליל, בכפר קרע שבואדי ערה ובשנת הלימודים תש"ע נחנך בית-ספר בבאר שבע ובו שתי כיתות גן. בבתי-הספר קרוב ל-900 תלמידים יהודים וערבים. השנה חנכה העמותה קמפוסים חדשים בשניים מבתי-הספר שלה.

בתי-הספר של "יד ביד" מוכרים על ידי משרד החינוך וזכו לפרסים, פרסום והכרה בארץ ובחול"ל. כל אלה מהווים הכרה ביחודיות של בתי-הספר ובתרומתם החשובה לחברה הישראלית.

במסגרת בית-הספר נפגשים ילדים יהודים וילדים ערבים, לומדים באותה כיתה, משחקים באותה חצר ויוצרים ביניהם קשרי ידידות. בחברה המעורבת נעלמים הפחדים ואי ההבנות ומתפתחת סובלנות לאחר. השפה היא לא רק אמצעי חיוני לתקשורת הדדית, אלא גם נדבך מרכזי בתרבות של כל אדם. השאיפה היא שכל ילד יגיע לכל יכולות הלימוד, הכתיבה והביטוי בשפה השנייה באופן שלא יפחת מזה של שפת אמו. הילדים יכולים לדבר בכיתה הן בשפת האם שלהם והן בשפה השנייה, הכל לפי בחירתם.

מימון ההוצאות שמעבר להקצבת משרד החינוך, מגיע מתשלומי אגרה שמשלמים ההורים וגיוס תרומות על-ידי עמותת יד ביד וגופים אחרים. אחד מבתי-הספר מספר על עצמו כך:

בית-הספר "יד ביד- גשר על הואדי" הינו בית-ספר ערבי-יהודי משותף השוכן בכפר קרע (בואדי ערה). בית-הספר נועד לבנות גשרים בין התלמידים ובין משפחות וקהילות ערביות ויהודיות באזור. בית-הספר הינו חלק ממערכת החינוך הממלכתית בארץ. בית-הספר פועל באחריות משרד החינוך, עמותת יד ביד – המרכז לחינוך דו לשוני בישראל והמועצה המקומית כפר קרע. בית-הספר הינו בית-ספר צומח מגן חובה ועד כיתה י"ב הפועל לאורו של ה"אני מאמין" הערכי הבית-ספרי. בית-הספר שואף לחנך לאורם של ערכי אנוש הומניסטיים כגון: כבוד הדדי, שוויון בין בני אדם, שוויון ערך האדם, יושר, צדק, אמון בין בני אדם וסובלנות.

רוב ההורים היהודים ששולחים את ילדיהם לבית-הספר הדו-לשוני נמצאים בקצה השמאלי של המפה הפוליטית ומאמינים באידיאלים של דו-קיום.

מען עמותת "יד ביד": ת.ד. 52141, ירושלים 91521.

מייל: info@handinhand.org.il

דיאלוגיים

תגיות: אלטרנטיביים, מוכרים שאינם רשמיים, פרטיים, יסודיים, על-יסודיים, ממלכתיים

תקציר: בתי-ספר דיאלוגיים מדגישים את המימד הבלתי-אמצעי ביחסים שבין כל באי בית-הספר. יש כאן דגש "חינוכי" בולט, במגמה לפתח את התקשורת הבין-אישית.

בתי-ספר שונים משתמשים בכותרת "דיאלוגי" בכדי לאפיין את מהותם. אחד מהם הוא בית-ספר "מיתר – בית חינוך ברוח דיאלוגית", שהוקם ע"י עמותה פרטית בשנת 1995 בקיבוץ בית-אורן. בית-הספר פועל על פי עקרונות החינוך הדיאלוגי אשר שמים דגש על דו-שיח בין מורים לבין תלמידים ככלי לימודי הדדי. הגישה הדיאלוגית מאפשרת הקשבה יתרה לילד אך אינה שמה אותו במרכז אלא נותנת לו כבוד, סומכת על יכולותיו ודוחפת אותו קדימה לעשייה משמעותית כל הזמן. המבוגר בחינוך הדיאלוגי איננו מלמד, אלא מנהיג שתפקידו לכוון את העשייה של הילד ולהיות אחראי לרווחתו ולשלומו. להלן, בהצגה חלקית, עקרונות הפעילות של "מיתר":

***דגש על פעילות משמעותית:** אנו מאמינים שהחינוך צריך להוות חלק מתנועה תרבותית החותרת להעמקת משמעות. הדבר נדרש לנו כתרבות וכפרטים, במיוחד על רקע תרבות הרייטינג, הנוטה לשטח ולרדד את מציאות החיים בעולם הפוסט מודרני.*

***כבוד לאדם:** חלק חשוב בהפיכת החינוך לתנועה משמעותית טמון בכוחו להמס את המעטה הדעתני לטובת הדיאלוג האנושי. הילדים אינם אובייקט שצריך לעצב. הילדים הם בני שיח, אנשים שנבראו בצלם אלוהים, סוכנים מוסריים, בעלי זכות לטעות.*

***תפקיד המבוגר:** אנו מאמינים שהמבוגר בקרב ילדים הוא מנהיג. בין אם הוא רוצה בכך ובין אם לא, אין הוא יכול להתחמק מן האחריות של חינוך האדם השלם. הוא*

אינו יכול רק "ללמד" או להיות "שקוף", גם השקיפות היא מסר המתורגם לצורת הנהגה.

הילד אינו במרכז: כבוד לאדם, לילד, אין פירושו העמדת הילד במרכז. העמדה של הילד במרכז נובעת לא פעם מחוסר תוכן אחר. לכבד ילד אין פירושו להפוך למשרת שלו. להפך, פירושו לסמוך על יכולותיו, לאפשר לו להתמודד עם קשים, "לדחוף" אותו לעצמאות ולאותנטיות.

אומנות השיח: מלבד תפקידו כמנהיג קהילה, למבוגר בקרב ילדים יש גם תפקיד כ"אומן שיח". אומן שיח הוא מי שמסוגל להיכנס לדיאלוג משחרר עם אדם אחר. **הוראה:** בכלל זה יכול האדם המבוגר להיות גם מורה, אבל זה רק אחד מתפקידיו האפשריים. במיוחד בתרבות עתירת משאבים כמו שלנו, יש דרכים רבות ושונות ללמוד נושאים שונים. יתר על כן לימוד אינו צריך להיות נחלת גיל הילדות בלבד. **רב גילאיות:** במיתר ישנה רב גילאיות מלאה. כלומר, אין הבחנה בין כיתות וילדים מגילאים שונים יכולים לפעול יחדיו. הדבר מאפשר את עקרון הרצף – הילד הצעיר יותר מתחכך עם ה"שלב" הבא ונכנס אט-אט אל הבגרות, כאשר בכל שלב יש לו דוגמאות לחיקוי.

גישורים: אחת מן הרוטינות המשמעותיות האלה היא ה"גישור" כדרך לפתור סכסוכים.

מעורבות הורים: מעורבות הורים אבל לא התערבות. במשך השבוע מגיעים הורים למיתר ופועלים עם הילדים באופן מונחה או זורם.

כללי ומעשי: כל העקרונות הללו הם חלק מתפיסה חינוכית אחת ועל כן קשה לבדד אותם זה מזה או מן התרגום המעשי שלהם.

כתובת מיתר: קיבוץ בית אורן. טלפון: 04-8307370.

אתר: <http://www.beit-meitar.org.il/content.php?id=15>. מייל: meitar15@gmail.com

דיאלוג יצירתי

תגיות: אלטרנטיביים, החממה, על-יסודיים, מוכרים שאינם רשמיים

תקציר: שמו של בית-הספר בו מתקיימת תכנית הדיאלוג היצירתי הוא "רמות חפר", שנמצא בקיבוץ מעברות. הוא מדגיש טיפוח לומד עצמאי באמצעות למידת-חקר ועבודות-צוות.

בבית-החינוך הניסויי "רמות חפר" בקיבוץ מעברות (הוא עתיד לעבור משם) פותח מודל המכונה "דיאלוג יצירתי". "הדיאלוג היצירתי" הוא מודל הוראה-למידה תהליכי, המיועד להבניה פעילה של ידע וכולל ארבעה שלבים עיקריים:

1. עיבוד הידע בעבודת חקר קבוצתית.
2. ייצוג הידע באמצעות תוצר.
3. הצגת הידע לפני קהלים שונים.
4. רפלקציה, הערכה ומשוב.

רמות חפר, הנו בית-ספר תיכון ניסויי. בתום 5 שנות ניסוי מקיים בית-הספר מרכז השתלמויות ניסויי, במטרה ללמד ולהעביר את הניסיון החדשני למערכת החינוך. בית-הספר פיתח במשך שנות הניסוי, דרך למידה, המבוססת על דרכי הוראה והערכה חלופיים. בעזרת אגף הניסויים ובעזרת המפקחים על המקצועות השונים, ממירים ברמות חפר את בחינות הבגרות הרגילות בדרך היבחנות אחרת, התואמת את דרך הלמידה. לדרך הלמידה קראו ברמות חפר "דיאלוג יצירתי", וכשמה כן היא: הדרך הלימודית מבוססת על דיאלוג שמקיימים התלמידים בינם לבין עצמם ובינם לבין מוריהם, מומחי תוכן ומקורות למידה מרובים. העקרונות המנחים את הלמידה מתבססים על כך, שתלמידים צריכים להבנות את הידע שלהם בכוחות עצמם ולא להסתפק בכך שהמורים "מעבירים" להם ידע. בנושאים מוסכמים מראש, מתוך תכנית הלימודים, עוסקים התלמידים במחקר עצמי, כשקבוצה של כ-3 תלמידים בוחרים שאלת חקר וביחד מחפשים מקורות בספריות ובאינטרנט, מראיינים מומחים, מסיקים מסקנות וכותבים ביחד עבודה עיונית המסכמת את המחקר. אך בכך אין די. בנוסף לעבודת החקר, על התלמידים להמציא תוצר, המשקף את התובנות שלהם מהלמידה ומהידע שרכשו. התוצר יכול להיות מכל סוג ובכל תחום, הוא יכול להיות הצגה, מצגת, קטע מוזיקלי, פיסול, ציור, ניסוי, סרט, תכנית רדיו ועוד. בכך מעודדים דרכי ביטוי שונות ומחזקים את הכישורים השונים של התלמידים ובנוסף מחזקים את ההבנה. שיטת "הדיאלוג היצירתי" מחייבת תלמידים ללמד את חבריהם את מה שלמדו, ולהציג בפני עמיתים ובפני הורים את העבודה והתוצר. באופן כזה מחדדים התלמידים את ההבנה שלהם ומחזקים את כושר הביטוי שלהם. בסופו של התהליך, נבחנים התלמידים, על ידי בוחן חיצוני, שנשלח על ידי המפקחים.

כתובת: בית חינוך ניסויי קהילתי רמות חפר, קיבוץ מעברות. טלפון: 09-8982817.

אתר: [http://ramot-hefer.britannica-](http://ramot-hefer.britannica-ks.com/upload/misc/ramotHefer/HomeSite/web/info/about.html)

[ks.com/upload/misc/ramotHefer/HomeSite/web/info/about.html](http://ramot-hefer.britannica-ks.com/upload/misc/ramotHefer/HomeSite/web/info/about.html)

דמוקרטיים

תגיות: אלטרנטיביים, יסודיים, על-יסודיים, מוכר שאינו רשמי, פרטיים, ממלכתיים
תקציר: בשנות ה-80 של המאה הקודמת החלה לקום רשת, שמדגישה את הפן האזרחי והדמוקרטי של החיים בבית-הספר. רשת זו מובילה את בתי-הספר ה"אלטרנטיביים" בישראל.

תנועת החינוך הדמוקרטי בישראל קיימת מאז שנות השמונים של המאה הקודמת. בארץ קיימים כ-25 בתי-ספר דמוקרטיים. ביחס לגודל האוכלוסייה, זוהי אחת הרשתות הגדולות ביותר בעולם. את תנועת החינוך הדמוקרטי בישראל ייסד ומוביל **יעקב הכט**. יעקב הקים ב-1987 את בית-הספר הדמוקרטי הראשון בחדרה, והיום הוא עומד בראש המכון לחינוך דמוקרטי שבסמינר הקיבוצים.

מדינת ישראל שינתה את יחסה לחינוך הדמוקרטי במשך השנים. בשנות התשעים ניתנה הכרה לכמה בתי-ספר, והם הצטרפו לחינוך הממלכתי. החל מאמצע אותו עשור, בעיקר בעקבות רצח יצחק רבין, הוחלט במשרד החינוך על תוכנית חינוך לדמוקרטיה ולדמוקרטיזציה של בתי-ספר.

בתחילת שנות ה-2000 השתנתה מדיניות הממשלה, ומשרד החינוך התנגד להכרה בבתי-ספר ייחודיים, ובהם בתי-הספר הדמוקרטיים. ב-2006, הכיר משרד החינוך בבית החינוך הדמוקרטי "גבעול" בגבעת אולגה כדגם של בית-ספר דמוקרטי אשר גם ממומן על ידי משרד החינוך, ומדיניות מקבלת זו נמשכת גם כלפי בתי-ספר נוספים.

החינוך הדמוקרטי מושתת על זכויות האדם, בהן הזכות לכבוד, חופש הבחירה, חופש הדיבור, חופש התנועה וכדומה. בתי-הספר הדמוקרטיים שונים זה מזה, אך כולם שואפים ליצור סביבה המאפשרת שמירה על זכויות האדם ועל החופש והעצמאות של הילדים, תוך מתן כבוד לכל חברי הקהילה. למרות ההבדלים, ישנם כמה מאפיינים משותפים לרוב בתי-הספר הדמוקרטיים:

הבחירה: אחד הביטויים לשמירה על זכויות הילדים הוא זכותם של התלמידים להיות אחראים לסדר היום שלהם ולבחור מה יעשו עם זמנם. ברוב בתי-הספר הדמוקרטיים עקרון זה מבוטא דרך חירותם של הילדים לבחור בשיעורים ולהרכיב לעצמם את מערכת השעות שלהם.

רב גילאיות: תנועת החינוך הדמוקרטי ברובה איננה מאמינה בהפרדה פרטנית של ילדים על-פי גילם באמצעות כיתות אם, והתלמידים בוחרים את חבריהם ואת שיעוריהם כרצונם. הסיבה לכך היא התפישה לפיה כל אדם מתפתח בקצב שונה.

מבנה ארגוני בבית-הספר הדמוקרטי: האמצעי לשמירה על זכויות האדם בבתי-הספר הוא המוסדות הדמוקרטיים. לרוב פועלים בתי-הספר על פי עקרון הפרדת הרשויות, על פיה יש להפריד בין הרשויות השונות וליצור מערכת של איזונים ובלמים. בין הרשויות שעשויות לפעול בבית-הספר דמוקרטי ניתן למצוא: רשות מחוקקת, רשות מבצעת, רשות שופטת ורשות מבקרת.

חונכות: מאפיין המשותף לרוב החינוך הדמוקרטי הוא מוסד החונכות. כל ילד בוחר אדם מבוגר מצוות בית-הספר, עמו הוא נפגש בקביעות ומשוחח איתו על עניינים אישיים ולימודיים, משתף אותו בחוויות ומתייעץ עמו.

תפקיד המורה: במערכת זו תפקיד המורה הוא לטפח את הדימוי העצמי של התלמיד במטרה להגשים את המטרות שבחר ולהניח באמצעותן יסודות עתידיות. המורה מתמקד בנקודות החוזק של התלמיד ומבסס אותן.

בשיח הציבורי נחשבים בתי-הספר הדמוקרטיים ל"חלוצים בהפרדת החינוך הישראלי", אולם היום הם כבר אינם שונים מבתי-ספר "מוכרים שאינם רשמיים" ו"פרטיים" רבים אחרים.

כתובת המכון לחינוך דמוקרטי: סמינר הקיבוצים, דרך נמיר 149, תל-אביב 62507.

טלפון: 03-7412729. אתר: http://www.democratic.co.il. מייל: aviva@democratic.co.il

דרוזיים

תגיות: יסודיים, על-יסודיים, ממלכתיים, בדואים, ערביים, נוצריים

תקציר: למגזר הדרוזי בישראל כ-50 בתי-ספר יסודיים ו-20 תיכוניים, ובשנה האחרונה הם נתנו קפיצה גדולה בתחום הזכאות לבגרות מ-40 ל-48 אחוזים. השיפור ניכר גם ביסודיים.

בישראל ישנם 75 בתי-ספר דרוזיים, מתוכם 50 יסודיים, 6 חינוך מיוחד והשאר על-יסודיים. בשנות ה-50 של המאה הקודמת היו כ-90% מהדרוזים אנאלפביתיים, ואילו היום פחות מ-8% הינם אנאלפביתיים. חדרי לימוד בודדים היו קיימים בכפרים בתקופת המנדט הבריטי, עם מורים

דרוזים בודדים. מאז שנות החמישים ועד היום הוקמו ונבנו עשרות בתי-ספר מודרניים ומתקדמים, ושיעור המורים והמורות הדרוזים בעליה מתמדת. מגוון המקצועות ותוכניות הלימוד משקפים חלק מההבדלים בין החינוך המודרני למסורתי. בעשר השנים האחרונות התפתחה מערכת הגנים, מועדוני תרבות וספורט, מתנ"סים ותנועות נוער. מרבית בתי-הספר הדרוזיים הינם ממלכתיים ורק חלק קטן הם פרטיים או דתיים. תוכנית הלימוד בבתי-ספר דרוזיים היא ישראלית וכוללת את שלוש השפות: ערבית, עברית ואנגלית. יש מגוון מגמות, אך לא מלמדים את הדת הדרוזית בשל סודיותה. "בית-הספר התיכון הדרוזי למדעים ולמנהיגות בירכא" כותב כך:

הרעיון להקים בית-ספר ייחודי, ברמת הישגים גבוהה, המובילה למצוינות ולמנהיגות, ויחיד מסוגו במגזר הדרוזי, נולד בעקבות הדיווחים הקשים על הרמה החינוכית וההישגים הלימודיים הירודים במגזר... פרום ראשי הרשויות הדרוזיות בשנים 2000/01, קיבל את ההחלטה, בהסתמך על הסכמת משרד ראש הממשלה, ובעידוד משרד החינוך, שהקצה סכום להקמת הבניין החדש מתוך התקציב המיועד למגזר הדרוזי. ביה"ס מטפח ומעודד את תלמידיו להגיע לרמת הישגים מעולה ובכך לסלול את דרכם למוסדות להשכלה גבוהה, בנוסף לחינוך מוסרי וערכי שיכשירם גם למנהיגות.

בית-הספר מקבל את תלמידיו מבין אלה שסיימו כיתה ט', לאחר מבחני כניסה, ומקפיד על חינוך לערכים קודם לכל וכמובן מאפשר שוויון הזדמנויות ושוויון אפשרויות. זאת לכל התלמידים בעלי היכולת והנטיות החזקות להצלחה ולהישגיות, והכל במסגרת לימודים באווירה אחרת, ובמסגרת חינוכית וחברתית משובחת המבטיחה התפתחות נכונה ובריאה. ביה"ס מעמיד בפני תלמידיו מסגרות לימודיות ברמות גבוהות (5 יחידות לימוד) בכל המקצועות הראשיים: עברית, ערבית, אנגלית ומתמטיקה וכן בחירת שני מקצועות מדעיים מתוך מבחר של המקצועות האלה... החל מתשי"ע לומד כול תלמיד בביה"ס יחידה פנימית בנושא מנהיגות, והמקצוע יירשם לבוגרות/בתעודת הברגרות... מטרת העל היא לחנך אדם חושב ועצמאי, תוך שמירה ודרישה מהתלמיד להתייחס ללימודיו בביה"ס באחריות וברצינות... בית-הספר מנסה לשלב בין כשרון, יצירתיות וסקרנות לבין נכונות לעבוד קשה ועל-ידי כך להגיע להישגים המעולים והטובים ביותר. כאשר ההצלחה בבחינות הברגרות אינה מטרה בפני עצמה כי אם אמצעי להתקבל למוסדות להשכלה גבוהה עם תעודת בגרות איכותית.

כתובת בית-הספר: כפר ירכא 24967, ת.ד. 3183. טלפון: 04-9804305.

אתר: <http://www.drsl.org.il/default.aspx>

כתובת ממונה על מערכת החינוך הדרוזי: קריית הממשלה רח' פל-ים 15, חיפה 33095.

טלפון: 04-8632500. מייל: muhana@education.gov.il. אתר:

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut_Pedagogit/ChinuchDruzi

דרור בתי-חינוך

תגיות: חינוך מיוחד, תיכונים, ויצ"ו, נעמ"ת, מקצועיים, ממלכתיים

תקציר: עמותת "דרור בתי-חינוך", שנוסדה ע"י הנוער העובד והלומד ב-1982, מפעילה 5 בתי-ספר תיכונים לנוער נושר ונוער בסיכון, וכן מוסדות נוספים לילדים אתיופיים ובמגזר הערבי.

"דרור בתי חינוך" היא עמותה ישראלית הפועלת כרשת של בתי-ספר ומרכזים חינוכיים לילדים ולבני נוער במצבי סיכון ובניתוק. העמותה נוסדה בשנת 1982 על ידי הסתדרות הנוער העובד והלומד, והעמותה מחנכת ברוח זאת. פעילות העמותה מתמקדת בשני תחומים מרכזיים:

- פיתוח והפעלת מסגרות חינוך, הוראה והדרכה לנוער מנותק ולבני נוער בסיכון;
- פיתוח והפעלת מסגרות התנדבות של מבוגרים ובני נוער, למען בני נוער וילדים, בנושאים חינוכיים, חברתיים ותרבותיים.

שם העמותה היום הוא "דרור בתי חינוך ע"ש גימנסיה דרור - החלוצי". בשנת 2002 החליטה העמותה לשנות את שמה המקורי ("מקצוע ועבודה") לשמה הנוכחי, על מנת להפיח חיים מחודשים בשמה של הגימנסיה שהופעלה בתקופת מלחמת העולם השנייה על ידי תנועת דרור-פרייהייט.

באוקטובר 2009 מפעילה העמותה 5 בתי-ספר תיכונים לנוער נושר ונוער בסיכון, פנימייה לנוער מנותק, 7 מרכזי-יום לנוער מנותק בכפרים ערביים ודרוזים, 4 מרכזי נוער לבני נוער בני העדה האתיופית, כיתות לנוער על סף נשירה, מועדוניות לילדים ונוער בסיכון ברחבי הארץ ופרויקט חונכים-מתנדבים ארצי ב-50 יישובים ברחבי הארץ.

בנוסף לתוכניות העיקריות, מפעילה הרשת פרויקטים שונים עבור משרדי ממשלה, רשויות מקומיות ומוסדות אחרים. במהלך שנות פעילותה התמחתה העמותה בפיתוח מענים מגוונים לבני-נוער על רצף הסיכון וכן בהכשרת צוותים חינוכיים וצוותי מתנדבים לעבודה עם נוער בסיכון.

מטרת העמותה היא להשיב את חניכיה ותלמידיה למסלול של הצלחה, לשפר את הדימוי העצמי שלהם ולהביאם להישגים לימודיים. זאת באמצעות טיפול כולל ומקיף בהיבטים הרגשיים, החברתיים והקוגניטיביים של כל תלמיד וחניך.

העמותה מפתחת מסגרות חינוך והוראה חלופיות לבני הנוער הנושרים, המאפשרות להם לגלות ולטפח את כישוריהם ולבטא עצמם באופן חיובי. מסגרות אלו כוללות בין היתר סדנאות מגוונות, כגון טיפול בבעלי חיים, אמנות, מחשבים, אמנויות לחימה, ספורט וכדומה, המאפשרות לצוות החינוכי למצוא נתיבים לליבו של התלמיד – ולתלמיד, למצוא את המסלול חזרה למערכת החינוך.

דרור בתי חינוך מפעילה כאמור חמישה בתי-ספר לנוער בסיכון ברחבי הארץ: ביה"ס חוש"ן (מפנה) בירושלים; ביה"ס דב הוז בתל אביב; ביה"ס שהם בשכונת בת גלים, חיפה; ביה"ס דשנים בקרית אתא; ביה"ס אדם חברה וטבע בכרמיאל; פנימייה לנוער בקיבוץ אשבל בגליל.

כתובת: משכן ברנר וחבריו, דרך קיבוץ גלויות 120 תל אביב 66877. טלפון: 03-5125133/166.

אתר: <http://www.dronet.org.il>

הבית של תמר

תגיות: חינוך מיוחד, על-יסודיים, ממלכתיים, מוכרים שאינם רשמיים, בית אקשטיין

תקציר: מוסדות תיכוניים לבני-נוער לקויי למידה, במגמה שירכשו תעודת בגרות. הלימודים נעשים במסגרות קטנות של עד 12 תלמידים בכיתה.

הבית של תמר הוקם ב-1990 כדי לאפשר לתלמידים ליקויי למידה בעלי פוטנציאל לימודי טוב ללמוד בדרך אחרת ולמצות את יכולתם האישית ולרכוש תעודת בגרות כמפתח ראשון להשכלה נוספת. בבית של תמר כיתות קטנות כדי שאפשר יהיה לתמוך ולעזור לכל אחד מהתלמידים על-פי צרכיו. מספר התלמידים בכיתה לא יעלה על 12.

בנוסף ללימודים עוסקים כאן בפעילות חברתית נרחבת הכוללת קבוצות למידה חברתית, טיולים אתגריים, סיורים לימודיים, מסעות לפולין, מסיבות ואירועים שונים. לבית של תמר שני סניפים מוכרים שפיים ומשמר השרון ומרכז למידה בתל-אביב. בשפיים ובמשמר השרון אוכלוסיית התלמידים היא מכיתה ז' עד י"ב. במרכז הלמידה מתקיימים לימודי בוקר לתלמידי י"ב שלא נמצאה להם מסגרת לימודים מתאימה, ולחיילים משוחררים ומבוגרים. אחר-הצהריים מתקיימים מסלולי הלימוד הבאים: לימודי עזר – לתלמידי בתי-ספר רגילים מכיתה א' עד י"ב הזקוקים לעזרה בכל אחד ממקצועות הלימוד. כן מתקיימות במסלול זה קבוצות עזר לבגרות. הלימודים מתקיימים בשעות אחר-הצהריים והערב.

כתובת סניף שפיים: קיבוץ שפיים 60990. **טלפון:** 09-9512529.

אתר: <http://shfaim.houseoftamar.com/>

כתובת סניף משמר השרון: קיבוץ משמר השרון. **טלפון:** 09-8983535.

אתר: <http://mishmar.houseoftamar.com/>

כתובת מרכז הלמידה בתל אביב: קהילת סלוניקי 7. **טלפון:** 03-6481120.

אתר: <http://mlemida.houseoftamar.com/>

החינוך העצמאי

תגיות: חינוך חרדי, בית יעקב, יסודיים, פטור (מוסדות), מעיין החינוך התורני, על-יסודיים, פרטיים

תקציר: החינוך העצמאי הוא שם כולל לחינוך החרדי האשכנזי, שאינו משתייך לשתי המסגרות העיקריות – החינוך הממלכתי והממלכתי-דתי (חמ"ד). במסגרתו פועלים מאות בתי-ספר.

"החינוך העצמאי" הוא כינוי כולל לאחד ממערכי החינוך של בתי-הספר החרדים. הוא כולל מסגרות אחדות, שמרביתן מתאפיינות בזיקתן הפוליטית למפלגות החרדיות-אשכנזיות (ובראשן אגודת ישראל). המערך הוקם על ידי מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל. הכינוי "חינוך עצמאי" ניתן לבתי-הספר החרדים, שלא היו כפופים לחינוך הממלכתי והממלכתי-דתי על-פי חוק חינוך ממלכתי תשי"ג (1953).

החינוך העצמאי כולל בעיקר את רשת בתי-הספר היסודיים לחינוך חרדי לבנות "בית יעקב", אשר הוקמה במזרח אירופה בראשית המאה ה-20, והיא הוותיקה שבין מערכות החינוך החרדיות במדינת ישראל. בתחילה היו כל החרדים כלולים במסגרת החינוך העצמאי, אולם עם הקמת תנועת ש"ס, הקימה התנועה על רקע של אפליה עדתית רשת חינוך משלה בשם "מעין החינוך התורני". החינוך העצמאי ומעין החינוך התורני – המוגדרות במינוח של משרד החינוך "אחר" – כוללות 1170 בתי-ספר.

חוק חינוך ממלכתי איחד את הזרמים השונים שהתקיימו במערכת החינוך בישראל לשתי מסגרות: חינוך ממלכתי וחינוך ממלכתי דתי. מסגרות אלה נמצאות בניהול ובפיקוחו של משרד החינוך. מחוץ למסגרת האחידה של חוק חינוך ממלכתי נותרו כאמור בתי-הספר של החינוך העצמאי של הזרמים החרדיים. הסיבה להכרה בחינוך העצמאי היה הרצון לחבר את הזרמים החרדיים למדינה ברוח הציונות, ולשלבם במוסדות המדינה הישראלית, כמו גם האמונה של דוד בן-גוריון ואחרים שהיהדות החרדית לא תמשיך להתקיים במתכונתה הנוכחית לאורך זמן רב, וזאת לאור המודרניזם והקמתה של המדינה.

מסגרות החינוך העצמאי אינן תחת פיקוחו הישיר של משרד החינוך, ואינן נהנות מהתקציבים הרגילים של מערכות החינוך הממלכתית והממלכתית-דתית. הם משתמשים בכספי תרומות ובכספי מדינה המועברים אליהם במסגרת סעיפים מיוחדים. לצורך העברות מיוחדות אלו נדרשת לפעמים התערבותם של חברי כנסת מהמפלגות החרדיות, וכך נוצר לעתים מצב לא מאוזן בו בתי-ספר מסוימים המקורבים לחברי כנסת נהנים מתקציבים גבוהים יותר משאר בתי-הספר החרדיים. זאת בניגוד לחינוך הממלכתי והחינוך הממלכתי-דתי בו קיים תקצוב שוויוני על פי מפתח של מספר תלמידים בכל בית-ספר.

כתובת החינוך העצמאי: רח' אדוניהו הכהן 17 ירושלים. טלפון: 02-5890666.

החממה

תגיות: אלטרנטיביים, דיאלוג יצירתי, על-יסודיים, מוכרים שאינם רשמיים

תקציר: החממה בנויה ופועלת ברוחו של בית-הספר האמריקני (בסן דייגו) – High-Tech-High, שהעיקרון המרכזי שלו הוא למידה כיצד ללמוד, כלומר, למידה חוקרת מבוססת פרויקטים.

הלל קוברינסקי, תת אלוף במילואים ויזם היי-טק, הקים השנה באור יהודה בית-ספר על יסודי שהלמידה בו מבוססת על פרויקטים. בית-הספר פועל לפי מודל רשת בתי-הספר High Tech High (HTH) בסן דייגו שבארה"ב. במקום להתכונן למבחנים, עובדים ביחד קבוצות תלמידים על הכנת פרויקטים מעשיים, שבמהלכם הם נדרשים ללמוד מגוון רחב של תחומים לצורך ביצוע הפרויקט. בסופו של דבר מציגים התלמידים את הפרויקט ומפגינים את הידע שלמדו תוך כדי העבודה.

לדוגמה, הפרויקט הראשון של תלמידי החממה היה "לבנות מדינה לדוגמה באיי פוקלנד, בהתאם לזיכיון שקיבלו מהאוי"ם". בפרויקט למדו 12 תלמידים ומורה מלווה אחד ושולבו בו נושאים כמו: אזרחות, צורות שלטון, למידת אנגלית, גיאוגרפיה, מדעים, סטטיסטיקה ומתמטיקה. בסוף הסימסטר הציגה הקבוצה את הפרויקט שהכינה, באירוע שיא בהשתתפות ראש העיר וההורים.

בכנס הבין-לאומי ה-18 לחינוך דמוקרטי שהתקיים בשבוע שעבר במכללת סמינר הקיבוצים, סיפר קוברינסקי כי בכוונתו להקים בישראל רשת בתי-ספר לפי מתכונת "למידה מבוססת פרויקטים". בית-הספר באור יהודה נקרא "החממה" והוא מוסד חינוך "מוכר שאינו רשמי", הממומן מתרומות ומתקציב משרד החינוך. התלמידים אינם משלמים כלל שכר לימוד. השנה נפתחה בו רק שכבה ט' ולומדים בה 70 תלמידים.

לדברי קוברינסקי, בפתיחת שנת הלימודים נרשמו 140 תלמידים, אך משרד החינוך אישר את פתיחת בית-הספר עם 70 תלמידים בלבד, והיה צורך לערוך מיון. הקריטריון הראשון לקבלה היה המוטיבציה ללמוד בו. הקריטריון השני היה קבלה של תלמידים בעלי הישגים בינוניים. לא התקבלו תלמידים עם בעיות משמעת חמורות או תלמידים מצטיינים.

לטענת קוברינסקי, למידה מבוססת פרויקטים היא השיטה המתאימה למערכת החינוך בישראל והיא מתאימה לאוכלוסייה הטרוגנית של ילדים, ומכינה את התלמידים לחיים האמיתיים. קוברינסקי מציין שהשיטה מאפשרת שילוב התעשייה בלמידה, מכיוון שניתן לגייס בעלי מקצוע שונים כמנחים עבור התלמידים. לפני פתיחת בית-הספר הקים קוברינסקי צוות של אנשי חינוך שמטרתו הייתה "לתרגם" את תכנית הלימודים של כיתות ט'-י"ב לצורת הלמידה באמצעות פרויקטים.

הלמידה לפי פרויקטים מתאימה לחומר הלימוד לבגרות ולדיאלוג חברתי. כל תלמיד תורם ארבע שעות בשבוע לקהילה. כ-55 אחוז מזמן הלימוד בבית-הספר מוקדש להכנת פרויקטים והשאר ללמידה פרונטלית. יום לימודים נמשך עד לשעה ארבע אחר הצהריים.

במשובים שנאספו אחרי שלושה חודשים ציינו התלמידים כי הם נהנו מאוד מהלימודים, אבל חוששים שלא למדו מספיק. לדברי קוברינסקי "הראינו לתלמידים ולהורים שהם אכן לומדים", וציין שהתלמידים מגיעים בשמחה לבית-הספר ונשארים בו מעבר לשעות הלימודים כדי לעבוד על הפרויקטים. לכל תלמיד יש מחשב וחיבור אלחוטי לאינטרנט. כמחצית ממורי בית-הספר הסתגלו להוראה מבוססת הפרויקטים והיתר מעדיפים ללמד בדרך פרונטלית.

גלעד בבצ'וק, מנכ"ל המכון לחינוך דמוקרטי, ותמר האריס, מנכ"ל חברת ההשקעה של גרי גייקובס, שייסד את רשת HTH בארה"ב, אומרים כי הישגי התלמידים בסך דיגו גבוהים במיוחד, למרות שרובם מגיעים משכונות מצוקה וחלק ניכר מהם לוקים בהפרעות קשב וריכוז או לקויות למידה. קרוב ל-100 אחוז מבוגרי הרשת ממשיכים בלימודים אקדמיים; אחוז חסר תקדים בארה"ב. בבצ'וק והאריס מציינים כי ברשת HTH הילדים עסוקים תמיד ולעומתם המורים פנויים יחסית. רוב עבודת המורים היא לפני תחילת הלימודים, בבניית תכנית הלימודים לפרויקטים. בשיעור הם עסוקים בעיקר בייעוץ ובהכוונה.

בישראל ישנם ניצנים של למידה לפי שיטת HTH כבר בכמה בתי-ספר נוספים, לדוגמה כפר הנוער אשל הנשיא, "הרצוג" ב-מ.א. גזר, ליאו באק ועוד.

כתובת בית-הספר החממה: רח' מנחם בגין 101, אור יהודה, בתפוח הפייס. טלפון: 03-6346599.

מייל: guest@hamamaoy.net.

הריאלי

תגיות: מוכרים שאינם רשמיים, יסודיים, על-יסודיים, ממלכתיים, ליאו באק

תקציר: בית-הספר הריאלי בחיפה נוסד ב-1913, ומתנהל כחברה בע"מ, מלכ"ר ללא כוונת רווח. בית-הספר מונה היום קרוב ל-4000 תלמידים בכל שלוחותיו מן הגן ועד כיתה י"ב.

"בית-הספר הריאלי העברי בחיפה", הידוע בשמו המקוצר "בית-הספר הריאלי" ואף "הריאלי", הוא מוכר שאינו רשמי. הוא הוקם על בסיס בית-הספר "אבטליה", של פנחס כהן, על ידי הוועד הפועל הציוני על רקע מלחמת השפות, במחאה על החלטת "המכון היהודי לחינוך טכני" של חברת עזרה לבחור בגרמנית כשפת ההוראה של המקצועות המדויקים בארץ ישראל ובפרט בטכניקום ובבית-הספר הטכני שליזו.

בית-הספר פתח את שעריו בדצמבר 1913, ומנהלו הראשון היה ד"ר ארתור בירס. הערכים המקוריים שהנחו את בית-הספר היו ציונות, משמעת, וכן הגשמה עצמית, לאומית וחברתית. הסיני הראשון של בית-הספר הוקם בשכונת הדר בחיפה.

עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה, בשנת 1914, התגייס בירס לצבא הגרמני, ושירת בתחנת הרכבת בעפולה. במקומו מונה למנהל יוסף עזריהו. בשנת 1919 חזר בירס לנהל את בית-הספר. בשנות העשרים נוסד שבט הצופים "משוטטי בכרמל". בשנת 1924 נפתחו שתי כיתות עליונות (י"א-י"ב) ונפתחה מגמה הומניסטית (במקביל למגמה הריאלית). באותה שנה נקבעה סיסמת בית-הספר: "והצנע לכת". הצירוף לקוח מספר הנביא מיכה, ומבטא את שאיפת המוסד לחינוך לצניעות.

במהלך שנות השלושים הגיע מספר התלמידים ליותר מאלף, נפתחו סניפים חדשים: יסודי במרכז הכרמל ותיכון באחוזה, ונרכשו אדמות בהדר ובאחוזה. בשנת 1936 החלו שיעורי הגדנ"ע, ובשנת 1938 הונהגה תלבושת אחידה. בשנים 1940-1948, עקב מלחמת העולם השנייה והמאבק להקמת המדינה, התקיימו הלימודים במשמרות, והתלמידים הבוגרים גויסו לשנת שירות.

בשנת 1948 פרש בירס ובמקומו מונה יוסף בנטויץ. במהלך שנות החמישים הוקם סניף בית בירס (החטיבה העליונה), ובשנת 1953 נוסדה הפנימייה הצבאית. בשנת 1955 התפטר בנטויץ, ובמקומו מונה למנהל יצחק שפירא, אחיו של הסופר ש. שלום. במהלך שנות כהונתו שונה מבנה בית-הספר (שש כיתות יסוד ושש כיתות תיכון), נפתחו כיתות התיכון במרכז הכרמל, ונפתחו מגמות לימוד נוספות. בשנת 1983 פרש שפירא, ומונה לנשיא בית-הספר. במקומו מונה למנהל ד"ר ישעיהו תדמור, בוגר בית-הספר. בתקופת כהונתו פותחו תוכניות חינוכיות לדמוקרטיה, דו-קיום, ציונות והכנה לשירות בצה"ל.

בשנת 1996 סיים תדמור את תפקידו, ובמקומו מונה רון כתרי, בוגר בית-הספר למנהל הכללי של בית-הספר. בתקופת כהונתו נערכו שינויים במבנה הניהולי של בית-הספר, טופח מערך המחשוב, והושם דגש על עקרונות השיתוף, השקיפות והפתיחות.

בית-הספר רשום כחברה בע"מ, ומוכר כמוסד ללא כוונת רווח (מלכ"ר). חבר הנאמנים הציבורי שלו מונה ארבעים חברים, והוועד המנהל מונה תשעה חברים. לצדו של המנהל הכללי מכהנים שני סגנים: סמנכ"ל לפדגוגיה, העומד בראש המכלול הפדגוגי, וסמנכ"ל למינהל וכספים. בהנהלת בית-הספר חברים גם ששת מנהלי הסניפים. נכון לשנת 2010 לומדים בבית-הספר מעל ל-3,900 תלמידים ב-126 כיתות מגן ועד י"ב. סגל בית-הספר כולל כ-450 מורים ועובדים.

כתובת: שד' אבא חושי 17, בית בירס, חיפה. **טלפונים:** 04-8244721, 1-800-797-797.

האתר: <http://www.hareali-haivri.haifa.k12.il/>

התיישבותיים/קיבוציים

תגיות: ממלכתיים, ממלכתיים-דתיים, מוכרים שאינם רשמיים, על-יסודיים, כפרי נוער
תקציר: מדובר בבתי-הספר של המגזר הכפרי בישראל, שאין להם מחוז גיאוגרפי, אלא מחוז ארצי אחד משלהם. בתי-הספר הללו היו ברובם קיבוציים, ונושאים עד היום מן הרוח הקיבוצית.

"המינהל לחינוך התיישבותי פנימייתי ועלית הנוער" (להלן – המינהל) הינו יחידת סמך של משרד החינוך. המינהל משמש כמחוז ארצי המפקח ומספק שרותי חינוך והדרכה לבתי-הספר של המועצות האזוריות, לבתי-הספר האזוריים-התיישבותיים ולבתי-הספר בכפרי הנוער. מדובר במערכת הכוללת 120 בתי-ספר ובהם למעלה מ-66,000 תלמידים בכתות ז'-י"ב. ייחודה של מערכת חינוכית זו בשני היבטים מרכזיים:

1. בתחום המועצות האזוריות, בתי-הספר של המינהל קולטים את כלל אוכלוסיית הילדים של האזור, תוך חיפוש אחר פתרונות יצירתיים שיתנו מענה לצרכים של כלל האוכלוסיות, כולל הנזקקות ביותר. כאן מדובר בדרך-כלל על בתי-ספר שמכונים עדיין "קיבוציים". ר' רשימה

באתר: <http://www.kibbutz.org.il/hinuch/info/alyesod/reshima.htm>

2. בכפרי הנוער ובחינוך הפנימייתי נבנתה "רשת בטחון לאוכלוסיות נזקקות", הקולטות בני נוער אשר נפלטו או לא מצאו את מקומם במסגרת מערכת החינוך של הישוב בו מתגוררת משפחתם. אוכלוסיות אלה כוללות בני נוער ילידי הארץ מאוכלוסיות בסיכון, בני נוער עולים, או בני עולים אשר משפחתם לא השכילה עדיין לעבור בהצלחה את שלבי ההתערות בחברה הישראלית. בשנים האחרונות מדובר בעיקר בעולים מאתיופיה ובעולים מבריה"מ לשעבר, יחד עם ילידי הארץ שמגיעים אל הפנימייה על רקע של מצוקה אישית או משפחתית.

המאפיינים הייחודיים של בתי-הספר של המינהל, כפי שהוא מגדיר אותם, נגזרים מהאפיונים והצרכים של הפריפריה והמגזר הכפרי-התיישבותי במדינת ישראל, ומהמאפיינים הדמוגרפיים והסוציו-אקונומיים של אוכלוסיית התלמידים. הצורך החיוני לתת מענה חינוכי ראוי והולם לאוכלוסיות מגוונות באזורי כפר ופריפריה, מחייב פיתוח דפוסי פעולה ייחודיים שמתאפיינים במקוריות ובגמישות מרובה. איכות מוסדות החינוך היא גורם מרכזי בשיקוליה של אוכלוסייה אם להישאר באזור פריפריה או לנוע למרכז.

המאפיינים הבולטים במיוחד בבתי-הספר הללו הינם ארבעה:

א. קבלה בלתי סלקטיבית, ומתן מענה חינוכי ברמה גבוהה לכלל ילדי האוכלוסייה המתגוררת באזור, מתוך תפיסה אינטגרטיבית הרואה בשילוב אוכלוסיות ערך חינוכי חיובי, מבלי לאבד את ערך המצויינות.

ב. גישה קהילתית אמיתית, הרואה את ביה"ס כחלק מהותי מהקהילה ומקיימת יחסי גומלין אינטנסיביים בין ביה"ס, הקהילה והמשפחה בתחומים מרובים ורחבים.

ג. חינוך לערכים, תרומה והרתמות למשימות לאומיות: קליטת עליה, מחויבות לערכים ולמשימות חברתיות ולאומיות, התנדבות ושירות משמעותי בצה"ל, טיפוח הקשר והשייכות לארץ ולנופיה, חינוך לאומנויות ולפיתוח אישי יצירתי, כל אלה מקבלים דגש משמעותי בתוכניות החינוך של בתי-ספר אלה.

ד. אוטונומיה חינוכית ומנהלית לבתי-הספר הינה עקרון המאפיין את מערכת היחסים שבין המטה המקצועי של המינהל לבין הנהלות מוסדות החינוך שבפיקוחו. זהו עיקרון המטיל אחריות ומאפשר לצוותי הניהול להתפתח, להיות "ראש גדול" ולהיות יוזמים הן בתחום הפדגוגי והן בתחום המנהלי.

בתמצית: למינהל מסורת חינוכית ארוכת שנים וייחודיות של תפיסה ודרך, שבמרכזם הדגשת המימד הערכי בחינוך והעדפתו על פני המימד ההישגי-תחרותי, הדגשת השירות לחברה ולעם, והדגשת הזיקה לארץ, לסביבה הפיסית ולנוף (טבע, חקלאות, אקולוגיה) ולסביבה הקהילתית (הקיבוץ, המושב, חברת כפר-הנוער); כל זאת ללא ויתור על קידום החניכים ומיצוי מירב יכולתם בתחום הלימודי. הייחודיות מתבטאת גם בדרכי העבודה החינוכית, הבנויות על יחסים אישיים קרובים ומעורבות עמוקה של כל דרגי המערכת החינוכית. התייחסות זו, המתבקשת משיעורן הגבוה במיוחד של האוכלוסיות המיוחדות (נוער מצוקה ועולים) במערכת החינוך של המינהל, הביאה למציאתם של פתרונות חינוכיים גמישים ויצירתיים בתחום הלימודי והחברתי המותאמים לאוכלוסיות אלה.

כתובת: משרד החינוך, רח' השלושה 2, תל-אביב. טלפון: 03-6898736, 03-6898796.

האתר: <http://www.mchp.gov.il/Pages/default.aspx>.

ויצ"ו

תגיות: נעמ"ת, מקצועיים, חקלאיים, פנימיות, חינוך מיוחד, יסודיים, על-יסודיים,

תקציר: רשת בתי-ספר של ארגון שנוסד ב-1920, שהוקם ע"י קבוצה של נשים יהודיות מתוך אוריינטציה כפולה: ציונות ונשים. מוסדות החינוך של ויצ"ו מכוונים היום בדרי"כ לשני המינים.

ויצ"ו (ראשי תיבות באנגלית של ארגון נשים ציוני בינלאומי, International Zionist Women's Organization) הוא ארגון נשים יהודיות בישראל ובעולם. ויצ"ו נוסדה בשנת 1920 על ידי קבוצה של נשים יהודיות במנצ'סטר, בריטניה: ורה ויצמן, רבקה זיו ואדית' אדגר. הרקע להקמתה היה שילוב של שני תהליכים: התעוררות התנועה הציונית בעקבות הצהרת בלפור, והתעוררות הפעילות הפוליטית-חברתית של נשים בבריטניה ובאירופה, שצוין על ידי הצלחת מאבק הסופרגייסטיות והענקת זכות בחירה לנשים בבריטניה בשנת 1920.

למרות שבמוסדות הציוניים באופן רשמי היו זכויות הנשים שוות לזכויות הגברים, חלקן בפעילות היה מועט והיחס אליהן בפועל היה מפלה או מזלזל. על רקע זה הציעו הנשים בבריטניה להקים ארגון משלהן לצד הפדרציה הציונית במדינה, ולאחר מכן החליטו להקים ארגון נשים עולמי שיהיה חבר בהסתדרות הציונית. ביולי 1920 התכנסו בלונדון נציגות ארגוני הנשים מבריטניה ומארצות אחרות לוועידה המייסדת של ויצ"ו. מטרתה של ויצ"ו היה לאחד את הנשים לשיתוף פעולה למען הגשמת הרעיון הציוני.

עד להקמת מדינת ישראל, התרכזה פעילות ויצ"ו בתחומים הבאים: סיוע לעולות חדשות, שירותי בריאות לנשים, רווחה, בתי-ספר והכשרה מקצועית.

ויצ"ו הקימה, או השתתפה בהקמת, בית-הספר החקלאי בנהלל, בית-הספר החקלאי עיינות, בית-הספר ויצ"ו גן ונוף בפתח-תקווה, בית-ספר ויצ"ו ניר העמק בעפולה, בתי-ספר מקצועיים בחיפה

וברחובות, בתי-ספר למטפלות בצמוד לבתי התינוקות בירושלים ובתל אביב, וכפר הנוער הדסים. חוות חקלאיות הוקמו במשותף עם מועצת הפועלות. אחד מבתי-הספר מתאר עצמו כך:

בבית-הספר ויצ"ו ניר העמק לומדים למעלה מ-1,060 תלמידים בחטיבת ביניים ובחטיבה העליונה. כל התלמידים נחשפים למקצועות המדעים והטכנולוגיים ברמות שונות.

אוכלוסיית התלמידים כוללת תלמידים אקסטרנים מיישובי המועצה האזורית גלבע והמועצה האזורית יזרעאל, המועצה האזורית שומרון ותלמידים מעפולה. כמו-כן לומדים בבית-הספר גם תלמידים הגרים בפנימיית כפר הנוער. חניכי הפנימייה מגיעים מכל קצוות הארץ. בפנימייה גרים גם חניכי פרויקט "נעלה" שהגיעו ארצה ללא הוריהם והפנימייה משמשת להם בית.

התלמידים האקסטרניים והאינטרניים הם בנים למשפחות שארצות מוצאן רבות ושונות. עקב כך מהווה כפר הנוער מעין תמונת ראי של החברה הישראלית: 30% מן התלמידים הם עולים ממדינות חבר העמים, 5% מוצאם מאתיופיה והשאר ילידי הארץ.

הסגל החינוכי ב-ויצ"ו ניר העמק מפעיל באופן קבוע תהליכי בדיקה, הערכה ושיפור מתמידים ונושא בגאווה בשנים האחרונות את תו התקן הבין לאומי ISO 9002. כמו כן משתתף הסגל, באופן קבוע בהשתלמויות מוסדיות ובקורסים בתחומי המחשב, החינוך ושיפור דרכי ההוראה.

ויצ"ו ניר העמק נבחר לביה"ס הראשון בצפון לפרויקט קידום הבריאות. ביה"ס מבליט דרך תכנית הלימודים את הגורמים המפותחים ומקדמים בריאות גופנית, נפשית וחברתית.

כתובת בית-הספר: כפר הנוער ויצ"ו ניר העמק, ת.ד. 2156, עפולה 18445. טלפון: 04-6096100.

אתר: <http://www.nirhaemek.org.il>.

ל-ויצ"ו 10 בתי-ספר מחיפה בצפון ועד רחובות בדרום, "רגילים", פנימייתיים או רווחה.

כתובת האגף לארגון של ויצ"ו: שדי דוד המלך 38, מיקוד 64237 תל-אביב.

טלפונים: 03-6923783, 03-6923797. האתר: <http://www.wizo.org.il/htmls/home.aspx>.

חב"ד

תגיות: ממלכת-ידתי, יסודי, אמי"ת

תקציר: חסידות חב"ד (חכמה-בינה-דעת) של הרבי מלובביץ' מקיימת פעילות באלפי אתרים בעולם. בנוסף לכך, יש לה בארץ עשרות בתי-ספר השייכים רובם לחינוך הממלכת-ידתי (חמ"ד).

בתי-הספר היסודיים של חב"ד – קיימים כ-50 בתי-ספר כאלה – אשר פרושים לכל אורכה של ישראל, שייכים רובם הגדול לזרם הממלכת-ידתי, ולא לחינוך החרדי. בכדי לסבר את העין מובאת כאן מקצת התכנית החינוכית של אחד מבתי-הספר הללו שבאילת:

בית-ספר חב"ד רואה את תלמידיו מתחנכים על ערכי היהדות ומסורת ישראל, בעלי מידות טובות ודרך ארץ, נאמנים לעמם ולארצם כשאור התורה מהווה נר לרגלם.

כבית-ספר ממלכתי-דתי חב"ד אנו מצפים שערכי מצוות "ואהבת לרעך כמוך" ונתינה לזולת, כפי שלימד אותנו הרבי מליובאוויטש, ייושמו הלכה למעשה בהתנהגות היום יומית של תלמידי ביה"ס. כמו-כן, ביה"ס ישאף למצוינות ויעניק לכל תלמיד כלים על מנת שיהיה לומד עצמאי, ויממש את הפוטנציאל הטמון בו. דגשים בהם נתמקד השנה: טיפוח תרבות ואקלים בית-ספרי מיטבי המגבירים את תחושת המוגנות, מונעים אלימות ומקדמים מעורבות חברתית קהילתית ואזרחית. בעקבות פרויקטים שהתקיימו בבית-הספר בנושאים ערכיים כגון: שינון אמרות בעל פה, איסוף מצוות ותמונות בנושאים חברתיים באלבום מצוות, לימוד הלכה יומית, הפסקות פעילות ע"י המנהיגות הצעירה של ביה"ס וחלוקת תעודות הצטיינות, ראינו שיפור בהתנהגות הילדים בחברה וירידה משמעותית במקרי האלימות בביה"ס. לאור כל הנ"ל החלטנו להמשיך ולשים דגש על הצד הערכי והמשכנו בהוספת האור כמאמר חז"ל "מעט אור דוחה הרבה מן החושך", וזה משקף את האני מאמין הבית-ספרי הבנוי על היסוד הערכי שכל אחד יכול, שהרי "המפתח לגאולה ביד כל אחד ואחת".

אופק חדש: שעות פרטניות באופק מאפשרות לנו לטפח קשר מחנכת-תלמיד ע"י שעות דיאלוג. המחנכת נפגשת עם כל תלמיד באופן אישי או בקבוצה קטנה ומנהלת דיאלוג וע"י-כך מרחיבה את היכרותה עם התלמיד.

חונכות: תלמידי כיתות ה' ו' חונכים תלמידים מכיתות א' ו-ב'. אנו רואים בפרויקט זה הזדמנות לחינוך התלמידים הבוגרים למעורבות, תרומה לקהילה, פיתוח אחריות אישית ומחויבות.

חיזוק וקידום הישגים לימודיים: החל מכיתה א' יקבלו התלמידים מענה אישי לכל צרכיהם. ייבנו תכניות מיוחדות עפ"י הסטנדרטים הנדרשים ע"י משרד החינוך. ההורים יקבלו דוח שוטף על התקדמות ילדיהם. בעז"ה תוצאות מבחני מיצ"ב יעידו על רמת ההישגים הבית-ספרית.

עבודות חקר: עפ"י יחידות תוכן ארגון ידע: אסוציאציות, מיפויים ויסודות מארגנים. הרחבת הידע: איסוף נתונים ממקורות שונים ועיבוד הידע. קהילה חוקרת: שאילת שאלות חקר, קבוצות חוקרות, שימוש בכלי מחקר, עיבוד הידע וסיכום. תוצרים: למידת עמיתים, כתיבת עבודה, יצירות מגוונות לפרסום הידע.

כתובת: בית-ספר חב"ד אילת ת.ד. 5454. פלאפון: 052-391922.

פירוט בתי-הספר של חב"ד מופיע באתר:

<http://www.chabad.org.il/IsraeliBranches/Index.asp?CategoryID=61>.

חברותא – בית-הספר למנהיגות ותרבות

תגיות: אלטרנטיביים, פרטיים, על-יסודיים

תקציר: "חברותא" נפתח בשנת הלימודים תש"ע (2010), ומיועד להוות בית-יוצר למנהיגות חברתית ותרבותית של ישראל בעשורים הבאים. עלותו גבוהה במיוחד: 35,000 ₪ לילד בשנה.

בית-הספר "חברותא" פועל לדבריו לקידום החינוך בישראל ומהווה חלק מהמרכז למנהיגות נוער בישראל, שהוקם על ידי דרור אלוני, נורית מאיר, רענן אביטל ורות קנולר-לוי ב-2005. בית-הספר נפתח בספטמבר 2009 (שנת הלימודים תש"ע), במיתחם מכללת רופין, ועלותו לתלמיד לשנה היא 35,000 ₪. אף שהוקם כמלכ"ר נתפס "חברותא" בשיח הציבורי כמוביל חינוך אליטיסטי ופרטי. צוות המורים וההנהלה נבחרו שנה קודם לכן להכין את בית-הספר לקראת הפתיחה המיועדת. בית-הספר נפתח מתוך האמונה של הוגיו, כי מדינת ישראל צריכה דור חדש של צעירים עירניים ורחבי אופקים, בעלי זיקה למורשת התרבותית שלהם ומחוברים לעצמם ולמשפחתם. בית-הספר שואף להצמיח צעירים אשר חשים מחויבות אל החברה הישראלית ומעוניינים לקדם את סביבתם. הוא מבקש לשלב את הבוגרים שלו בתוך תחומי העשייה והיצירה השונים בישראל: מדע וטכנולוגיה, ממשל וצבא, רוח וחברה, ושיגלו מנהיגות ואחריות בכל מה שיבחרו לעשות. המרכז כולל בית פיתוח מורים, בית שותפויות אקדמיות וחברתיות, בית מחקר ופיתוח ובליבו "חברותא - בית-הספר למנהיגות ולתרבות" לבני כיתות ז' עד י"ב. בית-הספר מציג את האני מאמין הבא:

- שלמידה אינה מוגבלת לשנות בית-הספר או לשלבי החיים המוקדמים.
- שתלמידים לומדים ממוריהם וגם זה מזה.
- שלתלמידים חלק באחריות על השכלתם.
- שבית-הספר התיכון אינו רק שלב המכין לחיים בוגרים.
- שכל אזרח ישראלי צריך לדעת ולהכיר את מורשתו התרבותית הייחודית, כחלק חשוב בבניית זהותו העצמית וזיקתו לסביבתו ולמדינתו.
- שבית-הספר צריך להיות רלוונטי לתלמידיו בכל שלבי החינוך ולבחון את עשייתו החינוכית אל מול השינויים שחלים בישראל ובעולם.
- שבית-הספר צריך להעניק השכלה רחבה שתאפשר לתלמידים מרחב גדול של בחירה ועשייה.
- שכל אדם שואף למצות את יכולותיו ותפקידו של בית-הספר הוא להוות סביבה שבה יוכלו כל אחד ואחת לנוע מהמקום בו הם נמצאים למקום הרחוק ביותר אליו יוכלו להגיע.

מען: חברותא, מכללת רופין - מוסד להשכלה גבוהה, עמק חפר 40250.

טלפונים: 09-8913211 09-8913211 (שלוחה 2).

מייל: info@havruta-school.org.il אתר: <http://www.havruta-school.org.il>.

חטיבות ביניים

תגיות: על-יסודיים, ממלכתיים, ממלכתיים-דתיים, חינוך מיוחד

תקציר: חטיבות הביניים הן מוסדות החינוך של כיתות ז'-ט', שהוקמו בעיקר החל משנות ה-70 של המאה ה-20. הן פעלו ליצור שילוב חברתי, והיום יש ביקורת מסויימת על תפקודם ויעילותם.

חטיבת ביניים (חט"ב) היא שלב בן שלוש שנים, מכיתה ז' עד כיתה ט' – במערך לימודים כולל בן 12 שנים – שתלמיד בישראל עובר בין הגילים 12-15. חטיבות הביניים הוקמו במערכת החינוך בישראל החל משנת 1968 עם הנהגת רפורמה במערכת החינוך. קודם לכן היתה החלוקה: א'-ח' יסודי, ט'-י"ב תיכון. מטרתה העיקרית של הרפורמה היו: העלאה מתמדת של רמת ההוראה ושל ההישגים הלימודיים החינוכיים בכל שלבי החינוך; צמצום הפער ברמת ההשכלה של הילדים בני עדות ושכבות שונות ובסיכוייהם להשתלב בחברה ובמשק, והפגשת הילדים במסגרות לימוד אזוריות. במסגרת רפורמה זו הורחב מספר שנות הלימוד הנכללות בחוק לימוד חובה עד לכיתה ט'.

על-פי הנתונים של משרד החינוך יש בישראל סה"כ 667 חטיבות ביניים לפי החלוקה הבאה:

מגזר	רשמי	מוכר שאינו רשמי	חינוך מיוחד
ממלכתי יהודי	303	2	22
ממלכתי-דתי	182	4	7
ערבי	100	-	-
דרוזי	18	-	1
בדואי	26	-	-

בין כלל חטיבות הביניים ישנן כ-180 עצמאיות והשאר במסגרת שש-שנתית, כלומר, היותן חלק מבת-ספר ז'-י"ב.

הרפורמה, שהוחלט עליה ב-1968 יושמה בהדרגה. העיר בת ים יישמה אותה רק בתחילת שנות ה-2000. הערים לוד, רמת גן וגבעתיים לא הצטרפו לתוכנית וזיכרון יעקב חוזרת משנת תשס"ח למתכונת הקודמת של שמונה כיתות יסודי וארבע כיתות תיכון, בשיטה של "בית-ספר צומח". בחטיבת הביניים נחשפו התלמידים למקצועות חדשים כדוגמת מתמטיקה במקום לימודי חשבון; לימודי ביולוגיה, פיזיקה וכימיה במקום שיעורי טבע; ולימודי הבעה בכתב, דקדוק וספרות – כל מקצוע נלמד לבד – במקום הלימוד הכולל של מקצוע העברית. היה גם הבדל בהכשרת המורים, ולאור זאת גם בגישת המורה לתלמיד. בבית-הספר היסודי המורה היה בוגר מכללה להכשרת מורים עם דגש על ההוראה בבית-הספר. לעומת זאת, בחטיבת הביניים מלמדים בעיקר מורים בוגרי אוניברסיטאות.

בשנים האחרונות מתנהל ויכוח חריף בנושא ביטול חטיבות הביניים, ועשרות רשויות פנו למשרד החינוך בעניין זה. ועדת דברת (2005) המליצה על הפיכת חטיבות הביניים העצמאיות לחלק מבת-ספר על-יסודיים שש-שנתיים, אבל במקומות שונים רוצים לחזור אל המבנה הקודם של 8 יסודי ו-4 תיכון. הסיבה המרכזית נעוצה בטענה, שתלמידי חטיבת-הביניים אינם מגיעים להישגים מספקים ושהתנהגותם בעייתית ביותר. השארת התלמידים ביסודי שמונה-שנתי מחייבת אותם לסוג אחר וחיובי של תיפקוד. כאמור, הנושא לא הוכרע, אבל בשטח פה-ושם התחילו שינויים.

כתובת: האגף לחינוך על יסודי במשרד החינוך, בניין לב-רם, דבורה הנביאה 2, ירושלים. **טלפונים:** 02-5603252/53, 02-5603259/61.

אתר: <http://cms.education.gov.il/EducationCMS/UNITS/HighSchool>

חינוך ביתי

תגיות: אלטרנטיביים, יסודיים, על-יסודיים, פרטיים,

תקציר: חינוך ביתי הוא תופעה של השנים האחרונות, כאשר משפחות מבקשות לחנך את ילדיהן בעצמן, ולא לשולחם לבתי-ספר. בשל לחץ, משרד החינוך נענה לכך במידה מסויימת באי-רצון.

חינוך ביתי (home schooling) הוא תהליך חינוכי אשר מנוהל וניתן בעיקר על ידי משפחת התלמיד, ולא במוסדות פורמאליים חיצוניים, דוגמת בתי-ספר ממלכתיים או פרטיים. ראשיתה של תנועת החינוך הביתי הוא בארצות-הברית, ויש המעריכים שהיום לומדים שם בבית 2.5-3 מיליון ילדים.

כאשר מערכת החינוך הפורמאלית של המדינה אחראית לחינוכם של מרבית הילדים, עולה השאלה מדוע ישנם הורים הבוחרים לוותר על שירותיה, אף שהם מחויבים מתוקף חוקי לימוד החובה המקובלים במרבית המדינות. לבחירה זו ניתנות סיבות שונות, בין השאר:

1. אידיאולוגיה המאמינה שעל ההורים עצמם להיות אחראים לחינוך הילדים, ולא למסור את האחריות לידי החברה או המדינה ואף לא לידי בית-ספר פרטי. על ההורים לקחת את האחריות על חינוך ילדיהם בפועל ולהיות עם הילדים שעות רבות.
2. אמונה שחינוך ביתי נותן תוצאות לימודיות טובות יותר.
3. רצון לקבוע את שיטות הלימוד של הילדים, למשל הורים השוללים כפיית לימודים על הילדים, והימנעות משיטות לימוד הנהוגות בבית-הספר שהביאו את התלמיד לכישלון.
4. רצון לשלוט בחברה עמה הילד נפגש על מנת למנוע השפעות שליליות.

עד שנת 1994 לא הכירה מדינת ישראל בחינוך ביתי כלל. בשנה זו, בעקבות התגברות פניות הורים המעוניינים באפשרות כזאת והתייחסות חיובית של שר החינוך, אמנון רובינשטיין, הוקמה ועדה בראשות פרופסור דוד גורדון, אשר המליצה לאשר חינוך ביתי בתנאים מגבילים. אישור זה כוון להורים בעלי "תפיסת עולם מגובשת", והמשרד פעל בהתאם. עם התחלפות השרים במשרד החינוך, בוטלו ההנחיות ומשרד החינוך שב לעמדתו המתנגדת, בטענה, כי ילדים בגילאי חינוך חובה צריכים לשהות בבית-ספר. בעקבות לחץ מחודש של הורים, הוקמה ועדה נוספת, הפעם בראשות אילנה זיילר, שפרסמה בשנת 2002 "חוזר מנכ"ל". החוזר תומך בעמדה, כי מקומם של ילדים ב"מסגרות הלימוד הממוסדות", ועם זאת, הוא מאפשר מתן היתרים לחינוך ביתי במקרים חריגים ביותר. על פי נהלים אלו נדרשו ההורים המבקשים חינוך ביתי להציג תוכנית לימודים מפורטת, להראות כל שנה שהתוכנית אכן הושגה, ובנוסף, היה צורך להראות שההורים נושאים באידיאולוגיה המחייבת חינוך ביתי.

הורים שפנו לקבלת אישור לחינוך ביתי נדרשו להראות שיש לילד בעיה חריפה הדורשת חינוך ביתי, למשל חרדות. וועדה שהייתה אחראית על אישור בקשות לחינוך ביתי נהגה לשלוח ילדים לבצע "מבחן טובה" ו/או אבחון פסיכולוגי כדי להראות שיש הכרח בחינוך ביתי.

באפריל 2006 פורסם חוזר מנכ"ל נוסף בעניין החינוך הביתי, עם שינויים לעומת החוזר הקודם, אשר מציגים את הדרישות הלימודיות בעממות מה, המאפשרת, לפי חלק מהדעות, קיום חינוך חופשי. אבל באוגוסט 2007 הוגשה עתירה לבג"ץ של כ-100 הורים, אשר לא היו מרוצים והתנגדו לדרישה ש"ההורים חייבים להיות בעלי גישה אידיאולוגית מגובשת" המחייבת חינוך ביתי, או

שנסיבות יוצאות דופן של הילד יחייבו חינוך כזה. בנוסף, ההורים לא היו מרוצים מהדרישה להוכיח כל שנה מחדש שחינוך ביתי הוא בסדר במקרה שלהם. לאחר הגשת העתירה התקיימה הידברות בין העותרים למשרד החינוך, והופץ חוזר מנכ"ל חדש המכיר בחינוך חופשי. בעקבות פרסום החוזר החדש, ובהמלצת השופטת בדיון שהתקיים במרץ 2009, משכו העותרים את עתירתם.

על פי הנהלים כיום, הורים המבקשים להקנות לילדם חינוך ביתי צריכים להגיש בקשה מנומקת בכתב, במקביל לרישום הילד למוסד חינוכי בו יהיה חייב ללמוד כל עוד לא אושרה הבקשה. האישור ניתן לשנה ויש להראות עמידה בתוכנית על מנת לחדש את האישור. על משרד החינוך לשלוח עובד פדגוגי לבית הילדים כדי לוודא שהילדים לומדים.

אחת משיטות החינוך הביתית היא "שיטת מונטסורי". זו משלבת סדר וארגון קפדניים עם חופש פעולה ולימוד לילדים. כמו בלמידה טבעית, הילדים חופשיים ללמוד מסביבתם לפי רצונם. עם זאת, הסביבה צריכה להיות מאורגנת בקפידה, תוך שימוש בחומרי לימוד מעוצבים ובמשחקים לימודיים. בנוסף, המורה נדרש להתבונן היטב בתלמידים, כמו מדען חוקר, ולנסות לראות מתי הם בשלים ללמוד דברים חדשים.

מספר הילדים בחינוך ביתי אינו ידוע, ובפתיחת שנת הלימודים תשס"ז (2007) ניתנו אישורי חינוך ביתי ל 116 משפחות. ארגוני חינוך ביתי מעריכים שתלמידים נוספים לומדים במסגרת חינוך ביתי ללא אישור המדינה. כלומר, בישראל ישנם כמה מאות תלמידים במסגרת חינוך זה.

מספר הטלפון במשרד החינוך: 02-5603221. חוזר מנכ"ל מעודכן בנושא החינוך הביתי: חוזר

מנכ"ל תשס"ט/8(א), ז' בניסן התשס"ט, 01 באפריל 2009 (נמצא באינטרנט).

מייל: yehuditd@education.gov.il. אתרים מובילים של חינוך ביתי:

<http://ootips.org/horut/hs-faq>

http://www.ab-lifeschooling.com/site/detail/detail/detailDetail.asp?detail_id=240444

חינוך חרדי

תגיות: החינוך העצמאי, מעיין החינוך התורני, יסודיים, על-יסודיים, פטור (מוסדות)

תקציר: היהדות החרדית היום היא מגוונת (חצרות, אשכנזים וספרדים), וכך גם מוסדות החינוך שלה. מאבק מתמיד מתנהל שם על הקשר שבין מימון ממשלתי לבין הוראה של תכנית ליבה.

זהו שם כולל למוסדות החינוך של הציבור החרדי לסוגיו. חוק חינוך ממלכתי, תשי"ג 1953, ביטל את הזרמים העצמאיים בחינוך שהיו נהוגים עד אז והעביר את הסמכות הבלעדית על תכני הלימוד ושיטות החינוך לידי המדינה. החוק התיר ללמוד בבתי-ספר רשמיים ממלכתיים וממלכתיים-דתיים וגם בבתי-ספר "מופריים שאינם רשמיים" וב"מוסדות-פטור", שבהם הפיקוח על תכני הלימוד לעיתים מצומצם יותר או שאינו כלל קיים. מוסדות החינוך החרדי בישראל משתייכים רובם ככולם לחינוך הלא-רשמי, ומסונפים לשתי רשתות מרכזיות: החינוך העצמאי – האשכנזי, ומעיין החינוך התורני – הספרדי.

בתקופה האחרונה החריף הוויכוח על המימון של החינוך החרדי, בעיקר לאחר התקבל "חוק נהרי" ב-2007. החרדים טוענים, שלימודי תורה הם התוכן הלגיטימי העיקרי במגזר החרדי, שבו

הילדים כמעט שלא נחשפים, מתוך עקרון, לתכני לימוד מקצועיים. חלק מהיהדות החרדית דוחה את ההשכלה הכללית, מלבד השכלה כללית בסיסית. הלימודים במגזר החרדי מהווים מבחינתם את הביטוי של הקיום היהודי המסורתי. לדעתם של מנהיגי המגזר החרדי עלולה תוכנית הליבה לערער את הביטוי המסורתי הזה. תוכנית הליבה מגדירה את תחומי הדעת אותם יש ללמד בחינוך היסודי והעל-יסודי. התוכנית מגדירה את התכנים שהתלמידים במערכת החינוך הישראלית חייבים לדעת. היא כוללת את מיומנויות הלמידה והערכים שהתלמידים מחויבים לרכוש. בתוכנית קיימת התייחסות שונה לכל מוסד חינוכי בארץ בהתאם לסטאטוס שלו: רשמי, מוכר או פטור.

ביולי 2008 הועבר חוק בכנסת שעוקף את החלטת בג"ץ (בג"ץ קבע, שבמידה ולא תיושם התוכנית, מדינת ישראל תקצף מתקציבי החינוך של המגזר החרדי), ונותן אישור למגזר החרדי לא לקיים את תוכנית הליבה ובכל זאת לקבל תקציב ממשלתי. החוק, שלא הגדיר זאת במפורש, מכוון אל המוסדות החרדיים והוא קובע:

השתתפות המדינה בתקציבו של מוסד חינוך תרבותי ייחודי, בכל שנת לימודים, תהיה בשיעור של 60 אחוזים מיחידת המימון בעד כל תלמיד הלומד בו; בסעיף זה, "יחידת מימון" – מימון המדינה בעד תלמיד הלומד במוסד חינוך על-יסודי במסלול לימודים עיוני באותה שנת לימודים.

כאמור, לפי החוק תתקצב המדינה מוסדות חינוך חרדיים שלא אימצו את תוכנית הליבה, הכוללת בין השאר לימודי אזרחות, מתמטיקה ואנגלית. זאת, בתנאי שתכני הלימוד במוסד לא יסתרו את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית. במאי 2010 הוגש ע"י שר החינוך לשעבר אמנון רובינשטיין, מנהל המרכז הבינתחומי בהרצליה אוריאל רייכמן, ואליעזר שטרן ראש אגף כוח אדם בצה"ל לשעבר, עתירה לבג"ץ בדרישה לבטל את הפטור מלימודי ליבה בישיבות חרדיות.

כתובת: משרד החינוך, בניין לב-רם, שבטי ישראל 34, ירושלים 95105. טלפון: 0506-282318.

מייל: ronitfh@education.gov.il

אתר אגף א' לחינוך מוכר שאינו רשמי (חינוך חרדי) במשרד החינוך:

[http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/ChinuchMukar/Odot/DvarMenahel.](http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/ChinuchMukar/Odot/DvarMenahel.htm)

htm

חינוך מיוחד

תגיות: יסודיים, על-יסודיים, ממלכתיים, ממלכתיים-דתיים, מוכרים שאינם רשמיים

תקציר: חינוך הניתן לתלמידים הזקוקים לתנאים מיוחדים בשל בעיה פיסית או נפשית כלשהי. התלמידים מתקבלים למוסדות החינוך המיוחד לאחר שעברו "השמה" מן החינוך הרגיל למיוחד.

חינוך מיוחד הוא זה הניתן רק לתלמידים בעלי לקות. חינוך כזה יכול להינתן בתוספת לחינוך המקובל עבור תלמידים חסרי לקות, במקום חלק מהחינוך הרגיל או במקום כולו. חינוך מיוחד יכול להינתן במוסד לחינוך כללי או במוסד המתמחה בחינוך מיוחד. אוכלוסיות החינוך המיוחד

הם : לקויי ראייה ושמיעה, פיגור שכלי, הפרעות קשב וריכוז, לקויי למידה, תלמידים מאושפזים, אוטיסטים, c.p. ונכויות פיזיות. אלו הנתונים המספריים של בתי-ספר לחינוך מיוחד :

ממלכתיים	ממלכתיים- דתיים	מוכר שאינו רשמי	ערבים	דרוזים	בדואים
160	28	86	47	6	5

חינוך מיוחד בא לענות על הצרכים ההשכלתיים, החברתיים, השיקומיים והרגשיים של התלמידים בעלי הלקויות כמו גם לבטא את הרעיונות בהם דוגלת החברה בקשר למקומם של אנשים עם לקויות. אולם, לעתים תלמיד מגיע לחינוך המיוחד בשל אילוצים טכניים כגון חוסר נגישות של בתי-הספר הרגילים למשתמשי כיסאות גלגלים. מושג הלקות נתפס כיום כאי-התאמה של גישת החברה ושל עיצוב הסביבה בה אנו חיים לצרכיהם של אנשים בעלי יכולות נמוכות מהרגיל. על פי תפיסה זו, חינוך מיוחד אמור לתת לתלמידים עם לקות, העשרה שתאפשר להם להשתלב בחינוך הרגיל וחלופה זמנית לחינוך הרגיל עד שעיצובו ועיצוב סביבתו יהפכו לנגישים.

חוק החינוך המיוחד. החינוך המיוחד בישראל מעוגן בחוק משנת תשמ"ח (1988) - חוק החינוך המיוחד. לפי החוק זכאי כל ילד בישראל בגילאים 3-21 שאובחנה אצלו מוגבלות כלשהי לטיפולים מיוחדים במימון המדינה. בנוסף לטיפולים שונים, קובעת ועדת השמה האם על הילד ללמוד במסגרת חינוך מיוחד או להיות משולב בכיתה רגילה.

נוסח החוק מצוי באתר :

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Zchuyot/ChukimVeamanot/Chukim/HockKhinuhMeuhad.htm>

ועדת מרגלית. בשנת 2000 מינה שר החינוך, יוסי שריד, ועדה לבדיקת מצב החינוך המיוחד. הוועדה ביקרה את מצב החינוך המיוחד בארץ באותה התקופה, בטענה שחוק החינוך המיוחד אינו ממומש כראוי, והציעה מספר רב של שינויים, ביניהם שינויים רבים בפעילות ועדות ההשמה.

חוק השילוב. בשנת 2002, בעקבות יוזמת חקיקה שהובילו ארגוני חינוך מיוחד, תוקן חוק חינוך מיוחד, ונוסף לו הפרק על שילוב ילד בעל צרכים מיוחדים בחינוך הרגיל. פרק השילוב קובע את זכאותו של ילד עם צרכים מיוחדים, המשולב בחינוך הרגיל, לקבל תקציבים שלהם זכאים תלמידי בתי-ספר ייעודיים לחינוך מיוחד, ואת השירותים המיוחדים: עזרים מסייעים, שירותי סיוע, שירותים פסיכולוגיים, שירותים פארא רפואיים, ושירות אחר לתוספת של הוראה ולימוד ולשירותים מיוחדים, שיאפשרו את שילובו. מעתה, ועדות בית-ספריות יקבעו את זכאות הילד להיכלל בתוכנית השילוב של בית-הספר. בתחילה לא הועבר תקציב למימון התיקון עד שבשנת 2003 חייב בג"ץ את המדינה לתקצב את החוק.

אתר חוזר מנכ"ל חוק השילוב :

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/applications/mankal/arc/sf8bk1_2_36.htm

כתובת האגף לחינוך מיוחד : משרד החינוך, בניין לב-רם, שבטי ישראל 34, ירושלים 95105.
טלפונים : 02-5603280/1, 03-6896104/5. **האתר** של האגף לחינוך מיוחד במשרד החינוך :

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/UNITS/Special>

חינוך ציבורי

תגיות: ממלכתיים, ממלכתיים-דתיים, יסודיים, על-יסודיים

תקציר: בשנים האחרונות מרבית להשתמש במונח לא רשמי זה, בשל האיום שגובר כלפי החינוך הממלכתי והממלכתי-דתי מצד מוסדות חינוך "פרטיים", ומתלבטים כיצד לחזקו.

חינוך ציבורי אינו מונח רשמי המעוגן בחוק. הוא בא לבטא את הרעיון של חינוך שווה לכל נפש ובהישג ידו של כל אדם, שתשלום ההורים אליו ("אגרת הורים") הוא בהתאם למה שנקבע בחוק. המונח המשפטי שעומד בבסיסו של החינוך הציבורי הוא חינוך "רשמי". על-פי משרד החינוך ישנם כ-2430 בתי-ספר רשמיים (מתוך כ-4175 בתי-ספר בכלל בישראל) בהתאם לחלוקה הבאה:

מגזר	סה"כ רשמי	רשמי יסודי	רשמי על-יסודי
יהודי	1840	1320	520
ערבי	384	284	100
דרוזי	65	47	18
בדואי	136	109	27

זאת לעומת חינוך "פרטי" (מונח שגם לו אין בסיס משפטי), הניתן על ידי אנשים וגופים פרטיים אשר אינם רשויות של המדינה. ועדת דברת שמינתה שרת החינוך לימור לבנת (2005) מתייחסת לנושא החינוך הציבורי בהרחבה:

קיומו של חינוך ציבורי חזק ואיכותי באחריות המדינה הוא בעל חשיבות עליונה לחוסנו של החינוך ולחוסנה של מדינת ישראל. החינוך הציבורי חייב להיות עמוד השדרה של מערכת החינוך ולהכיל חלקים נרחבים ככל האפשר ממנה. ...המלצותינו מיועדות לעצב מערכת חינוך ציבורית "מכילה", הכוללת בתוכה חלקים גדולים ככל האפשר ממערכת החינוך בישראל, על זרמיה השונים, תוך יצירת הבחנה ברורה בין חינוך ציבורי לבין שאינו כזה. השתייכות לחינוך הציבורי תחייב עמידה בקריטריונים ברורים ושקופים, המחייבים את כלל מוסדות החינוך. יש לאפשר ולהכיר בזכות לחינוך נפרד של קהילות רק במקרים של לאום ולשון נפרדים, או במקרים של אורח חיים מובהק ונפרד. בתי-הספר של החינוך הציבורי צריכים להיות פתוחים לכל תלמיד שייבחר ללמוד בהם. בתי-ספר אלה לא ימיינו את תלמידיהם, לא ינשירו תלמידים ויתמידו בטיפול בהם, לא יגבו תשלומי הורים עבור החינוך שהם מעניקים, ילמדו את תוכנית הלימודים הארצית המלאה ויעמדו לפיקוח מלא של המדינה. מוסדות חינוך שאינם מקיימים תנאים אלה יזכו למימון מופחת משמעותית, שיגדל ככל שיקבלו עליהם חלקים רבים יותר מהדרישות של החינוך הציבורי. ...ההכרה במסגרות חינוכיות נפרדות לקהילות השונות לא לוותה בעיקרה עד עתה בהסדרים חוקיים ברורים. למרות אילוצים רבים, אנו מבקשים להביא תיקון יסודי במצב. אנו סבורים שיש לדבוק ברעיון הדמוקרטי והפלורליסטי ולהשתית את מערכת החינוך הישראלית על כל קהילתיה על אמות מידה שוויוניות ואוניברסליות, תוך העדפה ברורה של החינוך הציבורי, שרק הוא מסוגל לבנות בסיס משותף למגוון

הקבוצות באוכלוסייה גם כאשר חלק מן הקהילות מקיימות בתוכן מערכות חינוך נפרדות.

עיקרו של הבסיס המשותף הוא הקניית הזדמנות שווה באמצעות השכלה, הדרושה למימוש יכולותיו של כל אדם וכדי להתפרנס בכבוד בעולם הכלכלי המודרני וגו'.

בשל התגוונות הסוגים של בתי-ספר, ותהליכי הפרטה שהתחזקו בשנים האחרונות, מתכנתת תנועת "הכל חינוך", תנועה ציבורית לקידום החינוך בישראל, להגיש הצעת חוק חדשה לחיזוק החינוך הציבורי. ההצעה (לא שלמה) מגדירה את החינוך הציבורי במילים אלו:

"מוסד חינוך ציבורי" – מוסד חינוך שנקבע על ידי המדינה כי הוא מקיים את אלה:

א. תכנית הלימודים ואורח החיים במוסד החינוך מתאימים למטרות החינוך;

ב. מקיים את תכנית הלימודים הארצית כפי שתיקבע על ידי משרד החינוך;

ג. מקיים את המגבלות המוטלות על קבלת מימון נוסף, לרבות גביית תשלומי הורים, כפי שייקבעו על ידי השר באישור הועדה;

ד. עומד לפיקוח משרד החינוך;

ה. אינו עורך מיונים, לרבות מיונים על בסיס מוצא, גזע, עדה או הישגים לימודיים, בקבלה למוסד חינוך ואינו מרחיק תלמידים בגיל לימוד חובה מטעמים לימודיים;

ו. מקיים את ההוראות של משרד החינוך לגבי ימי הלימוד, שעות הלימוד ומספר התלמידים במוסד החינוך;

ז. כל סגל ההוראה שלו מחזיק ברשיון הוראה בהתאם להוראות חוק זה;

ח. שפת ההוראה בו היא שפה רשמית במדינת ישראל;

כל עוד לא נחקק חוק מתאים, ישנו קושי להגדיר את מספרם של בתי-הספר ה"ציבוריים", כיון ששאלת הציבוריות או הפרטיות של כל בית-ספר היא במידה רבה על-פי עמדת המתבונן. הקבוצה הגדולה היוצאת מתחום הגדרת הציבוריות היא בתי-הספר של החינוך החרדי.

אתר תנועת "הכל חינוך": <http://www.hakoled.org.il/?p=4>.

חכמים smart schools

תגיות: יסודיים, על-יסודיים, ממלכתיים, ממלכתיים-דתיים, עת הדעת,

תקציר: בתי-הספר החכמים הם אלה שהוכנסה למערכת ההוראה שלהם טכנולוגיה מתקדמת. עם זאת, לא גובשה עדיין משנה פדגוגית שלמה ומקיפה לגבי השימוש בה בכל תחומי בית-הספר.

המונח "בית-ספר חכם" מתכוון לרמה גבוהה של טכנולוגיה ממוחשבת לצרכי קידום ההוראה והלמידה. זה אינו מונח רשמי, ובתי-ספר וארגונים שונים יכולים לאמץ אותו לעצמם. אחד הניסויים בישראל של שילוב כיתות חכמות בבתי-הספר מבוצע על ידי "קדימה מדע", ארגון חינוכי בין-לאומי, החל מתחילת 2008. עד לקיומו של פיילוט זה היו במספר בתי-ספר בארץ "לוחות חכמים" בודדים, שבעצם לא השפיעו בשום דרך על אופן הלימוד והפדגוגיה הבית-ספרית. לאור הניסיון והידע הבינלאומי של הארגון פיתחו ב"קדימה מדע" מודל ייחודי לישראל, שמטרתו

להעצים את הלמידה האינטראקטיבית באופן שתחולל שינוי משמעותי בתרבות הלמידה וההוראה של בתי-הספר. לצורך כך נקבעו מספר עקרונות:

- רבע עד שליש מכיתות בית-הספר צוידו בלוחות חכמים;
 - המורים השתתפו בתוכנית הכשרה הכוללת 112 שעות המחולקות לשנתיים;
 - התוכנית מתבצעת באמצעות משרד החינוך השותף באופן מלא לתוכנית;
 - הופעלה תוכנית ההערכה מעצבת שתסייע להצלחת התוכנית והטמעתה בבתי-הספר.
- הפיילוט התבצע ב-6 בתי-ספר במקביל ובכול אחד מהם הותקנו 10 לוחות חכמים (סה"כ 60 לוחות) וזאת כדי לאפשר למידת עמיתים והרחבה של הפיילוט להיקף ארצי במהלך 2009. כיתה חכמה כוללת: לוח חכם, עמדת מחשב למורה, מקרן ואינטרנט אלחוטי כיתתי. כל בית-ספר מקבל 32 מחשבים ניידים נישאים, היכולים לפעול בהרכבים שונים בכול אחת מהכיתות החכמות באמצעות "תוכנת הידברות" בין הלוח (באמצעות המחשב של המורה) ומחשבי התלמידים.

הלוח החכם מאפשר למורה להפעיל פדגוגיה שונה ומתקדמת יותר; להציג בפני התלמידים על גבי הלוח את מאגרי המידע ואתרי האינטרנט הרבים שברשת, להעלות מצגות ולכתוב עליהן, ולבסוף אף לשמור אותן ולשלוח לכתובות הדוא"ל של התלמידים. כול החומר שהועבר בשיעור נשמר לאורך השיעור, מאפשר חזרה מהירה וכמובן להמשיך את המפגש הבא מהנקודה בה הופסק השיעור. הטכנולוגיה קלה להפעלה ומאפשרת למורה ליצור חווית למידה והוראה טובים בהרבה מהשיעור הקלאסי הרגיל. הכיתות החכמות, לאור הניסיון והידע הנצבר בעולם, מהווה, לדעת המפתחים, את המהפכה החינוכית-פדגוגית העכשווית המשמעותית ביותר במערכת החינוך. בתי-הספר המשתתפים בפיילוט של "קדימה מדע" הם: תיכון כדורי, מועצה אזורית גליל תחתון; מקיף א', באר שבע; תיכון "שיפמן" טירת הכרמל; תיכון "משגב", משגב; תיכון "שער הנגב", שער הנגב; מקיף חורפיש, חורפיש. התוכנית פועלת בהצלחה, ובתי-הספר המשתתפים בפיילוט מושכים גורמי חינוך וגורמים מקצועיים שונים בישראל להכיר את הנושא.

מאחר ומדובר בתוכנית ייחודית וחדשנית וכדי להבטיח את הצלחת הפרויקט, הוחלט על ביצוע ההערכה באמצעות גוף מקצועי חיצוני, ומכון סאלד נבחר לשם כך. זו תיתן למנהלי בתי"ס ולמנהלי "קדימה מדע" תמונת מצב והמלצות לשיפור במהלך השנה וחצי הקרובות. השאלה המרכזית שתעמוד בפניהם היא כמובן, האם ובאיזה מידה אכן משנה שילוב הטכנולוגיה המתקדמת את ההוראה.

"בתי-ספר חכמים" בשיטות אחרות מזו של "קדימה מדע" יש בתכנית "עת הדעת" (ר' בנפרד) ובבתי-ספר שעושים שימוש במחשבים, אינטרנט ואתרי למידה מרחוק מזה זמן.

כתובת: "קדימה מדע" בישראל, רח' ברקת 9, ת"ד 7983, קריית מטלון, פתח תקווה.

טלפון: 03-9244438. אתר: <http://www.kadimamada.org>.

גורמי טכנולוגיה ותיקשוב במשרד החינוך: מר גרשון כהן, מנהל תחום טכנולוגיה; מר רוני דיין, מנהל גף יישומי מחשב בחינוך; מר סמי קפלן, מנהל גף מחשבים. אתר "פורטל המינהל למדע

וטכנולוגיה: <http://cms.education.gov.il/EducationCMS/UNITS/Scitech>.

חקלאיים

תגיות: התיישבותיים/קיבוציים, על-יסודיים, ממלכתיים, ויצ"ו, אמי"ת, כפרי נוער

תקציר: בתי-ספר שהוקמו בארץ בראשית המאה הקודמת, ומספרם ומעמדם ירדו יחד עם ירידת מעמדה של החקלאות בכלל, במכלול הפעילויות הכלכליות של החברה הפוסט-מודרנית.

בתי-ספר חקלאיים הוקמו בארץ-ישראל, החל מן העשור השני של המאה ה-20, במטרה להכשיר בני נוער להתיישבות העובדת במושבות, במושבים ובקיבוצים. בני הנוער הגיעו לבתי-הספר החקלאיים בעיקר מעליית הנוער, משפחות לעולים חדשים ואוכלוסיות מצוקה. על אף שמספר בתי-ספר חקלאיים נפתחו ביוזמה פרטית, הרי שרובם הוקמו בתמיכת המוסדות הלאומיים ובמימון. מוסדות אלה סיפקו את הכסף הדרוש ללימודים בבתי-הספר ואת האמצעים לקיום בפנימיות שהיו צמודות להם, וכן את המימון השוטף שנדרש לפעילות המשק החקלאי שהיה בכל בית-ספר חקלאי.

בין בתי-הספר החקלאיים הראשונים שהוקמו: חוות העלמות בכנרת (1911), ויצ"ו נהלל (1923), משק הפועלות צפון (1926), חוות הפועלות עפולה (1927), כדורי (1933), חקלאי פרדס-חנה (1935). תוכנית הלימוד האופיינית בבית-ספר חקלאי כללה לימודים כלליים ולימודי מקצועות החקלאות במהלך חצי יום, ועבודה מעשית במחצית השנייה. בסיום הלימודים קיבלו הבוגרים "תעודת גמר" ויצאו לעבוד ביישובי ההתיישבות העובדת בארץ ישראל. בתקופת השיא של בתי-הספר החקלאיים, בסוף שנות ה-60 של המאה העשרים, פעלו בארץ ישראל כשלושים בתי-ספר חקלאיים.

עם המעבר לחברה מתועשת ולכלכלת שירותים והיי-טק, ירדה חשיבותה של החקלאות בארצות מפותחות, וגם בישראל. במקביל, בתי-הספר החקלאיים הפכו למוסדות על-יסודיים, המשרתים את סביבתם הקרובה. תוכנית הלימודים היא כמקובל במוסדות תיכוניים אחרים, אך יש בחלקם עדיין דגש על לימודי חקלאות. חלק מהמימון הוא של עליית הנוער וחלק מגיע ממוסדות אחרים. הפיקוח על בתי-הספר החקלאיים שנעשה בעבר באגף מיוחד במשרד החקלאות הועבר לאחר מכן למשרד החינוך והתרבות, בעיקר למינהל לחינוך התיישבותי.

בתי-ספר שנכנסים היום לקטגוריה של "חקלאיים" הם: הכפר הירוק, ויצ"ו גן ונוף "ראמה", מקווה ישראל, ויצ"ו נחלת יהודה כפר נוער, חווה לחינוך חקלאי תלמי אברהם, כפר הנוער אמי"ת, כפר הנוער ויצ"ו קנדה, כפר הנוער יוהנה ז'בוטינסקי, כפר הנוער כנות, ערוגות רבקה, ימה, תיכון חקלאי עיינות ועוד.

כתובת: משרד החינוך, המינהל לחינוך התיישבותי ועליית הנוער, רח' השלושה 2, תל-אביב.
טלפון: 03-6898736, 03-6898796. **האתר:** <http://www.mchp.gov.il/Pages/default.aspx>.

יסודיים

תגיות: ממלכתיים, ממלכתיים-דתיים, חטיבות ביניים, מוכרים שאינם רשמיים

תקציר: הרפורמה החינוכית של 1968 קבעה חלוקה גילאית חדשה של מוסדות החינוך: כיתות א'-ו' הן בית-הספר היסודי, ובמהלכן ירכשו התלמידים את בסיסי ההשכלה וההתנהגות הנדרשים.

בישראל יש כ-2670 בתי-ספר יסודיים בכל המגזרים, לפי החלוקה החלקית הבאה :

מגזר	רשמי	מוכר שאינו רשמי	חינוך מיוחד
ממלכתי יהודי	796	24	160
ממלכתי-דתי	384	21	22
פטור	192	-	-
ערבי	255	76	47
דרוזי	44	-	6
בדואי	104	-	5

בית-ספר יסודי במדינת ישראל הוא המוסד החינוכי השני, לאחר גן חובה, בו לומדים ילדים במסגרת חוק לימוד חובה. בשנים הראשונות למדינה היה בית-הספר היסודי בן שמונה כיתות – מכיתה א' עד כיתה ח' (וכונה "בית-ספר עממי"), ואחריו בא בית-הספר התיכון הארבע-שנתי, מכיתה ט' עד י"ב. כיום, בעקבות הרפורמה של שנות ה-60 וה-70, במרבית מערכת החינוך, בית-הספר היסודי הוא שש-שנתי (כיתות א'-ו'), ולאחריו חטיבת ביניים תלת-שנתית (ז' עד ט'), ולבסוף בית-ספר תיכון תלת-שנתי (י' עד י"ב). בכמה בתי-ספר בארץ מאורגן החינוך ההתחלתי במסגרת של חטיבה צעירה, הכוללת גן חובה, כיתה א' וכיתה ב'.

בשנת הלימודים תשס"ח היו רשומים בחינוך היסודי בארץ 828,732 תלמידים. מספר זה מהווה כ-57% מכלל התלמידים בכיתות א' עד י"ב בשנת לימודים זו.

לפני קום המדינה היו במערכת החינוך שלושה זרמים, מפלגתיים באופיים: הזרם "הכללי", זרם "המזרחי" (הדתי) ו"זרם העובדים" של תנועת העבודה. לאחר קום המדינה המשיכו זרמים אלה להתקיים, וב-1949 נוסף להם הזרם של אגודת-ישראל. משנת 1953, עם חקיקת חוק החינוך הממלכתי, אוחדו שני הזרמים החילוניים, "הכללי" ו"זרם העובדים" לחינוך הממלכתי, ואילו הזרם הדתי נותר נפרד ונקרא "חינוך ממלכתי דתי". בתי-הספר של החרדים ושל אגודת ישראל נותרו מחוץ למסגרת הממלכתית כ"חינוך עצמאי".

במשרד החינוך ישנו אגף לחינוך יסודי, שמטפל בכל ענייניו של שלב גיל זה. האגף הוא אחד משלושת אגפי הגיל במינהל הפדגוגי (קדם יסודי, יסודי ועל יסודי), ומהווה יחידת מטה הממונה על הניהול הפדגוגי של מערכת החינוך היסודי. כיחידת מטה עוסק האגף בנושאים אלה:

- תרגום והתאמה של מדיניות משרד החינוך לחינוך היסודי;
- ייזום והצעת מהלכים לגיבוש מדיניות בהקשר לנושאים שבליבת החינוך היסודי;
- פיתוח רעיונות, תכניות, מודלים וכלים ליישום מדיניות משרד החינוך ולהשגת יעדיו;
- ניהול שותפויות בפורומים שונים במשרד החינוך ומחוצה לו;
- ייזום משוב ובקרה על אופן יישום מדיניות משרד החינוך;
- מענה לפניית גורמים שונים במשרד ומחוצה לו.

כתובת: האגף לחינוך יסודי במשרד החינוך, בניין לב-רם, רח' דבורה הנביאה 2, ירושלים.

טלפון: 025603283/47. **דוא"ל:** zahavash1@education.gov.il

האתר: <http://cms.education.gov.il/EducationCMS/UNITS/Yesodi>

ירוקים

תגיות: יסודיים, על-יסודיים, ממלכתיים, ממלכתיים-דתיים, לחינוך סביבתי שדה בוקר
תקציר: המהפכה האקולוגית שעובר העולם באה לביטוי גם במערכת החינוך, כאשר בתי-ספר רבים מבקשים להשתלב בעשייה "ירוקה", ובישראל גובש הליך פורמאלי של הסמכה לכך.

מזה כמה שנים שהמשרד להגנת הסביבה בשיתוף עם משרד החינוך מקדמים "שינויים ירוקים" בבתי-ספר, ולא מעט כבר הצטרפו לגל הירוק והוסמכו להיות "בתי-ספר ירוקים". תהליך ההסמכה לבית-ספר ירוק פותח על ידי צוות היגוי משותף למשרד להגנת הסביבה, למשרד החינוך ולחברה להגנת הטבע, במטרה לבנות מהלך חינוכי שיעודד בתי-ספר לקחת על עצמם מחויבות לחנך את תלמידיהם על פי עקרונות של פיתוח סביבתי בר-קיימא.

מהי הסמכה לבית-ספר ירוק? זו ניתנת כאמור על ידי המשרד להגנת הסביבה ומהווה הכרה בחינוך סביבתי משמעותי המתקיים בבית-הספר. ההסמכה מתווה דרך פעולה אפשרית ומתאימה במיוחד לבתי-ספר המעוניינים להתחיל פעילות סביבתית על בסיס מסגרות קיימות.

המודל מבוסס על העקרונות של למידה על הסביבה, יישום אורח חיים "מקיים" בבית-הספר, ופעילות תלמידים שמטרתה להביא לשינוי בתודעה ובהתנהגות הקהילה ביחס לסביבה. בית-ספר שעומד בכל הקריטריונים שהוגדרו זוכה להסמכה כ"בית-ספר ירוק".

בין השנים 8-2004 הוסמכו 157 בתי-ספר כבתי-ספר ירוקים. בשנת 2009 הוסמכו עוד 92. עד לשנת 2009 הוסמכו 240 בתי-ספר כבתי-ספר ירוקים. בשנת 2009 הקצה המשרד להגנת הסביבה סכום של מליון ₪ לתמיכה בתהליכי ההסמכה לבית-ספר ירוק.

שלב נוסף הוא בית-ספר "ירוק מתמיד" המתייחס לבית-ספר שעומד בכל הקריטריונים במשך שנתיים לפחות, הפחית צריכה בכל המשאבים שהוגדרו, והרחיב את הפעילות לכלל שכבות בית-הספר. כלומר, החינוך הסביבתי בבית-הספר מתמשך והפך לחלק חשוב בשיח הבית-ספרי והקהילתי. עד היום הוסמכו שני בתי-ספר בהגדרה זו.

בתהליך ההסמכה ניתן דגש לתוכניות המשלבות לימודי איכות סביבה יחד עם הנעת תהליך שבו בית-הספר עצמו מתנהל באופן מקיים, מנצל את משאביו תוך חיסכון והתייעלות, ותורם לשינוי במודעות הקהילה ובהתנהגותה. מודל ה"הסמכה לבית-ספר ירוק" מציע קריטריונים ברורים ולכן מהווה פלטפורמה נוחה ליישום. אחד מבתי-הספר היסודיים מעיד על עצמו במילים אלו:

בית-הספר הממלכתי-דתי ע"ש יהודה הלוי בירושלים מרבה לפעול בנושאים סביבתיים, וכתוצאה מכך הסמיך אותו המשרד להגנת הסביבה כ"בית-ספר ירוק". בבית-הספר קיימת גינה אקולוגית, שאותה הקימו התלמידים בשיתוף מדריכי החברה להגנת הטבע, בה הם מגדלים ירקות עונתיים וגם צמחי תבלין.

הזבל בבית-הספר מופרד לפחי מיחזור שונים, והזבל האורגני מגיע ישר לפח הקומפוסט שבגינה. מאוחר יותר, הקומפוסט משמש לדישון הגינה. לא מזמן, השלימו התלמידים בניית שני ספסלים מחומרים ממוחזרים, כגון צמיגים ישנים, בקבוקי ומיכלי פלסטיק משומשים ועוד.

ביום רביעי 30 במאי 2007, התקיים בבית-הספר יום שיא מיוחד, בו הפעילו תלמידי כיתות ד' את תלמידי כיתות ג' בארבע תחנות בנושאים שונים: צמחי תבלין, שבעת

המינים וחג השבועות, חלקי הצמח וסיפורי טבע מספר בראשית. המשימה הייתה לא קלה בהתחשב בגילם הצעיר של המדריכים מכיתה ד', ...אולם אין ספק שבסיוע מסירותם הרבה של המורים ...הם עשו עבודה נפלאה, ועבור תלמידי כיתות ג' היה זה יום של לימוד לצד הנאה.

כתובת: המשרד לאיכות הסביבה, כנפי נשרים 5 ת.ד. 34033, ירושלים, מיקוד 95464.

טלפון: 02-6553777. **מייל:** webmaster@sviva.gov.il. **האתר:**

<http://www.sviva.gov.il/bin/en.jsp?enPage=HomePage&enDisplay=view&enDispWh at=Zone&enDispWho=firstPage&enZone=firstPage&p=HomePage>

ישיבות תיכוניות, ישיבה קטנה

תגיות: על-יסודיים, תיכוניים, ממלכתיים-דתיים, חינוך חרדי, מוכרים שאינם רשמיים

תקציר: מוסדות החינוך התיכוניים של הזרם הממלכתי-דתי משלבים לימודי קודש עם לימודי חול. ישיבות תיכוניות מיועדות לבנים בלבד, במקביל ל"אולפנות" לבנות, ועלותן להורים גבוהה.

ישיבה תיכונית היא ישיבה לגיל תיכון שמשלבת לימודי קודש ולימודי חול מדעיים לתעודת בגרות. הישיבה התיכונית הראשונה שנוסדה בארץ ישראל הייתה ישיבת היישוב החדש שנוסדה בתל אביב על ידי הרב משה אביגדור עמיאל. כמה שנים לאחר מכן, בשנת תש"ה (1945) יסדו הרב יהושע יגל וישראל סדן את מדרשיית נעם. בהמשך, הוכנסו לימודי חול לישיבת בני עקיבא בכפר הרואה, בעקבות לחץ של ההורים. בשנת 1958 כבר נמנו בישראל עשר ישיבות תיכוניות. הישיבות התיכוניות הוקמו מתוך אמונה בחשיבותם של מקצועות החול, ובחובה לשלבם יחד עם העיסוק בתורה. כמו כן, הישיבות ביקשו להתמודד ברוח הזמן עם תופעת החילון ההולכת וגוברת בציבור הדתי לאומי, במטרה לשמר את הזהות הדתית של המתבגרים, ובו בזמן להקנות להם כלים שיאפשרו להם להשתלב בחברה הישראלית הכללית.

סדר היום בישיבה התיכונית הוא עמוס. מהבוקר ועד הצהריים לומדים לימודי קודש כמו תלמוד, תנ"ך והלכה, ובחלקו השני של היום, מהצהריים ועד הערב לומדים לימודים כלליים. הלימודים הם נפרדים מגדרית, ולומדים בישיבות רק בנים. המקבילה הנשית לישיבה תיכונית היא האולפנה.

חלק ניכר מהישיבות התיכוניות מצוי הרחק ממרכזי הערים ביישובים קטנים. דבר זה נעשה בכוונה תחילה, על מנת להרחיק את התלמידים מהפיתויים שמצויים בערים הגדולות. בחלק מהישיבות התיכוניות מצויות פנימיות שבהן התלמידים לנים, והם חוזרים הביתה אחת לשבוע או לשבועיים. יש המבקרים את הנתק המשפחתי שצורת חינוך זו כופה על נערים מתבגרים, אך יש הטוענים ששיטת חינוך זו גורמת למצוינות ולמיצוי יכולותיהם של בני הנוער.

התפתחות חדשה – שסוגרת במידה רבה את הפער בין הישיבות התיכוניות לבין החינוך החרדי היא – הישיבה הקטנה. בסוף שנות התשעים התגברה המגמה בציבור החרדי לאומי (חרד"לי) לישיבות העוסקות בתורה בלבד, ומתוך כך הוקמו מספר ישיבות קטנות. סך כל התלמידים כיום בישיבות אלו הוא כמה מאות. הישיבה הראשונה מסוג זה היא ישיבת "מעלה חבר" שהוקמה בשנת תש"ן (1990). כשלאחריה קמו נוספות. בישיבות אלו לא מתקיימים לימודי חול. יחד עם

זאת, בשנה הרביעית ללימודים, הישיבות מאפשרות למעוניינים בכך לימודים לבחינות הבגרות במסלולים אקסטרניים. להוציא את ישיבת "דרך חיים" (בשעלבים) שבה משולבים לימודי הבגרות במתכונת המלאה. מעט מן התלמידים מכלל הישיבות, בוחרים לנצל את אפשרות הישיבה הקטנה.

היום קיימות ברחבי הארץ כ-120 ישיבות תיכוניות. מוסדות אלה מוגדרים ברובם כ"מוכר שאינו רשמי", וככאלה הם זוכים לתקצוב חלקי. מסיבה זו ובשל יום הלימודים הארוך, שכר הלימוד מגיע בישיבות רבות לאלף ₪ בחודש ומעלה.

אתר פירוט הישיבות ומקצועות הלימוד: <http://www.kivun.org.il/advancedSerch.asp>
כתובת: מינהל החינוך הממלכתי-הדתי (חמ"ד), משרד החינוך, בניין לב-רם, רח' דבורה הנביאה 2, ירושלים. טלפון: 02-5602222. אתר:

[.http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Hemed/Odot/BaaleiTafkidim](http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Hemed/Odot/BaaleiTafkidim)

כפרי נוער

תגיות: פנימיות, חקלאיים, התיישבותיים/קיבוציים, על-יסודיים, ממלכתיים, ממלכתיים-

דתיים, ויצ"ו, נעמ"ת

תקציר: כפרי הנוער קיימים בישראל עשרות שנים, ובתקופתנו הם כוללים תלמידים אינטרניים (החיים בכפר) ואקסטרניים (תלמידי-יום). הפנימיסטים באים בדר"כ מאוכלוסיות מצוקה ועולים.

כפרי הנוער היו בעבר ברובם בחסות עליית הנוער ואחר כך עברו לטיפול הסוכנות היהודית, ואילו חלקם היו בחסות ויצ"ו או נעמ"ת. כיום כל כפרי הנוער נמצאים באחריות המינהל לחינוך התיישבותי ועליית הנוער במשרד החינוך. המשרד גם מפנה תלמידים לכפרי הנוער הקיימים, אם כי הבעלות עליהם נשארה כשהיתה. כפר הנוער הראשון שנוסד בארץ ישראל – ופועל ברציפות עד היום – הוא **בן שמן** שנוסד בשנת 1927.

חלק משמעותי מכפרי הנוער הקיימים היום נוסדו מיד לאחר תום מלחמת העולם השנייה ובתקופת העלייה ההמונית (עד שנת 1950), כפתרון הן לילדים עולים (חלקם ניצולי שואה), והן לכאלה שהתא המשפחתי שלהם היה חסר או שלהוריהם לא הייתה היכולת מבחינה כספית ונפשית להקדיש לחינוך ילדיהם. היום כפרי הנוער קולטים ילדים ובני נוער מרקע של מצוקה משפחתית ולימודית וכן עולים, הן כאלו שעלו בגפם והן כאלו שעלו עם משפחותיהם.

קיימים כפרי נוער כלליים וכפרי נוער דתיים. בעבר כל כפרי הנוער היו חקלאיים, אולם עקב ירידת קרנה של החקלאות ביטלו חלקם פונקציה זאת.

במהלך השנים נסגרו חלק מכפרי הנוער וחלק שינו את ייעודם. כיום קיימים בישראל כ-60 כפרי נוער בהם מתחנכים כ-18,000 תלמידים, בהם: בן שמן, כנות, הדסים, הדסה נעורים, כפר סילבר, נהלל, כדורי, כפר הנוער הדתי, כפר בתיה ואחרים. כפר הנוער "כנות" מספר על עצמו כך:

בין צומת אשדוד לצומת גדרה, על שטח של 1200 דונם, בסביבה כפרית שקטה, שוכן כפר הנוער כנות, אשר הוקם על-ידי אסתר פחול ממשק הפועלות בשנת 1952. שם הכפר מרמז על האופי ועל ההיסטוריה של הכפר: "כנה" הינו שתיל מתחדש, המסמל את התחדשות ורענון העץ. ואכן כפר הנוער כנות עבר גלגולים ושינויים

רבים, בדומה למרבית בתי-הספר החקלאיים בישראל. מתאים את עצמו למילוי צרכיה המשתנים של המדינה.

כמוסד חינוכי בבעלות "נעמת" ובפיקוח משרד החינוך והתרבות, המינהל לחינוך התיישבותי ועליית הנוער, הכשיר בראשית דרכו לחקלאות ולאחר מכן החל קולט עלייה. בתקופות של גלי עלייה גדולים הפך להיות בית-ספר לעולים והפנימייה אוכלסה בילדי עולים. בחלוף גלי העלייה הפך המקום למוסד המטפל בילדים טעוני טיפוח והתמחה בהשלמת חסכים וגישור על פוערים. אף כי כבר הנוער כנות שירת קהלי יעד שונים וענה על מטרות שונות, כבר הנוער שמר מאז ומתמיד על צביונו בשלושה תחומי חינוך: הפורמאלי (בית-הספר תיכון), הבלתי-פורמאלי (הפנימייה) והחינוך לעבודה (המשק החקלאי).

כבר הנוער בגלגולו הנוכחי הינו בית-ספר תיכון התיישבותי ובו שלושה מסלולים לבגרות. כמאתיים תלמידים מכל רחבי הארץ ועל כל גווניה השונים מתחנכים במסגרת הפנימייה, וכשבעים תלמידים אקסטרניים המתגוררים בפריפריה הסמוכה לבית-הספר.

מייל הכפר: kannot@netvision.net.il. טלפון: 08-8548103.

אתר: אנשי הקשר לכפרי נוער במינהל לחינוך התיישבותי –

<http://www.mchp.gov.il/Dormitory/Pages/keshepp.aspx>. טלפון: 03-6898760.

לאמנויות

תגיות: אלטרנטיביים, מוכרים שאינם רשמיים, לטבע, למדעים, פרטיים

תקציר: בתי-ספר ששמים דגש על לימודי אמנויות – קולנוע, מוסיקה, תיאטרון, ציור, פיסול – וחלקם מקבלים תלמידים באופן סלקטיבי. שכר הלימוד שם לעיתים גבוה מן המקובל.

בתי-ספר שונים – יש בארץ 15-20 כאלה – נטלו לעצמם את השם "בית-ספר לאמנויות", "לאומנויות", "תיכון לאומנויות", "אולפנא לאומנויות" וכיו"ב. המשמעות היא שהם שמים דגש על נושאי אמנות, אך אין להסיק מכך שבתי-ספר נטולי הכותרת הזאת אינם עוסקים בתחומי אמנות שונים. המינוח "אמנות" בא להעניק לבתי-הספר ייחוד, ויש לו בדר"כ גם היבט שיווקי. בית-ספר בעל איפיון אמנותי מובהק וידוע הוא "קמפוס אריסון לאמנויות תל אביב". אלו הם בית-ספר יסודי וחיבת בנינים, שמהווים רצף תשע-שנתי. בית-הספר נוסד ב-1984 על ידי יעל העליון, שגם שימשה כמנהלת בית-הספר עד מותה בשנת 2002. בית-הספר מורכב מבניין החטיבה הצעירה (בעבר כונה "החממה"), בו לומדים תלמידי כיתות א' עד ג', בניין "הקמפוס", בו לומדים תלמידי כיתות ד' עד ט', אודיטוריום על שם תד אריסון ואגף עיוני אשר נתרם על ידי קרן אריסון בראשות שרי אריסון. מגמות האמנות בבית-הספר הן: קולנוע, מוזיקה, אמנות פלסטית, מחול ודרמה. במגמות אלו מלמדים אמנים פעילים. לבית-הספר מתקבלים ילדים מכל רחבי תל אביב שהינם בעלי כישרון אמנותי. אלו, נבחרים בקפידה לאחר מספר בחינות הנערכות בידי אנשי מקצוע מהתחום.

שכר לימוד, מסביר בית-הספר לאמנויות בתל אביב, מחייב תוספת תשלום על פי החלטת העירייה. עם הודעת עיריית תל אביב למועמד כי הוא התקבל ללימודים בבית-הספר, ההורים מתבקשים לשלם לאגף החינוך בה את שכר הלימוד. שכר הלימוד מדורג, ונקבע על ידי העירייה עם הורי כל תלמיד בהתאם להכנסה החודשית לנפש במשפחה. לבית-הספר אין כל נגיעה לתשלומים אלה.

כתובת: רח' לוי ג'ורג' 2 תל-אביב. ת.ד. 14141. **טלפון:** 03-5603110.

מייל: k-arison@school-of-arts.tlv.k12.il

האתר: <http://www.artschool.co.il/index.aspx?id=2263>

דוגמא אחרת לבית-ספר לאמנויות הוא זה שבראשון-לציון, המספר על עצמו כך:

ביה"ס "אמנויות" רואה את החינוך כדרך ולא כמטרה, לכן הינו מחנך בצורה רלוונטית ללומד, על-מנת ליצור אצלו הנעה פנימית. ביה"ס רואה את הילד במרכז, אשר הוא ייחודי ומיוחד, תוך התייחסות לכוליותו של הילד ללא הפרדה בין רגש לאינטלקט. על כן שם לו למטרה:

1. להקנות לתלמידים כלים לפתרון בעיות, כדי לפתח אדם בעל כישורים חברתיים.
2. לקיים תנאים ליצירת הנעה ואהבת הלמידה כדי לפתח בלומד כישורים והישגים לימודיים.

אנו מאמינים כי האמנויות הן כלי טבעי וראשוני באמצעותם מביעים בני האדם את עצמיותם, את העולם ויוצרים תקשורת. האמנות מרחיבה ערוצי ביטוי, מספקת טווח סגנונות לימוד ופותחת ערוץ נוסף להפנמת חומר תיאורטי, ידע ולמידה בתחומים שונים. שילוב האומנויות בתכנית הלימודים הבית-ספרית מעודד התפתחות אישית ומעשיר את עולמו של התלמיד כיחיד בחברה וכחלק ממנה.

כתובת: בית-הספר "אמנויות", רח' התזמורת 19 ראשלי"צ.

טלפונים: 03-9519236 03-9519236. **מייל:** info@omanuyot.net.

האתר: <http://www.omanuyot.net/aboutUs.aspx>.

לחינוך סביבתי שדה בוקר

תגיות: תיכוניים, ירוקים, ממלכתיים, פנימיות

תקציר: בית-ספר פנימייתי בדרום הארץ, שמדגיש את הנושאים הסביבתיים של הנגב והאקולוגיים בכלל. תלמידיו מגיעים מכל רחבי הארץ, ומשלמים עבור הלימודים והפנימייה.

בית-הספר לחינוך סביבתי בשדה בוקר, שהוקם בשנת 1976, מספר על עצמו כך:

בית-הספר הוקם על ידי קבוצת חוקרים ומורים צעירים שחלמו להקים בית-ספר שיתמקד בתחומי האקולוגיה ומדעי הסביבה, ויהווה מעין שילוב של בית-ספר עיוני רגיל עם בית-ספר שדה. במשך מספר שנים פותחה בבית-הספר תוכנית לימודים עיונית וייחודית בלימודי הסביבה (הראשון בארץ בתחום זה). תוכנית לימודי הסביבה כוללת למידה רבה בשטח, בימים מרוכזים, בסדנאות שדה ובסדנה סביבתית, המשלבים חוויה עם למידה פעילה. בעקבות שדה-בוקר פתחו בתי-ספר

רבים בארץ מגמות רגילות ללימודי סביבה, אך בהיקף מצומצם. כאן התוכנית היא עשירה ומגוונת במיוחד, ומהווה את ליבת העשייה הלימודית בבית-הספר. בית-הספר הוא 4 שנתי (ט'–י"ב), כולל פנימייה, קולט תלמידים מכל רחבי הארץ, אשר מעוניינים לעבור את תקופת הנעורים שלהם בדרך שונה ומיוחדת. בבית-הספר כ-250 תלמידים. מרביתם תלמידי פנימייה מכל רחבי הארץ ומיעוטם תלמידים שהוריהם גרים במדרשת שדה בוקר. כל התלמידים לומדים במסלול שמוביל לבגרות מלאה, הכולל הגברה בהיקף של 5 יחידות לימוד בתוכנית לימודי הסביבה. בכיתות ט' ו-י' אנו מפתחים בשנים האחרונות תוכניות לימודים חדשות, המנסות להפוך את חווית הלמידה הכוללת למשמעותית יותר, אשר מובילה ללקיחת אחריות רבה יותר על סביבה, מעודדת חקירה וסקרנות, ומפתחת קשרים משמעותיים בין התלמיד למורים. בית-הספר מאמין כי ראשיתה של כל למידה היא ביחס שנוצר בין הלומד לבין החומר הנלמד, בינו לבין חבריו התלמידים, ובינו לבין צוות בית-הספר, וכן בינו לבין עצמו. כאשר נוצרים יחסים משמעותיים, הם מובילים לאקטיביות בתהליך הלמידה, התלמיד לוקח אחריות על עצמו ועל סביבתו והוא נעשה שותף בתהליך יצירת הידע. יש חשיבות מרובה למערכות היחסים האלו, שהן המסד הראשוני והבסיסי ממנו נגזרת איכות הלמידה.

עלויות הלימודים מחייבות דמי פנימייה שנקבעים מדי שנה ע"י משרד החינוך (וועדת לאור) וכוללים: כלכלה מלאה, פעילות חברתית ותרבותית, חוגי העשרה, הדרכה והיסעים בטוילים וסדנאות.

כתובת: התיכון לחינוך סביבתי מדרשת שדה בוקר, מדרשת בן גוריון 84990. טלפון: 08-6532081. מייל: tichon.boker@gmail.com. האתר: <http://tichon.boker.org.il>.

לטבע

תגיות: לאמנויות, למדעים, יסודיים, מוכרים שאינם רשמיים, פרטיים

תקציר: בשנת 1986 הוקם בתל-אביב בית-ספר לטבע, שזכה לפרסום רב. בשנים האחרונות, עם המודעות לבעיות הסביבה, שמים בתי-ספר רבים דגש על נושאים "ירוקים" וסביבתיים.

בית-ספר מובהק לטבע הוא זה שהוקם בתל-אביב בשנת 1986 (תשמ"ז). היום בתי-הספר לטבע הם בעלי נטייה "ירוקה", ומספרם הולך וגדל. בית-הספר היסודי "לטבע סביבה וחברה" כותב על עצמו כך:

...באותה עת (1985), הועלה ע"י ראש מנהל החינוך בת"א, מר שמשון שושני, רעיון להקמת בית-ספר "מגנטי", בית-ספר על-אזורי, אשר ימשוך אליו תלמידים מכל רחבי העיר ליום לימודים ארוך ויהיה אטרקטיבי הן באווירת הלימודים, הן ביחודיות התכנים והן בשיטות ההוראה. הרעיון היה להקים בית-ספר שיהיה מחויב לתכנית הלימודים הפורמאלית של משרד החינוך ועם זאת יישא אופי ייחודי. ...למימוש הרעיון נבחרה מנהלת מנוסה, בעלת גישה חדשנית, חזון ומרץ רב – דינה בנקלר. דינה חלמה להקים בית-ספר, אשר אליו יגיעו תלמידים ברצון ועם חיוך.

בית-ספר שתכנית הלימודים תוגש לתלמידים בצורה מעניינת ומושכת, ללא שעורי בית מפרכים וללא אימת מבחנים וציונים. בית-ספר שיטפח מצוינות אישית, למידה ברמות שונות המותאמת ליכולות של כל תלמיד. בית-ספר אסתטי, פורח, עם פינות למידה לא קונבנציונליות, עם מודעות לנושאי טבע, סביבה וחברה. בקיצור, בית-ספר "אחר".

אגרת ההורים היא מדורגת, והתעריף המרבי לחודש הוא 840 ₪.

כתובת: : רחוב הרצל 155, תל – אביב. **טלפון:** 03-6811263/4.

האתר: <http://www.tevaschool.tlv.k12.il>.

הקמתם של בתי-הספר לאמנויות וטבע בתל-אביב באמצע שנות ה-80 יצרה תחושה של תהליכי הפרטה במערכת החינוך, ועוררה פולמוס. במאמר בשם "ההורים העשירים מקימים לילדיהם בתי-ספר פרטיים" (28.8.2000) כותבת תמר זרחין ב-Ynet:

...פרופ' מישל אביטבול, יו"ר המזכירות הפדגוגית של משרד החינוך, הגוף שמתווה את מדיניות המשרד, הודה בשבוע שעבר כי בתי-הספר הייחודיים הפכו למוסדות עוקפי אינטגרציה. הדברים נאמרו בוועדה הציבורית לאישור מסגרות על אזוריות, שהם בתי-הספר הייחודיים. בתי-ספר אלו, שבהם לומדים אמנויות, טבע, מדעים וכו', זוכים להטבות כספיות ניכרות ממשרד החינוך, ובעיקר נהנים מיכולת למיין תלמידים ברוח הייחודיות, וכן אפשרות לקלוט תלמידים מאזורים שונים ולא מאזור רישום קבוע ומוגדר, שבתי-ספר אחרים מחוייבים לו.

דברי אביטבול משקפים הלך רוח של החודשים האחרונים במזכירות הפדגוגית של משרד החינוך, לפיה קבוצות הורים חזקות מבקשות להקים לעצמן בתי-ספר נפרדים שמורכבים מתלמידים מרקע חברתי וכלכלי דומה, תוך ניתוק מקבוצות תלמידים חלשות.

פרופ' חיים אדלר, מהבולטים בחוקרי החינוך בישראל, חבר הוועדה, אמר בשיחה ל-ynet כי הרוב המכריע של הבקשות המגיעות לאישור ולהכרת הוועדה כבתי-ספר על אזוריים ייחודיים, הן של קבוצות אוכלוסיה חזקות, שמבקשות חינוך אליטיסטי ובדרך כלל גם יקר. לדבריו, אותם הורים מעוניינים לברוח מבתי-הספר השכונתיים, לבית-ספר של אנשים כמותם.

כפי שניתן לראות בלקסיקון, מספרם של בתי-הספר המכונים "פרטיים" גדל מאד בשני העשורים האחרונים, ובהיעדר חקיקה בנושא זה, קשה לאפינםם.

ליאו באק

תגיות: הריאלי, אליאנס-כי"ח, גימנסיה הרצליה, יסודיים, על-יסודיים, ממלכתיים

תקציר: מרכז החינוך "ליאו באק" השוכן בלב הכרמל הצרפתי, משלב בגישתו חינוך לאהבת מסורת ישראל בצד חינוך לערכי שוויוניות ופתיחות. לומדים בו היום קרוב ל-2000 תלמידים.

מרכז חינוך ליאו באק – בית-הספר של האיגוד העולמי ליהדות מתקדמת (יהדות רפורמית) בחיפה. נקרא על שמו של הרב ד"ר ליאו באק ומחנך לאור משנתו. הרב ליאו באק היה רב ליברלי

מגרמניה, מגדולי המנהיגים היהודיים במאה 20. במלחמת העולם השנייה בקשו מוסדות רבים להצילו אולם הוא סירב בטענה שפעילותו יש בה כדי להציל יהודים רבים. ואמנם, הודות למעורבותו ניצלו אלפי יהודים והוברחו למדינות שונות.

מרכז החינוך החל את דרכו בשנת 1938. מייסדו ומנהלו הראשון היה הרב ד"ר מאיר אלק. המרכז הוקם כגן ילדים עבור קבוצת ילדים מעולי מרכז אירופה. אלק אשר היה תלמידו של ליאו באק פעל ברוח משנתו כשהיא מלווה בערכים של סובלנות, הבנה וכבוד לעמדתו של הזולת תוך טיפוח זיקה ליהדות. בשנת 1950 הצטרף בית-הספר לתנועה ליהדות מתקדמת, אליה הוא שייך עד היום. בשנת 1974 פרש הרב אלק לגמלאות, ואת הניהול קיבל הרב ראובן סמואלס. סמואלס פיתח את בית-הספר והפכו למרכז חינוך הכולל כיום חטיבה לגיל הרך, חטיבת ביניים, חטיבה עליונה, בית-ספר לאומנויות, מרכז קהילתי, מרכז ספורט, בית כנסת רפורמי, תנועת נוער ומרכז בינלאומי ללימודי יהדות על שם לורי לוקיי. בהנהגתו של סמואלס השתרשה תכנית החלפת משלחות תלמידים בין "ליאו באק" בישראל לבין ארה"ב, אנגליה, גרמניה, פולין וארצות אחרות. מרכז החינוך זכה בפרס ובתעודה מטעם המועצה המתאמת בין יהודים לנוצרים באירופה עבור הפעילות הבינלאומית המבורכת. בשנת 1999 פרש הרב סמואלס ובמקומו התמנה למנהלו הכללי של המרכז דני פסלר, שהיה תלמיד ומורה במקום אותו הוא מנהל היום.

בנוסף מפעיל בית-הספר תוכניות רבות למען הקהילה, פרס הנוער העולמי, פעילויות לקידום ערכי יהדות, כיתת מחוננים מחוזית וכן כיתות חינוך מיוחד לתלמידים בעלי לקות תקשורתית (PDD) ומוגבלויות שונות. נכון לתחילת שנת הלימודים תשס"ח למדו במרכז החינוך על כל שכבות הגיל כ-1750 תלמידים.

מטרות בית-הספר: קידום כל תלמיד למיצוי מירבי הן של יכולתו הלימודים והן של יכולתו החברתית; עידוד יצירתיות וחשיפה לגירוים בתחומי הלימוד והאומנויות; חינוך למעורבות קהילתית; עזרה הדדית ואהבת הבריות; קליטה של נוער עולה, על מנת לסייע לו למצוא בישראל את ביתו; שמירה על ערכים של תרבות ישראל תוך ראיית התחדשותם של חיי העם בארצו; יצירת אווירה של שלום, אחווה, הבנה ושכנות טובה עם ערביי ישראל.

בית הכנסת "אהל אברהם", השוכן במרכז החינוך ליאו באק, שנוסד בתשל"ט (1979), משויך לתנועה ליהדות מתקדמת ופועל ברוח שוויונית פלורליסטית ופתוחה המשולבת בקידום ערכי המסורת ותרבות ישראל. הוא משרת את עובדי מרכז החינוך והבאים בין כתליו. קבלות שבת ותפילות בשבתות ובחגים הנערכות בו פתוחות לציבור הרחב.

כתובת: מרכז חינוך ליאו באק, ת.ד. 6283 חיפה 31062, דרך צרפת 90, כרמל צרפתי.

טלפון: 04-8300500. מייל: gillat_t@netvision.net.il האתר: <http://www.leobaeck.org.il>.

דוברת: טובה גילת, מרכז חינוך ליאו באק, טלפון נייד: 052-8793225.

למדעים

תגיות: לאמנויות, לטבע, יסודיים, על-יסודיים, ממלכתיים, מוכרים שאינם רשמיים,

פרטיים

תקציר: בתי-ספר אלה שמים דגש על נושאי מדעים – ביולוגיה, פיסיקה, כימיה, אקולוגיה ועוד – ומדגישים מצויינות הישגית בהם. בתי-ספר אלה, כאחרים, שמים גם דגש אקלים בית-ספרי.

בתי-ספר שונים – יש בארץ 15-20 כאלה – נטלו לעצמם את השם "בית-ספר למדעים", "למדעים ואומנויות", "תיכון למדעים" וכיו"ב. המשמעות היא שהם שמים דגש על תחום המדעים, אך אין להסיק מכך, שבתי-ספר נטולי הכותרת הזאת אינם עוסקים בכך, ולא פעם ברמה גבוהה. המינוח "מדעים" בא להעניק לבתי-הספר ייחוד, ויש לו בדר"כ גם היבט שיווקי. אחד מן העל-יסודיים הללו מספר על עצמו כך:

במלאת 14 שנים להקמתו של ביה"ס על"ה תיכון למדעים בלוד, לומדים בו 656 תלמידים בכתות ט' עד י"ב. ביה"ס קולט תלמידים בעלי יכולת וסקרנות במטרה להעמיק ולהעשיר את הידע שלהם במדעים. שילובם של תלמידים מהישובים המבוססים המקיפים את לוד בחברת התלמידים בבית-הספר, מעניקה לילדי לוד ורמלה המצטיינים הזדמנות לצמצם פערים ולהיות מועמדים שווים לקבלה במוסדות להשכלה גבוהה. ...בביה"ס עובדים 45 מורים. האווירה בביה"ס חמה ומשפחתית והיא נובעת משימת הדגש על היחס האישי בין מורה לתלמיד והדאגה לכבוד האדם באשר הוא, מורה, תלמיד או עובד.

בוגרי ביה"ס מתגייסים לצה"ל וחלקם פונה לעתודה אקדמאית ולפרויקטים יוקרתיים נוספים באישור צה"ל. הפעילות החינוכית-ערכית לקירוב התלמידים למסורת לשורשים ולאהבת הארץ, מהווה תרומה נכבדה למוטיבציה להתגייס לצה"ל ולמלא את ההתחייבות המוטלת על כל אזרח במדינה. בצד הלימודים העיוניים, מתקיימת בביה"ס פעילות העשרה בתחומים שונים בהם משתתפים תלמידים מכל השכבות. בפעילויות העשרה תחרותיות: שחמט, טניס שולחן, כדורסל וניווטס הגיע ביה"ס להישגים מכובדים.

...ביה"ס מקיים קשר הדוק עם מוזיאון ישראל בירושלים בנושא אומנות וצילום. תלמידי ביה"ס משתתפים בפרויקטים אוניברסיטאיים במכון ויצמן ואוני' ת"א ובקורס פרחי רפואה בבי"ח ע"ש שניידר בפתח תקווה.

כתובת: רח' חיים שפירא 33, לוד 71277. **טלפון:** 1-800-74-74-20.

האתר: <http://www.alehlod.co.il>.

בית-הספר היסודי למדעים ע"ש יגאל אלון בשדרות מתאר את השקפתו החינוכית במילים אלה:

ביה"ס הינו ממלכתי, קהילתי, על איזורי. תפיסת העולם של ביה"ס מושתתת על מספר הנחות יסוד: על ביה"ס לאפשר לתלמיד להתפתח ולהפוך לאזרחיין מדע וטכנולוגיה, תלמיד שהוא לומד חקרני ועצמאי המממש את יכולותיו הגבוהות ומביא לידי ביטוי את כישרונותיו; על ביה"ס לפתח תלמיד בוגר החוקר את הסביבה בה הוא חי, מודע לה ומודע לחשיבות שימורה מול פיתוחה, תלמיד אכפתי ואחראי לסביבתו הקרובה והרחוקה; על ביה"ס לטפח תלמיד בוגר המסוגל להשתלב בחברה פלורליסטית, טכנולוגית מתקדמת ונתונה לשינויים מתמידים; על ביה"ס לפתח אזרח מעורב ופעיל בחברה, סובלני וסבלני; על ביה"ס לאפשר להורים ולתלמידים להיות מעורבים בחיי ביה"ס ולקחת חלק ביוזמות חינוכיות. ...ביה"ס מפתח תהליכי חקר בכל תחומי הדעת, תוך שימת דגש על דרכי החקר בתחום המדע והטכנולוגיה.

ביה"ס הינו קהילתי: ועד הורים פעיל ומהווה יחד עם צוות המורים ועדת היגוי לנושאים נבחרים. חברת הילדים פעילה ושותפה לתהליכים וקבלת החלטות בית-ספריות.

כתובת: רח' קק"ל 906 שדרות. טלפון: 08-6894317. מייל: alonsdr@gmail.com

האתר: <http://www.orianit.edu-negev.gov.il/alonsdr>

למדעים ואמנויות (ירושלים)

תגיות: פנימיות, לאמנויות, למדעים, תיכוניים, מוכרים שאינם רשמיים, פרטיים

תקציר: בית-ספר פנימייתי, שמקבל אליו תלמידים מכל הארץ בעקבות "סינון" קפדני. הוא בעל דרישות גבוהות והישגים גבוהים בכל התחומים. בית-הספר מצוייד בתשתיות ברמה גבוהה.

בית-הספר התיכון הישראלי למדעים ולאמנויות הוקם על-ידי "המרכז הישראלי למצוינות בחינוך", ומיועד לתלמידים מחוננים ומצטיינים במדעים, מוזיקה, אמנות חזותית ומדעי הרוח מכל רחבי הארץ (כיתות י-יב). זהו תיכון פנימייתי השוכן בשכונת גבעת משואה בירושלים. בית-הספר נוסד ב-1990 על ידי בוב אשר ורפי עמרם (מנהלו הראשון של בית-הספר ומייסדה של העמותה למצוינות בחינוך, השוכנת באותו מבנה). בית-הספר נוסד לתת מענה לתלמידים מוכשרים ובעלי מוטיבציה שלא מצאו את מקומם בבתי-הספר המקומיים, ומעוניינים להרחיב את ידיעותיהם והשכלתם במקצוע ההתמחות שלהם. בשנתו הראשונה היו בבית-הספר שני מחזורים במקביל, י' ו-י"א, בעוד שביתר השנים, היו יכולים להתחיל לימודיהם שם רק תלמידי כיתות י'.

בשנת 2009 דווח כי בית-הספר נקלע לקשיים עקב התמוטטות קרן צייס שתמכה בבית-הספר. באותה השנה הוכר בית-הספר על ידי משרד החינוך כזוכה במקום הראשון באחוזי הצטיינות בבחינות הבגרות.

בראש בית-הספר עומדת מנהלת, האחראית על צוות המורים והתוכנית הלימודית, כמו כן כפוף לה מנהל הפנימייה שאחראי על החינוך הבלתי פורמאלי. בית-הספר שם דגש על התנסות במחקר, על סקרנות ופתיחות ועל לימוד אישי. בנוסף ללימודי העשרה ברמה גבוהה, מחויבים כל התלמידים בבגרות בהיקף של 5 יחידות לימוד במקצוע האנגלית. בנוסף, התלמידים מחויבים ללמוד מקצועות לא שגרתיים כמו לוגיקה.

ההוראה בבית-הספר מתאפיינת בכיתות קטנות, הנחיה אישית, שעות הוראה רבות וצוות הוראה ברמה גבוהה. רבים מהמורים הינם או היו מרצים באוניברסיטאות. שעות הלימוד משתרעות על כל היום ובכך מתאפשרת הרחבה והעמקה במקצועות שבת-ספר אחרים לא לומדים. הסגל החינוכי והאקדמי מטפח בתלמידים סקרנות אינטלקטואלית ומעודד את המאמץ המתמשך וההתמסרות להצטיין בלימודים, תוך חינוך למעורבות חברתית ולתרומה לקהילה.

תהליך הקבלה מתחיל אצל תלמידים בכיתה ט' מכל הארץ. התהליך כולל מבחני מיון פסיכוכיניים, ראיון אישי וסדנה בת 3 ימים שבה התלמידים גרים ולומדים בתנאי בית-הספר. כ-85 תלמידים מתקבלים לבית-הספר מדי שנה מבין מאות מתמודדים, ובפועל מתחילים את הלימודים כ-80 תלמידים.

כתובת: המרכז הישראלי למצוינות בחינוך, תיכון למדעים ואמנויות, רח' קוליץ 1, ירושלים 96408. **טלפון:** 02-6755100.

מייל האחראית ליחסי ציבורי: shira@excellence.org.il. **האתר:** <http://excellence.org.il>.

מארג

תגיות: ממלכתיים, יסודיים, על-יסודיים, משלבים, ניסויים, ברנקו וייס

תקציר: תכנית חינוכית בעלת שני פנים: תהליך של מיקוד בתי-הספר בחזון החינוכי שקבע לעצמו, ותכנים מרכזיים לתוכנית – יהדות, ציונות, אזרחות, בתי-ספר יסודיים ועל-יסודיים.

"מארג – אות מצוינות בחינוך יהודי, ציוני ואזרחי" היא תכנית המתקיימת מספר שנים שיזמה קרן אבי חי הירושלמית מתוך כוונה לקדם מצוינות בלימודי יהדות, ציונות ואזרחות במערכת החינוך הממלכתית. מטרת הפרויקט היא לפתח קבוצה מובילה של בתי-ספר לדוגמא, אשר יקבלו על עצמם ליישם תרבות של סטנדרטים וערכים חינוכיים ברמה גבוהה בתחומים הקשורים ליעדים שהציבה הקרן לעצמה. היום קשורים ל"מארג" עשרות אחדות של בתי-ספר.

המועמדים לתכנית "מארג" נבחרים בתהליך סינון קפדני ובתוך שנתיים וחצי הם אמורים להגיע לרמות המצוינות שקבע הפרויקט. תכנית "מארג" מקצה מדריך ותקציב לתמיכה ולהדרכה בתוך בתי-הספר, אך משאבים אלה נועדו בעיקרם לאפשר את השגת המטרה האמיתית: שינוי בית-ספרי התלוי במחויבות ובמאמצים שמשקיעים ההנהלה ואנשי הצוות בכל אחד מבתי-הספר שבתכנית. בתי-הספר נדרשים לפתח וליישם תכנית עבודה בית-ספרית, תחילה בתחומי לימוד ייעודיים ובהמשך במלוא טווח פעילותם.

חשיבותה המיוחדת של תכנית "מארג" היא בדרישתה החד-משמעית מבית-הספר להגדיר את תעודת הזהות שלו – תוך התמקדות בתכנים של יהדות, ציונות ואזרחות – ולעשותה בסיס לכל פעילות, לימודית, חינוכית וחברתית. התכנית דורשת מבית-הספר לזהות את ה"די.אן.איי" שלו, ולבנות לעצמו "ציר מארגן" (או אתוס או חזון), שסביבו נעה ההתנהלות השוטפת, והוא ברור, ידוע ומובן לכל באי בית-הספר. אחד מבתי-הספר היסודיים (פתח-תקווה) מספר על עצמו כך:

בית חינוך "אורנים" וקהילתו מייעד עצמו כמרכז חינוכי מתקדם, הפועל ברוח המורשת היהודית-ציונית ומנחיל את ערכי אדם-עם-מדינה-עולם. קהילת בית חינוך "אורנים" שואפת למצוינות רב-תחומית ולמיצוי היכולת האישית של כל תלמיד, מורה ועובד. חרטנו על דגלנו את רעיון "הצמיחה" כדרך להגשמת המצוינות והמיצוינות. דרכנו תהיה מעוגנת בגילוי סובלנות לכל אדם, תוך חתירה לנתינה מתמדת מתוך אחריות לעצמנו ולסביבתנו. קהילת "אורנים" תחזק את הזיקה בינה לבין עם ישראל וארץ ישראל, ותבסס זאת על ידע התרבות ומורשת ישראל. אנו בבית חינוך "אורנים" מאמצים לליבנו את ערכי היהדות, הציונות והאזרחות. בית החינוך פיתח "שפה" בה אנו משתמשים על מנת להביע את עצמנו בדרכנו החדשה. אנו רואים בכס, הורים, ילדים ובני הקהילה שותפים מלאים, ומעוניינים כי

תהיו שותפים גם ל"שפה" בה אנו משתמשים. בית החינוך שם לעצמו מטרה להביא את כל ילדי בית-הספר להכרת השפה והמושגים בה.

כתובת "אורנים": תפוצות ישראל 7 פתח תקווה. טלפון: 03-9328278.

האתר: <http://www.tik-tak.co.il/webpro/index.asp?CodeClient=828>

דוגמא נוספת מבית-ספר תיכון "אורט מגדים – כרמיאל":

מתוך האמונה והחשיבות בערכו של חינוך יהודי, ציוני ואזרחי, קבע אורט "מגדים" בחזונו לחזק את המסגרת החינוכית, המאפשרת לימוד והכרה של ערכי מורשת ותרבות ישראל, העמקת ערכים דמוקרטיים, ופיתוח הדיאלוג בין באי בית-הספר. אנו שואפים להקנות לתלמידינו את תודעת המשמעות "מאין באת" אשר תעצב את דרכם בבחינת: "לאן אתה הולך" (מסכת אבות פרק ג משנה א).

חזון ביה"ס:

אורט מגדים מאמין ביצירת סביבה חינוכית תומכת ובדיאלוג חינוכי לימודי. שואף למצוינות, סובלנות, מעורבות חברתית, מורשת ותרבות.

כתובת "מגדים": רח' הפיסגה 71, כרמיאל 21671. טלפון: 04-9980944.

מייל: megadim@ort.org.il.

אתר: <http://c3.ort.org.il/Apps/WW/Page.aspx?ws=ae6b809b-bb5b-4a36-9fbd->

[b4efea78a612&page=ae5e9221-4b43-40ef-9139-97134b61c98c](http://c3.ort.org.il/Apps/WW/Page.aspx?ws=ae6b809b-bb5b-4a36-9fbd-b4efea78a612&page=ae5e9221-4b43-40ef-9139-97134b61c98c)

עבודת "מארג" נעשית בפיקוח ועדת היגוי ובתיאום עם משרד החינוך.

כתובת מארג: המרכז לחינוך יהודי ע"ש מלטון, האוניברסיטה העברית, הר הצופים, ירושלים.

טלפון: 02-5881335. מייל: ifatg@savion.huji.ac.il.

מוחזקים

תגיות: תיכוניים, התיישבותיים/קיבוציים

תקציר: "בתי-ספר מוחזקים" הם חטיבות עליונות באזורי עדיפות לאומית, שעבורן הועברו לבעלויות של בתי-ספר כ-150 מליון ₪ מדי שנה. בשנתיים האחרונות צומצמו התקציבים מאוד.

על-פי לשון החוק, מטרת המוחזקות היא:

לתת מענה לצרכים המיוחדים של בתי-ספר הנמצאים בפריפריה הגיאוגרפית והחברתית, באמצעות מימון הוצאות מיוחדות, שאינן מכוסות בשכר הלימוד הרגיל, על מנת להביא את תלמידיהם להשיג תעודת בגרות איכותית. ההקצבה מיועדת לצורכי קידום ההוראה בחטיבות העליונות, תוך התכוונות ללימודים לצורך היבחנות בבחינות הבגרות.

משרד החינוך מעניק תוספת תקציב למוסדות העומדים בתנאי הסף הבאים:

1. במוסד החינוך לומדים תלמידים בכתות ט' עד י"ב או י' עד י"ב.
2. מוסד החינוך הינו בעל רישיון כדון ומקבל תקצוב שכר לימוד (שכ"ל).
3. מוסד החינוך מגיש תלמידים לבחינות הבגרות, יש לו הכרה בציונים השנתיים והוא זכאי לקבל גמול בגרות מלא (רמה).

4. מוסד החינוך מקיים מגוון של מקצועות הלימוד, כהגדרתו לצורך תקצוב שכר לימוד בחטיבה העליונה.
5. במוסד החינוך לומדים 90 תלמידים ומעלה אך לא יותר מ-1,000 תלמידים.
6. ..מס' התושבים ברשות בו נמצא מוסד החינוך קטן מ- 60,000.

אולם בפסק דין שניתן בבג"ץ 11163/03 ביום 27.02.2006 – בעקבות פנייה של ועדת המעקב העליונה של ערביי ישראל, ראש הממשלה ואחרים – נפסלה מפת העדיפות הלאומית בחינוך. נקבע כי סיווג אזורי עדיפות לאומית בכל הנוגע לנושא החינוך מפלה ופוגע בשוויון, וכי על משרד החינוך להפסיק להשתמש בפרמטר של עדיפות לאומית להקצאת משאבים שונים. תוצאת החלטה זו של בג"ץ היתה פיטורי 1500 מורים באותם אזורים.

מן ההחלטה יצאו נפגעות כ-60 רשויות מקומיות, שאף השביתו את הלימודים (ב-12.6.2007), כיון שבמרוצת השנים הפך התקציב לבסיס שבלעדיו בתי-הספר מתקשים לפעול. פסיקת בג"ץ החליטה להפסיק להעדיף את אותם ישובים חלשים והורתה למשרד החינוך להפסיק את חלוקת תקציב המוחזקות ולקבוע קריטריונים חדשים ושוויוניים יותר לחלוקה תקציבית. המשמעות: על המדינה לתקצב באופן זומה גם בתי-ספר בישובים ערבים. משרד החינוך הודיע על השינוי במכתב שנשלח לכ-60 רשויות בפריפריה ב-29 במאי 2007, יומיים בלבד לפני התאריך האחרון שבו ניתן לפטר מורים על פי הסכמי העבודה הקיבוציים. המהלך החדש כולל עלייה במספר בתי-הספר העל-יסודיים שיקבלו תמיכה: 245 מוסדות לעומת 144 בשנים קודמות, שפירושו פחות תיקצוב לכל מוסד. ההפחתה היא בשיעור של 50% בערך מתקבולי המוחזקות שניתנו במשך כ-20 שנה, ובתי-הספר שנפגעו נדרשו לבצע קיצוץ גדול בהוצאותיהן.

במקביל מגבשים במשרד החינוך, על-פי הודעתו, תוכנית לעידוד מעבר של עובדי הוראה לפריפריה. יישובים רבים בפריפריה סובלים ממחסור גדול במורים, במיוחד מורים מקצועיים לאנגלית, מתמטיקה ופיזיקה. בעבר כבר נקבעו תמריצים הכוללים השתתפות בשכר דירה, קידום בוותק לצורכי שכר והטבות נוספות. טרם נקבע סופית אילו הטבות בדיוק ייכללו בתוכנית החדשה, אך הן יהיו מושתתות על ההטבות שניתנו בעבר.

כתובת: משרד החינוך, המינהל לכלכלה ותקציבים, רחוב שבטי ישראל 34 ירושלים, מיקוד 91911. טלפון: 02-5602253.

מוכרים שאינם רשמיים

תגיות: על-יסודיים, יסודיים, ממלכתיים, ממלכתיים-דתיים, פרטיים

תקציר: מדובר במעמד משפטי של בתי-הספר, שיש להם עצמאות לגבי ההתנהלות ותכני ההוראה, אבל במקביל, הם אינם מקבלים את כל התקציבים שמקבלים בתי-הספר הממלכתיים.

בחוק חינוך ממלכתי תשי"ג, בסעיף 11 נאמר לגבי מוסדות חינוך מוכרים לא רשמיים:

השר רשאי לקבוע, בתקנות, סדרים ותנאים להכרזת מוסדות לא רשמיים כמוסדות חינוך מוכרים, להנהגת תכנית היסוד בהם, להנהלתם, לפיקוח עליהם ולתמיכת המדינה בתקציביהם, אם השר יחליט על התמיכה ובמידה שיחליט.

בשנת תשי"ד התקבלו **תקנות חינוך ממלכתי (מוסדות מוכרים)**, תשי"ד-1953, שהוגדרו בהן התנאים להכרזת מוסד מוכר:

- (1) על המוסד ניתן רשיון לפי חוק פיקוח על בתי-ספר, תשכ"ט-1969, או לפי פקודת החינוך, לפי הענין;
 - (א) המוסד מקיים את תכנית היסוד לפי האמור בתקנה זו;
 - (2) הלימודים הנוספים על תכנית היסוד אושרו על ידי השר;
 - (2א) מספר התלמידים הצפוי בכל כיתה הוא לפי השיעור הנהוג במוסדות חינוך רשמיים;
 - (3) ימי הלימודים אינם יותר מ-260 לשנה ולא פחות מ-180 לשנה, ובלבד שבמוסדות שבהם מקבלים התלמידים שיכון וכלכלה נוסף על החינוך היסודי, יהיו ימי הלימוד כפי שיאשר השר;
 - (4) המוסד מקיים חופשות חגים כפי שאישר השר;
 - (5) השכלת המנהל וחבר המורים והעובדים במוסד היא לפי הנהוג במוסדות חינוך רשמיים;
 - (6) משכורות המורים והעובדים במוסד יהיו לפי השיעורים והכללים הנהוגים במוסדות חינוך רשמיים;
 - (7) תנאי השיכון, הציוד והתנאים הסניטאריים במוסד מניחים את דעת השר.

על מנת לעגן בחוק את פתיחתם של בתי-ספר שאינם מלמדים את תוכנית הלימודים של משרד החינוך נקבע מעמד של בית-ספר "מוכר שאינו רשמי". כלומר בתי-ספר שהמדינה מאשרת את קיומם תוך שהיא נותנת להם חופש אקדמי וחופש ניהולי. ה"נישה" הזאת בחוק החינוך הממלכתי פתחה ערוץ, שהולך ומתרחב עם הזמן, עבור מוסדות חינוך המכונים לא-פעם "פרטיים". על פי נתוני משרד החינוך, מספרם הכולל של בתי-הספר המוכרים שאינם רשמיים הוא 1550, על-פי החלוקה הבאה (שאינה כוללת את כולם, גם לא חינוך מיוחד):

שלבי חינוך	ממלכתי יהודי	ממלכתי-דתי	חרדי	ערבי	דרוזי	בדואי
יסודי	24	21	482	76	-	-
על יסודי	176	82	461	130	7	10

בתי-ספר "מוכרים שאינם רשמיים" מתוקצבים ע"י המדינה באופן מלא או חלקי. כאשר החלו לצוץ הגישות השונות לחינוך אלטרנטיבי חילוני הועתק מעמד ה"מוכר שאינו רשמי" גם אליהן. מכיוון שבת-הספר האלטרנטיביים אינם מקבלים תקציב מלא ממשרד החינוך ומקיימים תוכנית לימודים עשירה, לצד תשלום משכורות לצוותי החינוך, נגבה מההורים תשלום עבור כל תלמיד. גובה התשלום נע סביב מאות שקלים בחודש לתלמיד ואף יותר. עובדה זו מונעת בעצם מחלק מילדי ישראל להתחנך בהם גם אילו רצו בכך.

לטבורו של "החינוך המוכר שאינו רשמי" מחוברת סוגיית **תכנית הליבה** (או "היסוד" לפי לשון החוק). השאלה שמעלה החיבור הזה היא – מה יהיה שיעור התיקצוב הממלכתי לבתי-ספר שמלמדים חלקים מצומצמים מתכנית הליבה המחייבת? השאלה התעוררה ביתר-שאת עם חקיקתו של "חוק נהרי" בשנת 2007.

חוק נהרי הוא כינוי לתיקון מספר 7 לחוק חינוך ממלכתי. לפי תיקון זה, רשויות מקומיות יחויבו במימון מוסדות חינוך מוכרים לא רשמיים בשיעור של 75 אחוזים מהמימון הניתן למוסדות חינוך רשמיים, עם אופציה למתן מימון גם של 100 אחוזים. התיקון לחוק הוצע על ידי הממשלה ב-7 במאי 2007, ביוזמתו של השר משולם נהרי מש"ס. הוא עבר בכנסת ב-22 במאי 2007 בתמיכת הקואליציה, ובהתנגדות חברי מר"צ. בעת הדיון בחוק, הביעו שרת החינוך יולי תמיר וחבר הכנסת יוסי ביילין הסתייגויות וביקורת על החוק. החוק לא קבע שבתי-הספר של החינוך החרדי יחוייבו ללמד את תכנית הליבה – כולה או חלקה. הוא נועד לדאוג כלכלית למוסדות החינוך המוכרים ע"י משרד החינוך אך שאינם רשמיים. מדובר (אז) ב-473 בתי-ספר יסודיים בכל המדינה, שבהם לומדים כ-139 אלף ילדים. החוק אינו עוסק בעוד כ-44 אלף ילדים, הלומדים במוסדות "פטור", כלומר מוסדות חינוך חרדיים שאינם מוכנים לקבל עליהם כל פיקוח של משרד החינוך.

אתר תקנות מוסדות מוכרים : <http://www.dinmekomi.co.il/LAW/edu013.doc#Seif1>

כתובת : משרד החינוך, בניין לב-רם, שבטי ישראל 34, ירושלים 95105. טלפון : 0506-282318.

מייל : ronitfh@education.gov.il

אתר אגף א' לחינוך מוכר שאינו רשמי (חינוך חרדי) במשרד החינוך :

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/ChinuchMukar/Odot/DvarMenahel>

.htm

מופת mofet

תגיות: יסודיים, על-יסודיים, ממלכתיים, ממלכתיים-דתיים,

תקציר : עמותה שקיימת בישראל קרוב ל-20 שנה, ותחום פעילותה הוא – פתיחת כיתות למצויינות מדעית עבור תלמידים בעלי מוטיבציה. היום ישנו גם בית-ספר שכולו ברוח "מופת".

עמותת מופת (ר"ת "מתמטיקה, פיסיקה ותרבות") היא מוסד ציבורי ללא מטרת רווח. העמותה שהוקמה בשנת 1992 על ידי מדענים עולים מברית המועצות, שמה לה למטרה את קידום והשבחת הוראת המתמטיקה והמדעים בישראל. כיום פועלת העמותה בפריסה ארצית. בהמשך להקמת העמותה הוקם בית-הספר "שבח מופת", בית-ספר על יסודי שש שנתי, מאויש בעיקרו על ידי תלמידים עולים או ילדי עולים שנולדו כבר בארץ.

פעילות חינוכית זו עוררה את סקרנותם והתערבותם של גורמים וגופים ישראלים ותיקים. אנשי חינוך ישראלים ותיקים, בתמיכת משרד הקליטה, חקרו את פשר התופעה, התרשמו ביותר משיטות ההוראה והחינוך במסגרות אלה, ובמקביל כאבו את התבדלותם של העולים והתכנסותם במערכות חינוך מנותקות מהמערכת הישראלית. לפיכך שמו להם למטרה לאמץ תוכניות אלה במערכת החינוך הישראלית.

כיום מתבצעת פעילות מופת בפריסה ארצית רחבה ואינטגרטיבית : כ-20,000 תלמידים מתחנכים במרכזי העשרה ביניהם מועדון מתמטי אולימפי ובכ-110 מוסדות חינוך שבתחומי כ-50 רשויות, ביניהם 9 כפרי נוער. תכנית מופת מופעלת במגזר היהודי הממלכתי והממלכתי דתי, במגזר

הדרוזי, הערבי והצירקסי. למופת פעילויות במסגרות בלתי-פורמאליות במרכזי העשרה, ובמסגרות פורמאליות: גני ילדים, בתי-ספר יסודיים ועל יסודיים.

בית-ספר יסודי שהוקם לאחרונה ברוח התכנית הוא "מופת חופים" בחדרה.

כתובתו: בית-הספר היסודי מופת-חופים, רח' אדני פז, שכונת חופים חדרה. טלפון: 04-6323595.

מייל: mofet1@bezeqint.net. האתר: <http://dialognet.org/mofet-hofim>

חזונה של עמותת מופת מצהיר, שעתיד מדינת ישראל ושגשוגה, הן בתחום החברתי והן בתחום הכלכלי, מותנים בטיפוחו של המשאב האנושי ומכאן מרכזיותו של החינוך בקידומן של מטרות לאומיות אלה.

תכנית מופת שמה לה למטרה לשפר את פני החברה הישראלית, תוך שימת דגש על שינוי איכותי, משמעותי של הלומד – אזרח העתיד, וזאת באמצעות שינוי מהותי בתכניות הלימוד, בצוותי ההוראה ובתפיסתם החינוכית. מובילי תכנית "מופת" וצוותי ההוראה רואים עצמם אחראים לפיתוחם ולטיפוחם של תלמידי מערכת החינוך במישור האישי הרגשי, התנהגותי, במישור הקוגניטיבי ובמחויבות לזולת ולחברה. מטרות התכנית הן:

1. הקטנת הפערים הלימודיים באוכלוסיית התלמידים ע"י התכוונות לצרכיהם, לכישוריהם ולסגנונות הלמידה של המצטיינים וכנ"ל לגבי הבינוניים והמתקשים תוך תמיכה וחניכה של התלמידים, אלה באלה.

2. העלאת אחוז בוגרי מערכת החינוך העל-יסודית, שהתמחו במתמטיקה ובמדעי הטבע והטכנולוגיה.

3. הפיכת מקצוע המתמטיקה לשפה נגישה ושימושית יותר לאוכלוסיית תלמידים רחבה יותר.

4. העלאת איכות ההוראה באמצעות:

- בחירה קפדנית של סגל ההוראה בדגש על הכשרה אקדמית הולמת בתחום הדיסציפלינארי מחד, וכישורי הוראה ותקשורת בין אישית מאידך.

- טיפוח מצוינות וחדשנות אצל צוותי ההוראה ובניית מערכת תמיכה וליווי מתאימה לצרכים אלה.

- פיתוח תכניות לימוד וחומרי למידה, הנשענים על תכנית הלימודים המחייבת, בתוספת העשרה והעמקה הן בתחום התוכן והן בתחום המיומנויות הקוגניטיביות והמעשיות.

5. ברמת הלומד: טיפוח תחושת המסוגלות בכל תלמיד ופיתוח היכולת להתגייס למשימות קשות ולהתמודד אתן. היכולת לדבוק במשימות המזמנות קשיים או חווית כשלון, והיכולת לראות בהן אתגר.

6. העלאת רמת ההישגים האישיים של הלומד ואיכות תעודת הבגרות שלו, קרי רמה מוגברת של מתמטיקה ומקצועות מדעיים וטכנולוגיים.

7. הכשרת הלומד והכנתו לקראת השתלבות ותרומה לחברה הישראלית, בדגש על מדע וטכנולוגיה, מחויבות ותרומה לחברה.

ישנה שאלה האם תוכנית עמותת מופת משפיעה על הגדלת פערים במערכת החינוך, או משפרת את המצויינות המדעית ללא תופעות-לוואי.

כ-110 בתי-ספר מפעילים את תכנית מופת, והם משתרעים מקריית שמונה ועד באר שבע.

כתובת משרדי מופת: הכפר הירוק 47800. טלפון: 03-7677000/1.

מייל: mofet1@bezeqint.net. האתר: <http://www.mofet-il.org/896>.

מורשה

תגיות: ממלכתיים, ממלכתיים-דתיים, יסודיים, על-יסודיים, משלבים, דיאלוגיים

תקציר: רשת בתי-ספר למורשת היהדות ולמעורבות קהילתית, אחת מבין כמה רשתות חינוך שעוסקות בנושא היהדות הפלורליסטית. הרשת נתמכת ע"י קרן אבי-חי ליהדות וישראליות.

רשת "מורשה" היא רשת אידיאולוגית של בתי-ספר, הפועלת לעיצוב הוויה יהודית ציונית בעלת דגש חברתי בתוך בתי-הספר. הרשת נוסדה בשנת 2001.

ל"מורשה" חברו בתי-ספר משני הזרמים: ממלכתי וממלכתי דתי, במטרה לתת מענה חינוכי הולם לתלמיד המסורתי. הרשת פועלת בבתי-הספר בשלושה מעגלים: תוכניות הכשרה וליווי למנהלים ולצוות בכיר; הנחייה רצופה בעבודה בבתי-הספר: השתלמויות למורים ויישום תוכניות חינוכיות שונות; פיתוח תוכניות לימודים.

קרן אבי חי תומכת ברשת מאז יסודה. הרשת פועלת במסגרת 'כל ישראל חברים', לצד הארגון 'ממזרח שמש'. עקרונות מורשה הם:

1. בתי-הספר השותפים במורשה מעודדים את הקשר למסורת היהודית ונותנים מקום למסורות של המשפחה והקהילה. בבית-הספר לומדים את מקורות המורשת היהודית באופן חווייתי דרך מעגל החיים ומעגל השנה.
2. בתי-הספר השותפים במורשה משלבים בלימוד ובמעשה את כל המעגלים הסובבים את התלמיד: מורים, הורים וקהילה. בית-הספר הוא אחד מעמודי התווך המגדירים את הקהילה ובו בזמן הוא מעצב את זהותו על פי אופייה של הקהילה.
3. בתי-הספר השותפים במורשה מעמיקים את הלימוד בתחומי היהדות החברתית באמצעות תכניות לימודים שבמרכזן רגישות לזולת, אחריות חברתית ומחויבות לתיקון עולם. לימוד זה הינו בבחינת 'גדול תלמוד המביא לידי מעשה'.
4. בתי-הספר השותפים במורשה מיישמים את ערכי היהדות החברתית הלכה למעשה: הם אינם ממיינים תלמידים, הם דואגים למניעת נשירה ומסייעים לכלל תלמידיהם למצות את יכולתם האישית.
5. בתי-הספר השותפים במורשה מטפחים את הקשר העמוק של העם היהודי לארץ ישראל ולמעשה הציוני על כל גווניו. מקום נכבד ניתן לחינוך יהודי-ציוני המדגיש את הקשר שבין עם ישראל לארץ ישראל. תולדות הציונות נלמדות מנקודות המבט של הקהילות השונות המרכיבות את החברה הישראלית והן מעודדות גיבוש השקפת עולם רחבה ומגוונת.
6. בתי-הספר השותפים במורשה מחנכים למצוינות אישית וקבוצתית תוך שמירה על סולידריות וללא אווירת תחרות. בית-הספר מסייע לכל תלמידיו למצות את

מלוא יכולתם הלימודית והוא מעמיד תכניות חינוכיות המסייעות לקדם מצוינות ערכית.

7. בתי-הספר השותפים במורשה פועלים בגישה חינוכית של דו-שיח בין מורים לבין תלמידים, בין התלמידים לבין עצמם ובין התלמידים להוריהם. מורשה מאמינה שתרבות דיאלוגית מעודדת את התלמידים לקחת אחריות על התהליך הלימודי והיא תנאי לקיומם של חירות, בחירה, יצירתיות ולימוד חווייתי. כיום שותפים לרשת למעלה מ-30 בתי"ס ברחבי הארץ, מ-חצור שבצפון ועד באר שבע בדרום. **כתובת:** רשת בתי-ספר מורשה, בניין כלל, יפו 97, ירושלים, 94301. **טלפון:** 02-6251922. **מייל:** morasha@morasha.org.il. **האתר:** <http://www.morasha.org.il/Apps/WW/Page.aspx?ws=b8fe2af3-36fe-4584-9a4b-4ea94407d625&page=a66f757c-388b-434d-ab83-4bb6efc7f4bc>

מיתרים

תגיות: משלבים, דיאלוגיים, ממלכתיים, יסודיים, על-יסודיים,

תקציר: אחת מבין כמה רשתות חינוך שעוסקות בנושא היהדות הפלורליסטית. בתי-הספר של מיתרים עוסקים גם בפלורליזם בתחומים נוספים ליהדות: ילדים בעלי יכולות שונות ודו-קיום.

"מיתרים" היא רשת של בתי-ספר בעלי גישה יהודית דמוקרטית ופלורליסטית, הדוגלת בסובלנות. משתייכים אליה: גבעת גונן ירושלים, יחד מודיעין, קשת זיכרון יעקב, מיתרים רעננה, מיתרים באר-שבע, רעות ירושלים, פסגה – לוד, ז'בוטינסקי בית שמש. רשת מיתרים שואפת לאקלים חינוכי שבו מתחנכים בצוותא בעלי זהויות יהודיות שונות, ובו מתקיים חינוך יהודי המבוסס על המורשת היהודית כנדבך מרכזי בתפיסת העולם החינוכית, בגישה לא כפייתית, המאפשרת ריבוי פרשנויות וביטויים למורשת היהודית. היא מציבה אלטרנטיבה לחינוך הממלכתי והממלכתי דתי בתכנים ובמעשה החינוכי. בתי-הספר המאוגדים ב"מיתרים" מהווים קהילות יהודיות לומדות אוטונומיות אשר החזון הייחודי של כל אחת מהן נבנה על ידי הקהילה ומתמש על ידי הצוות המקצועי.

אחד מבתי-הספר של הרשת כותב על עצמו כך:

מיתרים רעננה הוא בית-ספר יהודי פלורליסטי על-איזורי לגילאי החטיבה והתיכון, בו לומדים יחד תלמידים דתיים, חילוניים ומסורתיים. בית-הספר משלב מצוינות אקדמית וחינוך למנהיגות קהילתית עם יחס אישי וכבוד ודאגה לזולת.

מיתרים רעננה נוסד על ידי עמותת הורים לחינוך יהודי פלורליסטי, על מנת לאפשר מסגרת בה נוער דתי, מסורתי וחילוני ילמדו יחד תוך כבוד הדדי במטרה להביא לאחדות המבוססת על הכרה והבנה. מיתרים רעננה שם דגש על טיפוח הסקרנות האינטלקטואלית של התלמיד, הקניית כלים לרכישת והטמעת ידע, וטיפוח המצוינות האישית של כל תלמיד.

התכנים הנלמדים בבית-הספר כוללים קשת רחבה של קורסים במורשת היהודית, מדעים, אמנות, מוסיקה, מדעי הרוח והחברה.

תלמידי מיתרים רעננה לומדים לקראת בחינות הבגרות בכתות קטנות תוך ניסיון להוביל כל אחד ואחת למיצוי עצמי ולהישגים מרביים על פי היכולת האישית על מנת לפתוח בפניהם את מרבית האפשרויות בעתיד.

כתובת בית-הספר: רחוב שמואל הנגיד 37 רעננה. **טלפון:** 09-7724174/5.

מייל: office@meitarimraanana.org. **האתר:** <http://www.meitarimraanana.org>.
חוזר מנכ"ל סח"1, י"ט באלול התשס"ז, 2 בספטמבר 2007 הגדיר את רשת "מיתרים" במילים אלו:

רשת פדגוגית המסייעת למוסדות חינוך שונים ברחבי הארץ בתחום החינוך היהודי. "מיתרים" מציעה ליווי פדגוגי לגני ילדים, לבתי-ספר יסודיים, לחטיבות הביניים ולתיכונים בתחום הזהות היהודית, הכולל תכניות וחומרי למידה ביהדות וליווי פדגוגי הכולל הכשרה, השתלמויות והנחיה. "מיתרים" תומכת בהבניית אקלים חינוכי וקהילתיות בית-ספרית הנותנים ביטוי למגוון העמדות, הדעות, ודרכי הביטוי של זהויות יהודיות שונות.

השותפות של "מיתרים" בגיבוש תכנית הלימודים הבית-ספרית נתונה לבחירת בית-הספר. קיימת הלימה בין התכניות החינוכיות והתפיסה הפדגוגית של "מיתרים" לבין אלו של החינוך הממלכתי. ככלל, התכניות של "מיתרים" עומדות במינימום שהמשרד דורש במקצועות היהדות ובעיסוק בזהות, ובחלק ניכר מן המקרים התכניות של "מיתרים" אף מוסיפות על המינימום הנדרש.

כתובת הרשת: "מיתרים", דרך בית לחם 152, תלפיות, י-ם. ת.ד. 53413. **טלפון:** 02-6710354.
האתר: <http://www.meytarim.org.il>.

ממלכתיים

תגיות: יסודיים, על-יסודיים, תיכונים, ממלכתיים-דתיים, ערביים, דרוזיים, בדואים
תקציר: הגדרה משפטית לכל בתי-הספר שאינם עצמאיים או "פרטיים" בישראל, המחולקים ביניהם לממלכתיים (חילוניים) ולממלכתיים-דתיים. בממלכתיים כלולים גם מגזרי המיעוטים.

במסגרת חוק חינוך ממלכתי תשי"ג כלולים מרבית בתי-הספר בישראל. החוק קובע כך:

משנת הלימודים התשי"ז ואילך יונהג חינוך ממלכתי בכל מוסד-חינוך רשמי; במוסד-חינוך רשמי, אשר בשנת הלימודים התשי"ג נמנה עם זרם המזרחי או עם זרם אגודת ישראל או עם החלק הדתי של זרם העובדים, יונהג חינוך ממלכתי-דתי.

ישנה מידה של עמימות לגבי המקום בו מתפצל החינוך הממלכתי-דתי מזה הממלכתי, עד כמה המונח "ממלכתי", כשם כולל, חל גם על הממלכתי-דתי.

תיקון התש"ס בחוק החינוך ממלכתי פירושו: חינוך הניתן מאת המדינה על פי תכנית הלימודים, ללא זיקה לגוף מפלגתי, עדתי או ארגון אחר מחוץ לממשלה, ובפיקוחו של השר או של מי שהוסמך לכך על ידיו; "חינוך ממלכתי-דתי" פירושו – חינוך ממלכתי, אלא שמוסדותיו הם דתיים לפי אורח-חייהם, תכנית-לימודיהם, מוריהם ומפקחיהם ובהם מחנכים לחיי תורה ומצוות

על פי המסורת הדתית וברוח הציונות הדתית. בשנת 2000, בתקופת כהונתו של שר החינוך אמנון רובינשטיין, עודכנו מטרות החינוך הממלכתי ונוסחן היום הוא זה:

1. לחנך אדם להיות אוהב אדם, אוהב עמו ואוהב ארצו, אזרח נאמן למדינת ישראל, המכבד את הוריו ואת משפחתו, את מורשתו, את זהותו התרבותית ואת לשונו;
2. להנחיל את העקרונות שבהכרזה על הקמת מדינת ישראל ואת ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית ולפתח יחס של כבוד לזכויות האדם, לחירויות היסוד, לערכים דמוקרטיים, לשמירת החוק, לתרבותו ולהשקפותיו של הזולת, וכן לחנך לחתירה לשלום ולסובלנות ביחסים בין בני אדם ובין עמים;
3. ללמד את תולדות ארץ ישראל ומדינת ישראל;
4. ללמד את תורת ישראל, תולדות העם היהודי, מורשת ישראל והמסורת היהודית, להנחיל את תודעת זכר השואה והגבורה, ולחנך לכבוד;
5. לפתח את אישיות הילד והילדה, את יצירתיותם ואת כשרונותיהם השונים, למיצוי מלוא יכולתם כבני אדם החיים חיים של איכות ושל משמעות;
6. לבסס את ידיעותיהם של הילד והילדה בתחומי הדעת והמדע השונים, ביצירה האנושית לסוגיה ולדורותיה, ובמיומנויות היסוד שיידרשו להם בחייהם כבני אדם בוגרים בחברה חופשית, ולעודד פעילות גופנית ותרבות פנאי;
7. לחזק את כוח השיפוט והביקורת, לטפח סקרנות אינטלקטואלית, מחשבה עצמאית ויזומה, ולפתח מודעות וערנות לתמורות ולחידושים;
8. להעניק שוויון הזדמנויות לכל ילד וילדה, לאפשר להם להתפתח על פי דרכם וליצור אווירה המעוררת את השונה והתומכת בו;
9. לטפח מעורבות בחיי החברה הישראלית, נכונות לקבל תפקידים ולמלאם מתוך מסירות ואחריות, רצון לעזרה הדדית, תרומה לקהילה, התנדבות וחתירה לצדק חברתי במדינת ישראל;
10. לפתח יחס של כבוד ואחריות לסביבה הטבעית וזיקה לארץ, לנופיה, לחי ולצומח;
11. להכיר את השפה, התרבות, ההיסטוריה, המורשת והמסורת הייחודית של האוכלוסייה הערבית ושל קבוצות אוכלוסייה אחרות במדינת ישראל, ולהכיר בזכויות השוות של כל אזרחי ישראל.

על-פי נתוני משרד החינוך, מספר כלל בתי-הספר הממלכתיים בשנת 2010 (לא כולל ממלכתיים-דתיים) הוא כ-2300, בהתאם לחלוקה המקורבת הבאה:

בדואים	דרוזים	ערבים	יהודים	
104	44	331	820	יסודיים
35	20	169	396	על-יסודיים
5	6	47	178	חינוך מיוחד

ממלכתיים-דתיים

תגיות: ממלכתיים, יסודיים, על-יסודיים, אמי"ת, ישיבות תיכוניות, אולפנות, מוכר שאינו רשמי, פרטיים

תקציר: הגדרה חוקית-משפטית של קבוצת בתי-הספר הדתיים בתוך החינוך הממלכתי. מוסדות החינוך הממלכתי-דתי (חמ"ד) הקצינו בשנים האחרונות יותר את גישתם הדתית.

בישראל ישנם כ-700 בתי-ספר ממלכתיים-דתיים (חמ"ד): 405 יסודיים, 300 על-יסודיים ו-28 חינוך מיוחד חמ"ד. הם מנוהלים ע"י המינהל לחינוך דתי במשרד החינוך בירושלים. מוסדות החינוך הממלכתיים-דתיים קיימים ופועלים מכוחו של חוק חינוך ממלכתי תשי"ג:

"חינוך ממלכתי-דתי" פירושו - חינוך ממלכתי, אלא שמוסדותיו הם דתיים לפי אורח-חיים, תכנית-לימודים, מוריהם ומפקחיהם ובהם מחנכים לחיי תורה ומצוות על פי המסורת הדתית וברוח הציונות הדתית;
"מוסד-חינוך ממלכתי" פירושו - מוסד-חינוך רשמי שניתן בו חינוך ממלכתי, למעט מוסד-חינוך ממלכתי-דתי;
"מוסד-חינוך ממלכתי-דתי" פירושו - מוסד-חינוך רשמי שניתן בו חינוך ממלכתי-דתי;
"תכנית-השלמה למוסד-חינוך ממלכתי-דתי" פירושו - תכנית-השלמה שתכלול לימודי תורה שבכתב ושבעל-פה ותכוון לאורח-חיים דתי, לרבות נוהג והווי דתי בין כתי המוסד;

על פי חוק חינוך ממלכתי תשי"ג חייבת המדינה לאפשר לכל תלמיד לבחור בית-ספר ממלכתי או בית-ספר ממלכתי דתי בהתאם לרצון ההורים.

בשעת רישום ברשות-חינוך מקומית יודיע ההורה הרושם על בחירתו בין מוסד-חינוך ממלכתי ובין מוסד-חינוך ממלכתי-דתי. רשות-חינוך מקומית שיש בה מוסד-חינוך ממלכתי ואין בה מוסד-חינוך ממלכתי-דתי, או להיפך, רשאי ההורה הרושם למסור הודעה בשעת הרישום על רצונו שיינתן לתלמיד החינוך שאינו ניתן באותה רשות-חינוך מקומית.

במקרה כזה תהיה המדינה חייבת להסיע את התלמיד לרשות בה מצוי בית-הספר המבוקש. חוק החינוך הממלכתי, שאושר בכנסת באוגוסט 1953, בא לבטל את שיטת הזרמים בחינוך, אך בסופו של דבר הביא להחלפת "זרם המזרחי" בחינוך הממלכתי-דתי (חמ"ד), שבניהולו של משרד החינוך. בחוק נקבעו פריבילגיות מסוימות לחמ"ד והוחלט שיהיה עליו ממונה דתי אורתודוקסי (המינהל לחינוך דתי), וששר החינוך יידרש להתייעץ עם מועצה מיוחדת בכל הקשור בחינוך זה. בתי-הספר של החינוך העצמאי של הזרמים החרדיים ובתי-הספר של אגודת ישראל נותרו מחוץ למסגרתו של החמ"ד.

החמ"ד מחזיק בשני סדרי-יום: הסדר הדומיננטי הוא סדר-היום הדתי; ולצידו מתקיים סדר היום המשני האזרחי-דמוקרטי. עובדה זו, יחד עם עצם החשיבות המיוחדת בעולם הדתי לחינוך, יוצרת מצב שהורים רבים מעוניינים להעניק לילדיהם את החינוך המזוהה עם השקפת עולמם הספציפית. מכאן נוצר מגוון רב של מוסדות: "נעם" לבנים, אולפנות "צביה" לבנות, רשתות שנוסדו על ידי יוצאי ישיבת "מרכז הרב" ונטויות לכיוון החרד"לי; ישיבות ואולפנות בני עקיבא, המזוהות עם "הזרם המרכזי", כלומר הפרדה מגדרית, תוך לגיטימציה לצריכה מבוקרת של תרבות כללית ובדרך כלל גם לקשר מבוקר בין המינים; ומוסדות החינוך של הקיבוץ הדתי, שבהם

באופן עקרוני מתקיים חינוך משותף לבנים ובנות וקיימת פתיחות מירבית לתרבות כללית ולימודי גמרא גם לבנות, מה שבהחלט לא מקובל ברוב מוסדות החינוך האחרים.

בשנים האחרונות צמח מתוך האוכלוסיה הממלכתית-דתית זרם חדש, חרדליי - חרדי, דתי, לאומי. קבוצה זאת, ששורשיה בזרם המזרחי וראשה בזרם החרדי, היא במובן מסויים פלג חרדי הן במחשבותיו והן באופי פעולותיו. הוא יוצא תיגר כנגד כל מה שאיפיון את זרם המזרחי עליו התחנכו בעבר (מלבד התמיכה ברעיון ארץ ישראל השלמה): הפתיחות החליפה את מקומה בסגירות; אדם דתי אינו נמדד מבחינתם דווקא על פי אמונתו, אלא על פי אופן לבושו (גברים רצוי בלי ג'ינס; לנשים כבר לא מספיק כיסוי ראש, הן צריכות גם לא להיות לבושות מודרני מדל); מקום מגוריו (עדיפות ברורה לישובים וקהילות מתבדלות); וסוג הכשרות עליו מקפיד. החרד"לים אינם פורשים מן הזרם הדתי-הלאומי, והם מבקשים כנראה לשנות אותו כדי שיתאים לאופן ההתחרדות שלהם. בתוך כך הם פועלים להפוך את בני עקיבא – תנועה ששייכת לדתיים הלאומיים מאז ראשית הציונות – לתנועה חרדית המפרידה בין בנים לבנות.

דוגמא למתחים הגוברים בתוך החמ"ד היא "צעדת הל"ה" המסורתית האחרונה, שנערכה בינואר 2010. כ-5,000 בני נוער, בהם 2,800 חניכי בני עקיבא, השתתפו בצעדה בגוש עציון. רוב חניכי בני עקיבא עזבו את טקס הזיכרון לאנשי שיירת הל"ה, שהתקיים בסיום הצעדה, בשל עלייתה לבמה של להקת זרוע היבשה. רק מאות בודדות של חניכים – פחות מ-20% מכלל נציגי בני עקיבא באירוע – בחרו להישאר במקום גם לפרק המוזיקלי שכלל שירת חיילות. מנגד, בימים שקדמו להחלטת בני עקיבא חתמו כ-3000 חניכים ובוגרים על עצומה, בה קראו להנהלה שלא להפוך את שירת הנשים לנושא מפלג בתנועה ולחדול מהעיסוק המוגבר בצניעות.

כתובת: מינהל החינוך הדתי, משרד החינוך, בניין לב-רם, רח' שבטי ישראל 34, ירושלים, 91911.

טלפון: 02-5602222.

אתר: <http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/hemed>.

מעין החינוך התורני

תגיות: חינוך חרדי, מוכר שאינו רשמי, החינוך העצמאי, יסודיים, על-יסודיים

תקציר: הרשת הספרדית של בתי-הספר החרדיים, במקביל לרשת "החינוך העצמאי" האשכנזית.

בתי-ספר אלה הם ברובם מוכרים שאינם רשמיים, ולא מלמדים את כל תכנית הליבה.

רשת "מעין החינוך התורני" (רבים מכנים את הרשת בשם 'אל המעיין' שזו תנועה בפני עצמה) היא שמה של רשת בתי-ספר שהוקמה על ידי תנועת ש"ס ב-1984, ומונה עשרות אלפי ילדים ברחבי הארץ. הרשת הינה מוסד מוכר שאינו רשמי (כולל בתי-הספר היסודיים שבה), הפועלת לצידה של רשת החינוך העצמאי.

את רעיון הקמת הרשת יזם הרב עובדיה יוסף, והיא הוקמה על ידו ועל ידי הרבנים בן ציון אבא שאול ויהודה צדקה. הרשת הוקמה בתקופה בה הוקמה תנועת "אל המעיין", והייתה חלוצה בתחום מערכת חינוך נפרדת לספרדים. לצד טענות על קיפוח ואפליה על רקע עדתי-חברתי חשו הספרדים צורך לפתוח בתי-ספר משל עצמם. כך הוקם "מעין החינוך התורני", שתוכן הלימודים בו זהה ל"בית יעקב" האשכנזי, אך התפילה שם תיאמר בנוסח הספרדי, המורות תלכנה במטפחת

(ולא בפאה), והצוות ישתדל להחדיר בתלמידות גאווה על היותן ספרדיות. כמו כן, הרב עובדיה יוסף ראה חשיבות רבה לפעול בנושא "קירוב רחוקים" והקים למענם בתי-ספר בסגנון פחות אדוק מ"בית יעקב" ושאר מוסדות החרדים, אך עם שמירת מסורת והרבה תכני יהדות. הרבה מבין בוגרי בתי-ספר אלו המשיכו לאחר מכן בישיבות ומוסדות חרדים. חוזרים בתשובה רבים עברו שם.

ב-2002 הוחלט בממשלה, שיוצמד לרשת חשב מטעם משרד האוצר, אולם למרות זה נקלעה הרשת לחובות וקשיים כספיים. אי-לכך, ב-2004 החליט בנו של הרב עובדיה, הרב משה יוסף, להקים "קרן לחינוך ילדי ישראל" ולאסוף תרומות לרשת, ולשם כך אף נסע כמה פעמים לחו"ל. בשנים האחרונות, לאחר ביסוסה ותפקודה היחסית טוב, הצטרפו כמה בתי-ספר לשורות הרשת. ברשת ישנם בתי-ספר נפרדים לבנים ולבנות.

תקנה חדשה ברשת – שאוסרת על העובדות ברשת החינוך להופיע לעבודה ללא כיסוי ראש מלא, שמכסה את כל הראש – מצביעה על תהליכים של הקצנה. במכתב שהוציא מנכ"ל מרכז מעיין החינוך התורני, יואב בן צור, לכל עובדות המרכז הוא כותב (10.5.09), כי "על פי החלטת נשיאות הרשת על כל עובדות הרשת, מנהלה, מפקחות, עובדות, מנחות ועובדות מרכזים פדגוגיים להופיע למקום העבודה בכיסוי ראש מלא".

כיום קיימים כ-650 בתי-ספר ברחבי הארץ, בהם לומדים למעלה מ-20,000 תלמידים.
כתובת: מעין החינוך התורני, כנפי נשרים 7, ירושלים. טלפון: 02-6587777.

מקיפים

תגיות: על-יסודיים, ממלכתיים, ממלכתיים-דתיים, מקצועיים, תיכוניים

תקציר: במקום בתי-ספר מקצועיים ובתי-ספר עיוניים בנפרד, החלו לקום בשנות ה-60 של המאה הקודמת בתי-ספר "מקיפים", הכוללים גם וגם. בדר"כ בתי-ספר גדולים עם מגמות לימוד רבות.

"בית-ספר מקיף" הוא מוסד חינוכי על-יסודי בעל מסלולים ומגמות רבים, הקולט את כלל התלמידים מן הסביבה הסמוכה. בתי-ספר מקיפים החלו לקום בישראל בשנות ה-60, בכדי לאפשר לכל התלמידים, גם באזורי פריפריה, מסלולי לימוד מגוונים – עיוניים ומקצועיים. הם נועדו לבטל את ההסללה הברורה בין בתי-ספר מקצועיים, חקלאיים ועיוניים, שהיו לה השלכות קשות על החברה הישראלית ועל האינטגרציה. המקיפים נועדו לאפשר "הזדמנות שווה" לכל התלמידים, בכך שלא ימיינו את התלמידים שייכנסו בשעריהם בכיתה ז'. התלמידים יוכלו לנוע בין האפשרויות השונות על פי רצונם וכישוריהם. באמצע שנות ה-60 מונה במשרד החינוך אליעזר שמואלי לאחראי על קידום הקמת בתי-ספר מקיפים. אי-לכך, בתי-ספר על-יסודיים רבים הגדירו את עצמם מאז כ"מקיפים", אף שלא היתה לכך משמעות פורמאלית מוגדרת. אחד מן המקיפים, זה של נהריה, כותב על עצמו כך:

ביה"ס המקיף הוא ביה"ס על יסודי שנוסד בשנת 1982. בביה"ס לומדים כ-2800 תלמידים, הלומדים בשכבות ז'-י"ד. על אף גודלו, מטפח ביה"ס אצל התלמיד והמורה תחושת שייכות ויחס אישי באמצעות חלוקתו לארבע חטיבות - שתי חטיבות ביניים ושתי חטיבות עליונות. מטרות-העל:

- להיות בית שני לתלמיד ולמורה.
- ביה"ס מתחייב להכין את התלמיד לחיים במציאות המשתנה.
- ביה"ס מתחייב לחנך ולהטמיע ערכי יסוד של החברה: כבוד האדם, סובלנות, צדק ויושר אישי, חופש ביטוי, אחריות.
- בית-הספר מתחייב לחתור למימוש הפוטנציאל הגלום בתלמיד בתחום הלימודי, האישי והחברתי.
- לעתיד לבוא יתמקד ביה"ס בטיפוחו של בוגר חושב, לומד עצמאי, שיצליח להשתלב בחברה המשתנה של המאה ה-21.

בשנים האחרונות, שוקדים הנהלת ביה"ס וצוותי המורים על שינוי פני ביה"ס. בית-הספר בתפיסתנו החדשה, רואה את התלמיד ברצף שש שנתי מ-ז' עד י"ב. התלמיד ילמד במסגרת תכנית לימודים אישית שתענה על הצרכים של כל תלמיד בביה"ס. ביה"ס יעמיד לרשות תלמידיו מאגר של תכניות לימודים שיתאימו ליכולתו של כל תלמיד מבחינת תכנים, רמה, קצב התקדמות, שיטות הוראה ודרכי הערכה. ביה"ס ישתף את התלמיד באופן פעיל בבחירת מקצועות הלימוד ובחירת נושאי הלימוד בתוך המקצוע. ביה"ס מדגיש את הצורך להיענות, להטרוגניות של התלמידים, מן החלשים ביותר ועד למצטיינים ביותר, תוך הפיכת הלמידה לרלוונטית לחיי התלמיד.

כתובת: רח' מרגוע 1, נהריה, 99999. טלפון: 04-9828292, 04-6880500.

מייל: miriy@amalnet.k12.il.

האתר: <http://www1.amalnet.k12.il/amalna/Pages/Home.aspx>

על-פי נתוני משרד החינוך ישנם 225 בתי-ספר שמגדירים עצמם, או מוגדרים, "מקיפים": יהודיים ממלכתיים וממ"ד ומגזרי מיעוטים.

מקצועיים

תגיות: על-יסודיים, ממלכתיים, ממלכתיים-דתיים, משרד התמ"ת (מוסדות), אורט, עמל,

נעמ"ת, ויצ"ו, מקיפים

תקציר: בתי-הספר המקצועיים הכשירו בעבר תלמידים מתקשים להיות בעלי מקצוע בתחומים טכניים. המונח "מקצועי" הוחלף בינתיים ב"טכנולוגי", והיום יש דרישה לחזרה ל"מקצועיים".

עם הקמת המדינה למדו בבתי-ספר מקצועיים 3% בלבד מסך התלמידים במערכת החינוך, ברשתות אורט, עמל ומקצועיים נוספים. הגישה אז אמרה, שיש להכשיר כמה שיותר אנשים בבתי-ספר מקצועיים כדי להפוך אותם לאזרחים פרודוקטיביים אשר יעזרו בבניית המדינה. מערכת החינוך המקצועית שימשה גם זרז לקליטת העולים: בתי-ספר מקצועיים איפשרו להעניק לעולים החדשים חינוך ומקצוע, ובכך להקל עליהם את הקליטה בארץ. במהלך השנים גדלה הכמות של בתי-ספר מקצועיים שכן אליהם נכנסו גם בתי-ספר מטעם התעשיות הצבאיות

והמערכת הצבאית. כך שבשנות השבעים של המאה העשרים עלתה כמות התלמידים המקצועיים ליותר מ-50 אלף והם היוו קרוב ל-27% מכלל התלמידים במערכת.

בשנות ה-80, יחד עם כניסת המחשבים, נכנס לשפה המונח "טכנולוגיה". מגמות טכנולוגיות ומקצועיות שולבו בבתי-ספר רגילים. כך נפתחו מגמות מחשבים ומגמות טכנולוגיות שונות בבתי-ספר עיוניים, מה שאיפשר לתלמידים ליהנות משני העולמות: גם תעודת בגרות עיונית וגם טכנולוגית. במקביל חל שינוי דרמטי במושג ה"עבודה". מחברה חקלאית בעיקרה (עד קום המדינה) עברה ישראל להיות חברה תעשייתית, ומשם מתקיים תהליך מעבר לחברת שירותים והיי-טק. שינוי זה הגדיל מאד את המגוון התעסוקתי שבפני בוגרי מערכת החינוך, והפחית את הצורך בעובדים בעלי מיומנויות "פשוטות".

בשנים האחרונות, לנוכח תיסכול מתמשך ממערכת החינוך הציבורית, עולה מעת-לעת הדרישה לפתוח מחדש מסלול מקצועי משמעותי ("כמו במדינות אירופה"). הטענה היא, שתלמידים רבים אינם מתאימים למסלול עיוני-אקדמי, מתקשים להשתלב בו וגורמים לירידה ברמתו. עבורם יש לפתוח מסלול מקצועי חלופי, שיבטיח להם מקצוע בעתיד ויפחית את הצורך בעובדים זרים. לעומתם טוענים אחרים, שחידוש החינוך המקצועי יביא שוב להסללה, כלומר, ייצור הבדלים חברתיים-כלכליים גדולים בין מסיימי המסלול המקצועי למסלול העיוני, בסיכויי ההתקדמות האקדמית, החברתית והכלכלית שלהם.

היום פועל במשרד החינוך "מינהל מדע וטכנולוגיה", ואין גורם נפרד לחינוך מקצועי. בתי-ספר בעל אופי "מקצועי" מסורתי נמצאים במסגרת משרד התמ"ת (ר' להלן).

כתובת המינהל: משרד החינוך, בניין לב-רם, רח' שבטי ישראל 34, ירושלים, 91911.

טלפונים של ממלאי תפקידים במינהל ר' באתר:

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Scitech/TchumTechnologia/DvarMenahel/AnsheKeshet.htm>

משלבים

תגיות: ממלכתיים, יסודיים, על-יסודיים, תל"י, מורשה, מיתרים, מארג

תקציר: בתי-ספר משלבים הם אלה הכלולים בחוק החינוך המשלב, שהתקבל בכנסת ב-2008, כתיקון מס' 10 לחוק חינוך ממלכתי תשי"ג. בינתיים הקפיא משרד החינוך את מימוש החוק.

הכוונה היא לבתי-ספר שמשלבים תלמידים ותכנים בעלי זהויות יהודיות שונות – חילוניים, מסורתיים ודתיים:

תכנית השלמה שתכלול לימוד מקורות יהודיים בהיקף רחב ובאופן מעמיק, תוך שימת דגש על עיסוק בזהות יהודית ועל חינוך לערכי הסובלנות במורשת ישראל ולקיום חיים משותפים וברית ייעוד וגורל בין כל חלקי העם בישראל ובתפוצות;

לפי דרישה של הורי תלמידים במוסד חינוך רשמי ובהסכמת רוב הצוות

הפדגוגי במוסד, רשאי השר או מי שהוא הסמיך לכך לקבוע, אם ראה שהתקיימו התנאים שקבע בתקנות, כי החל משנת הלימודים הבאה ואילך יהיה מוסד חינוך כאמור מוסד חינוך ממלכתי משלב; מוסד חינוך כאמור לא ייקבע כמוסד היחיד שאליו זכאים להירשם תלמידים.

דרישה כאמור תהא של הורי שני שלישים לפחות מכלל התלמידים במוסד חינוך רשמי, ולגבי מוסד חינוך שהוא מוסד החינוך הרשמי היחיד ברשות חינוך מקומית – של הורי 90% לפחות מכלל התלמידים.

השר, בהסכמת שר האוצר, יקבע לכל שנת לימודים את מספר מוסדות החינוך שייקבע לגביהם כי הם מוסדות חינוך ממלכתי משלב לפי הוראות סעיף זה.

נקבע מוסד חינוך כמוסד חינוך ממלכתי משלב לפי הוראות סעיף זה, יהיה המוסד זכאי, במסגרת השתתפות המדינה בתקציבו, בחמש השנים לאחר שנקבע לגביו כאמור, למימון לפי אמות מידה שיקבע השר, לצורך הכשרה והשתלמויות לצוות הפדגוגי במוסד והטמעת תכנית הלימודים של החינוך הממלכתי המשלב וערכיו.

עם התקבל החוק החל ויכוח אם הוא כולל גם בתי-ספר מן הממלכתיים-דתיים, וגברו הגורמים הפוליטיים מן הזרם הדתי, שמנעו בתי-ספר משלהם להיות במסגרת החינוך המשלב. אי-לכך, בשנה הראשונה להפעלת החוק, תשס"ט, נכללו בו 7 בתי-ספר. בעקבות הבחירות לכנסת ה-18 הוקפא החוק במשרד החינוך ולא הופעל בתש"ע. ככל הנראה הוא אינו עתיד להיות מופעל גם בתשע"א.

ביקורת כלפי החוק טענה, שהוא נחקק בחופזה, ובנוסף לכך הוא יוצר תקדים לגבי גורמים אחרים שיבקשו להפוך את עצמם לזרם נפרד על-פי חוק (למשל, בתי-ספר ערביים).

משרד התמ"ת, מוסדות

תגיות: מקצועיים, אורט, עמל

תקציר: משרד התמ"ת הוא האחראי לחלק מבתי-הספר המקצועיים הפועלים כיום (ולא משרד החינוך), ובהם תלמידים שהתקשו במסלול העיוני ומבקשים לשלב עבודה עם לימוד מקצוע.

בתי-הספר המקצועיים הקיימים היום נמצאים באחריות משרד התמ"ת – האגף להכשרה ופיתוח כ"א, בתוקף חוק החניכות תשי"ג וחוק עבודת הנוער תשי"ג עליהם ממונה שר התמ"ת. אוכלוסיית היעד: נערים בוגרי 8 שנות לימוד המבקשים לשלב לימודי מקצוע עם עבודה. משך

הלימודים: שלוש עד ארבע שנים בהתאם למסלול. קיים גם מסלול מתבגרים חד-ודו-שנתי.

המערכת היא אוטונומית בכל הנושאים המהותיים: תיקצוב, תוכניות הלימוד, פיקוח מקצועי ופדגוגי, בחינות מקצועיות וסיווג מקצועי ותעודות (למעט בחינות הברורות הנעשות במסגרת משרד החינוך והתרבות). התמחותו של האגף להכשרה ולפיתוח כוח אדם של משרד התמ"ת היא

בעולם העבודה. המפקחים וכל המערך הפדגוגי-מקצועי שלו מחוברים לעולם העבודה והתעשייה "בזמן אמת". השילוב בעבודה חיה מאפשר לחניכים הן להרוויח שכר מסוים בתקופת הלימודים והן להתנסות ביחסי עובד ומעסיק כהכנה לחיי עבודה אמיתיים. המערכת המקצועית מאפשרת צבירת יחידות בגרות כאשר המטרה העיקרית היא השגת תנאי כניסה לקורסים של טכנאים והנדסאים. בשנה"ל תשס"ה התקיים לראשונה מסלול ישיר לטכנאים, ובהמשך סיימו בוגרים בהצלחה את מטלות הסיום וזכו בתארים.

תעודות: תעודת גמר, תעודת מקצוע בתחום הנלמד, צבירת יחידות בגרות. מגמות לימוד: 80 מגמות, ביניהן חשמל, רכב, מנהל, מלונאות, מכונות וכו'. שכר לימוד: אין. מוסדות לימוד: כ-60 בתי-ספר בבעלות רשתות הטכנולוגי כגון אורט, עמל, סכנין, תורה ומלאכה ועוד.

כתובת: משרד התמ"ת, הכשרה ופיתוח כוח אדם, משרד ראשי: רחוב בנק ישראל 5 ירושלים.

טלפון: 1800-20-11-80. מייל: Eti.Yitzhaky@moital.gov.il

האתר: <http://www.moital.gov.il/NR/exeres/D601E5A9-7D1F-441B-AE66-AFA6034605C8.htm>

נועם-צביה

תגיות: ממלכתיים-דתיים, יסודיים, על-יסודיים, אולפנות, ישיבות תיכוניות

תקציר: רשת של בתי-ספר דתיים-ציוניים לבנים ובנות (בנפרד), שבאה להעניק חינוך ברמה גבוהה יותר לילדים שמרבית הוריהם הם בוגרים של ישיבת מרכז הרב בירושלים.

נועם-צביה (נקראת גם מרחביה) היא רשת חינוך ציונית-דתית, המחנכת בנים ובנות בנפרד ברמה תורנית גבוהה. בראש הרשת עומד ב-2010 הרב איתן איזמן.

בשנות השישים של המאה העשרים, לאחר שרמת החינוך בבתי-הספר הממלכתיים-דתיים לא סיפקה את בקשות ההורים – רבים מהם בוגרי ישיבת מרכז הרב – לחינוך תורני ברמה גבוהה, הוקם בית-הספר "נועם" בקריית משה שבירושלים, בו ניתן תגבור ללימודי הקודש. לימים, הוקמה רשת של בתי-ספר יסודיים, על פי המודל של בית-הספר בשכונת קריית משה בירושלים, הקיים עד היום.

לאחר מספר שנים הוקמה גם ישיבה תיכונית לבוגרי בית-הספר היסודי, שפעלה מספר שנים בקריית משה, ולאחר מכן עברה למשכנה החדש בגבעת מרדכי. בשנת 2008 הוקם מבנה נוסף בשטח הישיבה ובו 2 בתי-מדרש וחדר אוכל. כמו כן בישיבה ישנן מגמות רבות, וביניהן: פיזיקה, ביולוגיה, מחשבים, קולנוע, היסטוריה וא"י. הישיבה מכילה מגוון רחב של תלמידים בכיתות ז'-י"ב, וביניהם עולים חדשים. בישיבה לומדים תלמידים מכל קצוות ירושלים ושכנותיה.

במקביל, הוקמה אולפנה לבנות ברחוב ירמיהו בירושלים, הקרויה צבי"ה על-שם הרב צבי יהודה הכהן קוק, שמקימה היו מתלמידיו. לימים, התפתחה רשת של אולפנות (ומעט ישיבות תיכוניות) על-פי אותו מודל.

כתובת: רח' ירמיהו 5, ירושלים. טלפון: 02-5377294.

נוצריים

תגיות: מוכרים שאינם רשמיים, יסודיים, על-יסודיים, פרטיים

תקציר: בישראל ישנם בתי-ספר נוצריים אחדים, של מגזרי המיעוטים, שחלק לא מבוטל מתלמידיהם הם מוסלמים. יש ביניהם בעלי הישגים לימודיים גבוהים מאד.

תחת המונח "נוצריים" נכנסים כלל בתי-הספר הנוצריים לסוגיהם, בעיקר קתוליים ואורתודוקסיים. כיום מהווים הנוצרים כ-2% מאוכלוסיית ישראל. על פי נתונים רשמיים, בישראל קיימים 17 בתי-ספר קתוליים ובהם 21,671 תלמידים - לאורך כל תהליך החינוך עד לאוניברסיטה - מתוכם 13,576 (62.6%) הם נוצרים ו-8,095 (37.4%) מוסלמים. שינאווי, תלמיד בבית-הספר הנוצרי אורתודוקסי בחיפה, עבר את המבחנים ועכשיו, בכיתה י"א, במגמת אלקטרוניקה ופיסיקה, הוא לא מצטער על הבחירה. בשנה הבאה, כשיסיים את מבחני הבגרות, הוא יהיה חלק מהסטטיסטיקה יוצאת הדופן של שני בתי-הספר הערביים בחיפה השייכים לכנסיות - האורתודוקסי, שהוא מוסד יווני-אורתודוקסי, ו"נזירות נצרת", שהוא מוסד קתולי.

בשנת 2002 נרשמו בבית-הספר נזירות נצרת 98% הצלחה בבגרות (כלומר, נמצאו זכאים לתעודה); שני בחיפה היה בית-הספר ליאו באק עם 96% הצלחה, ושלישי - בית-הספר האורתודוקסי עם 95%. מדובר אמנם בשני בתי-ספר פרטיים, אך בניגוד למרבית המקבילים להם במגזר היהודי, הם גובים אגרת הורים נמוכה. בגלל ערוב העדות והקהילות הדתיות אין בבית-הספר הזה לימודי דת. למרות זאת, הכנסייה מסבסדת את בית-הספר, ושכר הלימוד הוא 1,200 שקל לשנה בלבד. "שכר לימוד נמוך מחייב להסתדר בלי דברים חיוניים, כמו אולם כינוסים ראוי לשמו או מתקן ספורט כלשהו", אמר ל"הארץ" (דוד רטנר, 23.5.04) מנהל בית-הספר. יותר מ-65% מתלמידיו של בית-הספר האורתודוקסי הם מוסלמים, בהם בדווים מכל הארץ. היתר נוצרים ודרוזים. זוהי מעין גרסה ערבית לפנימייה הצבאית של בית-הספר הריאלי, המציעה לתלמידים מכל הארץ לימודים איכותיים, או לבית-ספר פרטי אנגלי המכשיר את ילדי האליטות.

עתירה משפטית מעניינת משנת 1994 – בג"צ 4298/93 מונה ג'בארין נגד שר החינוך – מצביעה על בעייתיות בתוך בתי-הספר הקתוליים, שקולטים תלמידים רבים מעדות ודתות שונות. להלן לשון הפסיקה:

בית-הספר התיכון סן-ג'וזף אינו בית-ספר רשמי. הוא בית-ספר פרטי (מוכר שאינו רשמי) של עדה דתית מוכרת הנהנה מאוטונומיה חינוכית, כאמור בפקודת החינוך. זה מוסד שהכניסה אליו היא על בסיס וולונטארי. בית-ספר זה אינו מפר את עקרון השוויון, אם הוא מסרב לקבל תלמידים שאינם בני העדה. האם מפר בית-ספר זה את חופש המצפון והדת של תלמידים בהדגישו את הצורך בלבוש אחיד ובהתנהגות אחידה? שאלה זו אינה פשוטה כלל ועיקר. לדעתי, יש לבחון את הטעמים העומדים ביסוד הדרישה ללבוש ולהתנהגות אחידה. אכן, אילו טעמים אלה היו מבוססים על האחידות כערך עצמאי, הייתי מוכן לקבוע כי חופש הדת של העותרת גובר עליהם. אך זה אינו המקרה שלפנינו. נחה דעתנו כי מאחורי דרישת האחידות בלבוש ובהתנהגות עומדים שיקולים חינוכיים הקשורים לאופיו ולמהותו של בית-הספר,

כבית-ספר של עדה דתית. באמצעות האחידות בלבוש ובהתנהגות נמצא המכנה המשותף, המאפשר לתלמידים כולם - נוצרים בני העדה היוונית-קתולית ונוצרים בני עדות עדתיות אחרות, נוצרים ושאינם נוצרים - לקיים מערכת חיים משותפת בבית-הספר, המבוססת על פלורליזם דתי ועדתי. פגיעה בלבוש ובהתנהגות האחידה תביא לפגיעה באופיו של בית-הספר ובאיכותו הייחודית, וסופה פגיעה במסגרתו הייחודית ובעמדה הדתית (המתונה) השולטת בבית-הספר. מטעמים אלה, נחה דעתנו, כי האיזון שנמצא על-ידי המשיב 3 בין הערכים החוקתיים השונים הוא במיתחם הסבירות... ועל-כן דין העתירה להידחות.

ניסויים

תגיות: ממלכתיים, ממלכתיים-דתיים, יסודיים, על-יסודיים, ערביים, מארג

תקציר: מדובר בבתי-ספר שקיבלו מעמד רשמי מאת משרד החינוך של "ניסויים". הם מקבלים משאבים מיוחדים לבצע ניסוי חינוכי ייחודי, אותו יצטרכו להנחיל אח"כ לבתי-ספר אחרים.

מזה למעלה מעשור פועל במשרד החינוך "גף ניסויים ויזמות" בשני מישורים: האחד – לעודד אנשי חינוך מובילים לפתח מודלים פדגוגיים חדשניים; השני – ליצור תשתית למימוש רעיונות אלה באמצעות רשת של בתי-ספר ניסויים ברחבי הארץ. בתי-הספר הניסויים יוצרים ידע חינוכי חדשני, מגבשים אותו למודלים יישומיים, ובסופו של דבר – מפיצים את בשורת הניסוי במערכת החינוך כולה, גם לבתי ספר שלא השתתפו בניסוי עצמו.

גף ניסויים ויזמות מתמקד ביזמות הנובעות מן השטח: אנשי החינוך בשטח מפתחים דרכי פעולה חדשות או בוחנים אותן, מיישמים מודלים או מאמצים אותם כדי לפתור נושאי חינוך מגוונים במוסד שלהם ובמערכת החינוך בכלל. זהו הניסוי החינוכי. בתי-הספר הניסויים מפוזרים, מדימונה דרך ירושלים, בית שמש, תל-אביב, חיפה, קדומים, בני-דרור, שער הנגב, ועד רמת הגולן - מכל המגזרים ובכל שלבי הגיל.

אליבא גף הניסויים, הניסוי כולל מענה מערכתי שלם, הוליסטי, לסוגיה חינוכית, ועיצוב ופיתוח חדשני של אופני למידה, תכנים חינוכיים ותהליכים ארגוניים. גף הניסויים פיתח כלים כדי להבטיח תהליכים יצירתיים, יישומיים ואיכותיים של הניסוי, ואלה הם: ערכה לפיתוח חדשנות ולקבלה לניסוי; קורסי הכנה למוסדות שואפי ניסוי, המסייעים להם להגיש את בקשת הקבלה לניסוי; קורסים להכשרת צוותי הניסוי בניהול ידע, בחונכות, בהובלת ניסויים ובמחקר ופיתוח; רשתות לקידום מנהלים, שהם מובילי ניסוי וחדשנות חינוכית במערכות חינוך; מרכזים להפצת ידע ולהכשרת מוסדות חינוך בחדשנות חינוכית.

גנית ויינשטיין, שעומדת בראש גף הניסויים, מציינת שמדובר בקבוצת בתי-ספר ממלכתיים רגילים מכל רחבי המדינה, יסודיים ועל-יסודיים, חילוניים ודתיים, ערביים, דרוזים, בדואים, שמקבלים תקציב ומנדט לחמש שנים לפיתוח מודל חינוכי חדשני מרמת הרעיון ועד תורת החינוך, בראייה הוליסטית. בתי-הספר האלה מכונים "ניסויים" מפני שהמזכירות הפדגוגית של משרד החינוך משתמשת בידע שצברו בשנות הניסוי כדי לקבוע ולעצב את המדיניות של המערכת כולה בעתיד.

מכיוון שמדובר בניסוי שמשולב במערכת החינוך הציבורית הרגילה, הקבלה לבתי-הספר לא מותנית במיונים או בסינון, ומתבצעת לפי אזורי רישום רגילים. בתי-הספר הניסויים פועלים כרשת ומקיימים ביניהם קשרים, לעומת בתי-הספר הייחודיים ("הפרטיים") הפועלים בדרך כלל באופן עצמאי. כדוגמא היא מביאה את בתי-הספר "נווה שלום" בבאר שבע ובית-הספר הבדואי ברהט, שהכינו תוכנית עבודה משותפת בעברית ובערבית. "הם פועלים בשיתוף מלא", אומרת ויינשטיין. "צוות המנהלים והמורים משותף, יש מקהלה משותפת, הילדים מלמדים אחד את השני על החגים והמורשת שלהם, והמורים היהודים באים ללמד עברית בבית-הספר הבדואי ולהפך".

דוגמא לניסוי היא של קריית חינוך דרור – **יצירת מודל של בית-הספר העל-יסודי הרצוי** :
האתגר: בית-ספר ציבורי הטרוגני ולא סלקטיבי. יעיל, איכותי ומצטיין בתחום האישי, החברתי, האקדמי והארגוני. שיפור התפקוד האישי בתחום הלימודי, הרגשי, החברתי וההתנהגותי.
ארגון לימודים גמיש ומערכת לימודים אישית לפי "טווח ההתקדמות המרבית המשוערת" של התלמיד.
הבניה מחדש של המבנה הארגוני והתרבות הארגונית בבית-הספר.

יישום

- פיתוח כלים למיפוי, למעקב ולהערכה של תפקוד התלמיד, המורה והארגון ;
- בניית מגוון זירות להתנסות, למיצוינות ולמצוינות בתחום הלימודי, החברתי וההתנהגותי ;
- בניית מתווים ארגוניים ברורים ושיטתיים לניהול המידע וליצירת ידע, לניצול גמיש ויעיל של המשאבים, למיצוינות של הסגל, לתרומה לקהילה, ועוד ;
- ניהול באמצעות "ספר-אתר" מקוון, המאגד בתוכו את המשנה החינוכית-ערכית, את הנוהל והכלים ואת השיח הפדגוגי-ארגוני בבית-הספר.

הישגים

- הכלה והתמדה: בית-הספר מקבל את כולם ואינו מנשיר; 0.3% נשירה בלבד מ-ז' עד י"ב.
- עליה בזכאות לבגרות במהלך הניסוי, כולל ביחס למוצע הארצי. איכות ההישגים: 97% מתעודות הבגרות מוכרות להשכלה גבוהה.
- שירות בצה"ל: אחד מבתי-הספר המצטיינים במדינה בשיעור ההתגייסות, ההתמדה ואיכות השירות בצה"ל.
- תרומת הבוגרים: 13% מהבוגרים מתנדבים לשנת שירות לפני הצבא ;
- יצירת מסורת, שהמחזוריים שבצבא מכינים ומבצעים את טקסי יום הזיכרון בבית-הספר.

כתובת: צומת דרור, דואר תל-מונד, מיקוד 40600. טלפון: 09-7613777.

אתר: <http://www.kdror.co.il>.

בישראל פועלים כ-110 בתי-ספר ניסויים, מהם 39 בחינוך היסודי. כל בתי-הספר הניסויים הם ממלכתיים וממלכתיים-דתיים, בעלי מעמד דומה לבתי-הספר האחרים במערכת. הם פועלים

לרוב כבתי-ספר אזוריים ולעתים על-אזוריים. הסטטוס של בית-ספר כ"ניסויי" הוא ללא-ספק גבוה ומעניק לו אטרקטיביות.

כתובת המשרד: גף ניסויים ויזמות, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך, רח' שבטי ישראל 34, ירושלים 91911. טלפון: 02-5603804.

אתר: www.education.gov.il/experimental, מייל: ganitva@int.gov.il.

נעמ"ת

תגיות: על-יסודיים, מקצועיים, ויצ"ו, ממלכתיים

תקציר: תנועת הנשים חברות ההסתדרות, שנוסדה בשנת 1921 תחת השם "מועצת הפועלות", מפעילה כ-20 בתי-ספר בעלי מגמה מקצועית לתלמידים שלא השתלבו במערכת העיונית הרגילה.

רשת החינוך של נעמת (ר"ת של **נשים עובדות ומתנדבות**) מפעילה 20 בתי-ספר על-יסודיים טכנולוגיים בפריסה ארצית, הכוללת את כל המגזרים, במסגרת מרכזי חינוך וכיתות אתגר המיועדים לנערות ולנערים אשר לא היטיבו להשתלב במערכת החינוך. הפיקוח על בתי-הספר הוא משותף עם משרד החינוך. לרשת ישנם גם שני כפרי נוער, וכן מכללה לעיצוב תכשיטים. לרשת החינוך מחויבות חברתית ושאיפה לטפח את תלמידיה במתן מענה מתאים לקשייהם. חיזוק התלמידים ומתן אפשרות לביטוי כישוריהם משפיעים במישרין על הרגשתם האישית ועל כישוריהם החברתיים.

מטרת רשת החינוך של נעמת היא לקלוט תלמידים המתקשים בלימודיהם במסגרת תומכת, מצמצמת פערים ומשלימה חסכים. בתי-הספר של נעמת מספקים הזדמנויות לחיזוק אישי ולהצלחות בתחום הלימודי.

הלימודים הטכנולוגיים מאפשרים קבלת תעודה טכנולוגית, המאפשרת לתלמידים להשתלב בשוק העבודה במגוון מקצועות טכנולוגיים. במקביל, צוברים התלמידים יחידות לימוד לתעודת בגרות, כאשר הלימודים העיוניים מתקיימים בכל מקצועות החובה לבגרות ברמות קושי שונות.

התלמידים בבתי-הספר של נעמת מתקדמים בהתאם ליכולתם, כישורונם והמוטיבציה של כל אחד, בקבוצות לימוד קטנות. מסגרת הלמידה היא מודולארית, והתלמידים יכולים לצבור יחידות לבגרות בהתאמה אישית עד להשלמת תעודת בגרות טכנולוגית מלאה. צוות המורים המיומן והאכפתי מעניק התייחסות פרטנית ותמיכה אישית לכל תלמיד, מפעיל שיטות הוראה מגוונות וייחודיות, ומעניק הדרכה ותשומת לב.

ייחודה של רשת חינוך נעמת: • הכנת תכניות לימודים וחומרי למידה, שמותאמים לאוכלוסיית הלומדים • הפעלת מרכזים לכישורי למידה • אבחון וטיפול בבעיות למידה בתחום בית-הספר • הרכבת מערכת לימודים אישית והוראה מתקנת ופרטנית • פעילות חברתית מעניינת ומגוונת • פרויקטים לתמיכה לימודית • מועצות תלמידים פעילות בחיי בית-הספר • הפעלת תכניות מניעה וסדנאות להכנת התלמידים לחיים עצמאיים ובוגרים.

בשאלות ניתן לפנות אל גבי שרה שילון, הממונה על פניות הציבור בנעמת, טלפון: 03-

6921907/59, מייל: shilons@naamat.org.il

כתובת: הנהלת רשת החינוך נעמת, ארלוזורוב 92, תל-אביב. טלפון: 03-6921972/71.

על-אזורים

תגיות: יסודיים, על-יסודיים, ממלכתיים, ממלכתיים-דתיים, מוכרים שאינם רשמיים, פרטיים

תקציר: אלו בתי-ספר שזכו למעמד מיוחד ממשד החינוך, המאפשר להם לקלוט תלמידים שמעבר לאזור הרישום שלהם. בתי-הספר הללו הם בעלי כוח-משיכה בתחום ייחודי כלשהו.

חוסר שביעות הרצון ממערכת החינוך הממלכתית והשאפה ליצירת פלורליזם ערכי במערכת הובילו להקמתם של בתי-ספר ייחודיים בישראל. בתחילת שנות ה-80 הוקמו בתי-ספר ייחודיים אזורים ולאחר מכן הוקמו בתי-ספר ייחודיים על-אזורים, כדוגמת בתי-ספר לאומנויות ולמדעים, בתי-ספר דמוקרטיים ובתי-ספר אנתרופוסופיים. הרשויות המקומיות יכולות היו לפתוח את בתי-הספר הייחודיים בתחום שיפוטן לרישום על-אזורי, בזכות סעיף בתקנות לימוד חובה וחינוך ממלכתי, המתיר לרשות המקומית, באישור שר החינוך, "לקבוע כי בית-ספר שבתחום שיפוטה יהיה בית-ספר על-אזורי". נוכח מגמה זו התפתח ויכוח אידיאולוגי בנוגע לשינוי במערכת החינוך והוקמו מספר ועדות אשר הגישו את מסקנותיהן בנושא:

- **ועדת קשתי** המליצה בשנת 1989 לשמור על המבנה הבסיסי של הרישום האזורי, אך גם לאפשר לפתוח מסגרות ייחודיות על-אזוריות עם פיקוח מיוחד. בעקבות המלצות הוועדה הוקמה במשרד החינוך ועדה לבתי-ספר על-אזוריים.
- **ועדת ענבר** המליצה בשנת 1994 להנהיג תוכניות בחירה מבוקרות בתחומן. התאפשר לרשויות להנהיג תוכניות בחירה מבוקרות בתחומן.
- **ועדת ויינשטיין** המליצה בשנת 2002 לשלב את בתי-הספר הייחודיים במערכת החינוך, תוך שימור מאפייניהם ובכפוף לעמידה בסטנדרטים הלימודיים שמציב משרד החינוך. בנוסף המליצה הוועדה להקים מרחבי חינוך שבהם תתאפשר בחירה בין בתי-הספר.
- **ועדת דברת** המליצה בשנת 2005 לאפשר את פתיחתם של מספר בתי-ספר ייחודיים תחת מינהל החינוך האזורי, ובלבד שתנאי הקבלה יהיו הוגנים וישלבו העדפה מתקנת. למרות שדו"ח דברת לא פסל את רעיון בתי-הספר הייחודיים, החליט משרד החינוך להקפיד באופן גורף, החל משנת הלימודים תשס"ה, את הקמתם של בתי-ספר ייחודיים נוספים. נכון להיום, לא קיימת הגדרה אחת לבתי-הספר הייחודיים; ותנאי הקבלה ואופני העבודה בהם שונים זה מזה. צוות הבדיקה של משרד החינוך מצא והגדיר סוגים עיקריים:
- מוסד ייחודי – "מוסד בעל תוכנית לימודית המייחדת אותו ממוסדות החינוך האחרים בכך שהוא מאופיין על ידי תגבור לימודים קבוע בתחום מסוים (מדעים, אומנויות, מוסיקה, לימודי יהדות, לימודי חברה וחינוך חברתי וכד')". מוסד חינוכי ייחודי ייקבע על ידי המחוז או ביוזמת אגפי הגיל, ובחינוך הממלכתי-דתי על ידי מנהל החינוך הדתי".

▪ **בתי-ספר על-אזוריים** – "בתי-ספר על-אזוריים יהיו בתי-ספר ממלכתיים או ממלכתיים-דתיים, בעלי ייחוד פדגוגי מאוד משמעותי באחד מהאפיונים הבאים ובתנאי שאפיונים אלה אינם קיימים בבתי-ספר אחרים הנמצאים במרחק סביר ממקום מגורי התלמידים: א. בתי-ספר בעלי תוכן ייחודי; ב. בתי-ספר בעלי תפיסת עולם ומשנה חינוכית ייחודית (לדוגמה, ערכי תנועת העבודה, שוויון ודו-קיום, דמוקרטיה, תל"י) הפועלים לפי כללי האינטגרציה".

חוסר בהירות בהגדרות בתי-הספר במשרד החינוך גורם לכך שאין מידע מדויק על מספר בתי-הספר הייחודיים במערכת החינוך בישראל. לפי ועדת ויינשטיין, קיימים חמישה בתי-ספר ייחודיים על-אזוריים בחינוך הממלכתי בכל עיר, אך דבר זה אינו משקף את כל הערים בישראל. נתונים אלה אינם כוללים את בתי-הספר העל-אזוריים בהם לומדים תלמידים משתי רשויות מקומיות או יותר. בנוסף, בתי-ספר על-אזוריים מסוימים לא קיבלו היתר מהוועדה לבתי-ספר ייחודיים על-אזוריים וכן פועלים בתי-ספר מהחינוך המוכר שאינו רשמי. ניתן להעריך את מספרם של בתי-הספר הייחודיים העל-אזוריים בכ-530, בכללם רשת נוע"ם, רשת שובו, רשת תל"י, בתי-ספר של חב"ד, בתי-ספר דמוקרטיים ועוד.

המאפיינים המבדילים בתי-ספר על-אזוריים משאר בתי-הספר הם התכנים הפדגוגיים הנוספים הניתנים בהם, מימון מטעם ההורים ותנאי הקבלה אליהם. בעוד שמשרד החינוך קובע תקרה לתשלומי ההורים, נעקפות ההנחיות באמצעות עמותות הורים, אשר באפשרותן לתרום לתקציב בית-הספר באופן חוקי. שכר הלימוד בבתי-ספר אלה נע בין 1,000 ל-10,000 ש"ח בשנה.

הביקורת על בתי-הספר הייחודיים נוגעת לשכר הלימוד הגבוה ולמבחני הקבלה. המתנגדים טוענים, כי בתי-ספר אלה מושכים את התלמידים הטובים ופוגעים במערכת החינוך הממלכתית. מחקרים שנעשו על אוכלוסיות התלמידים בבתי-ספר אלה מראים, כי הם נוטים לקלוט שיעור גבוה של תלמידים משכבה סוציו-אקונומית גבוהה. מנגד, המצדדים בבתי-הספר הללו טוענים, כי הם מעניקים הנחות ומלגות לתלמידים ממעמד סוציו-אקונומי נמוך. בחלק מהעיריות מונהג נוהל תשלומים דיפרנציאלי בהתאם להכנסות ההורים. (מתוך מאמרו של יוסי גנאל, "שיפור מערכת החינוך הציבורית ע"י בתי-ספר בזכרון", 2008).

על-יסודיים

תגיות: חטיבות ביניים, תיכוניים, מקיפים, ממלכתיים, ממלכתיים-דתיים, ערביים, בדואים, דרוזים, חינוך מיוחד, פרטיים,

תקציר: הכיתות שלאחר גמר היסודי בסוף ו'. על-יסודיים יכולים להיות חטיבות ביניים עצמאיות (כיתות ז'-ט'), בתי-ספר שש-שנתיים (ז'-י"ב) או תיכוניים של שלוש או ארבע שנים (י'-י"ב, ט'-י"ב).

בקטגוריה זו נכללים חטיבות ביניים עצמאיות, בתי-ספר תיכוניים (כיתות י'-י"ב) ועל-יסודיים שש-שנתיים. בשני המקרים מדובר בשלב הגיל השני והמתקדם יותר בדרכו של התלמיד במערכת החינוך לאחר בית-הספר היסודי. על-פי נתוני משרד החינוך קיימים כ-1570 בתי-ספר על-יסודיים בערך לפי החלוקה הבאה:

יהודי ממלכתי	ממלכתי-דתי	חרדי	ערבי	דרוזי	בדואי

25	13	39	1	176	221	רשמי
10	7	130	461	82	176	מוכר
5	4	39	39	19	125	ח. מיוחד

בתי-ספר על-יסודיים מחולקים לכמה קטגוריות בהתאם לתוכניות הלימודים שלהם. ישנם כאלה המלמדים במסלולים לבגרות מלאה לפי מגמות, ישנם אחרים המכינים את התלמידים לבגרות חלקית וישנם בתי-ספר על יסודיים המעניקים לבוגריהם תעודת מקצוע. בכל המקרים מדובר במוסדות המופיעים במהלכו של תהליך ההתבגרות הקריטי ולהם חשיבות רבה בעיצוב אישיותם ואופיים החברתי של התלמידים.

כאשר בוחרים בית-ספר על יסודי ישנם קריטריונים שמן-הראוי להתחשב בהם :

- **התאמה** – חשוב לבדוק באיזה בית-ספר על-יסודי מדובר. יש לדאוג להתאים את יכולות התלמיד ואופיו לתכנית הלימודים בבית-הספר. המסלולים השונים לבגרות או תעודה מעניקים אפשרות התאמה לרוב התלמידים.
 - **מגמות לימוד** – בבתי-ספר על-יסודיים ישנה אפשרות להתאים חלק מתכנית הלימודים לתחומי העניין של התלמיד באמצעות לימודים במגמות. המגמות הללו מציעות העשרה בתחומים ספציפיים והתמקדות בשדות מקצועיים יותר רלוונטיים לתלמיד.
 - **סגל** – כמו בכל מוסד חינוכי גם בבית-ספר על-יסודי הסגל הוא רב-חשיבות. הכשרת המורים, הוותק שלהם, תחומי הלימוד שלהם, יחסי האנוש שלהם, נכונותם לעזור ולקדם תלמידים ורמת המחויבות המקצועית שלהם הם אלמנטים מרכזיים להצלחת התלמיד. הדרך הנוחה ביותר לברר זאת היא באמצעות בוגרים של המוסד.
 - **העשרה** – בתי-ספר על-יסודיים רבים מציעים לתלמידים גם פעולות העשרה לצד תכנית הלימודים הסטנדרטית. אם מדובר בימי שדאות או משלחות לחו"ל, חשוב לבדוק את העלויות של הפעילויות הללו ואת התאמתם לתלמיד.
 - **מתקנים** – בבתי-ספר על-יסודיים נעשה שימוש רחב במתקני בית-הספר השונים. החל משימוש תכוף יותר בספרייה ועד שיעורי חינוך גופני. בטיחותם של המתקנים הללו, אישורים של הרשויות לתקינותם ושימוש נכון בהם הם חיוניים.
- במשרד החינוך קיים אגף לחינוך על-יסודי האחראי לכלל הפעילות החינוכית בחינוך העל-יסודי, בכל המגזרים: בחטיבות הביניים העצמאיות (ז'ט'); בחטיבות העליונות העצמאיות (י'י"ב); בתי-ספר ארבע שנתיים (ט- 'יב'); בתי-ספר שש שנתיים (ז'יב') וכן בכיתות י"ג – י"ד הצמודות להם.

אוכלוסיית היעד שבתחום אחריות האגף כוללת: מנהלים, מורים ותלמידים בכל מסגרות החינוך העל-יסודי בהיקף של למעלה מ- 500,000 תלמידים.

האגף לחינוך העל-יסודי פועל בתוך המנהל הפדגוגי במשרד החינוך, ומתאם מהלכים פדגוגיים הקשורים למוסדות החינוך שבאחריותו, עם אגפי הגיל האחרים ועם האגפים המקצועיים הרלוונטיים.

האגף פועל, לפי דבריו, לבניית מערכת הוראה-למידה מקצועית, מתחשבת בשונות ומאפשרת התקדמות והגעה למצוינות אישית. לשם כך מקדם האגף את היעדים הבאים: הגדלת אחוז התלמידים הזכאים לתעודת בגרות; צמצום פערים וקידום הישגים לימודיים; טיפול באלימות

בין כותלי ביה"ס ובקשיים התנהגותיים של תלמידים; קידום השפה העברית; קידום לימודי המתמטיקה תוך התחשבות בשונות; פיתוח מגוון מסלולים לטיפול מצוינות.
כתובת: האגף לחינוך על יסודי במשרד החינוך, בניין לב-רם, שבטי ישראל 34, ירושלים 91911.
טלפונים: 02-5603252/53, 02-5603259/61.
אתר: <http://cms.education.gov.il/EducationCMS/UNITS/HighSchool>.

עמל

תגיות: על-יסודיים, ממלכתיים, ממלכתיים-דתיים, אורט, מקיפים, מקצועיים, משרד התמ"ת (מוסדות)

תקציר: רשת של בתי-ספר מקצועיים-עמלניים שהוקמה במאה הקודמת ע"י ההסתדרות הכללית. היום זו רשת של בתי-ספר טכנולוגיים, רובם ברמה גבוהה עם לימודים לבגרות.

רשת עמל הוקמה ב-1928 ע"י ההסתדרות הכללית של ארץ ישראל תחת ראשי התיבות ההיסטוריים: **עבודה – מלאכה – לימודים**. קבוצת עמל מעניקה מסגרת לימודית-חינוכית לכל שכבות האוכלוסייה, החל מנוער בסיכון ועד נוער מצטיין מהעילית של מדינת ישראל. קבוצת עמל מאמינה כי מערכת חינוך צריכה לתת מענה הולם ושוויוני לכל מגזרי החברה בישראל: יהודים, ערבים, דרוזים, בדווים ונוצרים, חילוניים, דתיים וחרדים.

בשנת הלימודים תש"ע, מונה הקבוצה 107 מוסדות חינוך בפרישה ארצית - מקריית שמונה בצפון ועד אילת שבדרום - כולל בתי-ספר במגזרי המיעוטים:

34 בתי-ספר רב תחומיים - תיכונים בפיקוח משרד החינוך (ר' בהמשך)

16 חטיבות ביניים

14 מכללות לטכנאים והנדסאים

20 בתי-ספר טכנולוגיים בפיקוח משרד התמ"ת

7 בתי"ס טכנולוגיים (מח"ט) בפיקוח משרד החינוך

כיום לומדים בקבוצת עמל קרוב לארבעים אלף תלמידים ומשתלמים בשנה, ומועסקים בה אלפי מורים ועובדי מינהל, כל זאת במסגרת כוללת של בתי-ספר תיכונים, חטיבות ביניים ומכללות, שבהם ניתן חינוך מקיף, עיוני, מדעי, טכנולוגי ומקצועי. הרשת מדווחת על תהליכי שינוי:

בהתאמה לרוח התקופה ולצרכים הדינאמיים של מערכות החינוך, המדע והתעשייה הטכנולוגית המתקדמת של מדינת ישראל, יזמה קבוצת עמל מהלך של מיצוב מחדש שבמרכזו הפיכתם של בתי-הספר המקיפים לבתי-ספר רב תחומיים. תהליך זה מבטא ראייה ארוכת טווח של הקבוצה, בפיתוח, עדכון ושילוב של מגמות מתחומים מגוונים – מדעים, טכנולוגיה ואומנות. בית-הספר הרב תחומי נועד להעניק לתלמידיו תוכניות לימוד גמישות ומעודכנות בהתאם להתפתחויות בתחומים

השונים. חזון זה, המעמיד את רב תחומיות הילד במרכז, מביא עימו בשורה לחינוך עדכני וערכי, המחובר לצרכיה של חברה דינאמית.

בית-הספר הרב תחומי יעמיק ויעדכן את מגמות הלימוד מתחום המדעים, הטכנולוגיה, החברה והאמנויות, לרבות: הנדסת ביוטכנולוגיה, הנדסת תוכנה, הנדסת מכונות והנדסת אלקטרוניקה ומחשבים, תקשורת, טלוויזיה וקולנוע, צילום, פרסום ויחסי ציבור, ניהול משאבי אנוש, תעשייה וניהול, עיצוב, גרפיקה, חינוך לגיל הרך, חינוך גופני, חינוך סביבתי בדגש קיימות, חשבונאות, מערכות מחשב ובקרה ומערכות רפואיות, מוזיקה, מחול.

בית-הספר הרב תחומי "רמות" עמל בבאר-שבע מגדיר כך את דמות הבוגר שהוא שואף לעצב:

- בוגר שיעבור תהליך למידה משמעותי ובסופו יעמוד במשימה וישגי תעודת בגרות איכותית - תפקיד הצוות החינוכי להדגיש את חשיבות התהליך לקראת השגת היעד, תפקידו לעבוד בשיטתיות תוך הקניית הכלים והכישורים שיעזרו לתלמידים לבנות את עתידם, להפכם לאנשים אוטונומיים המודעים לצרכונותיהם, לכישוריהם, לערכיהם המסוגלים לעצב את חייהם בהווה ובעתיד. השגת תעודת הבגרות כעוד תחנה בחיים לקראת התחנות הבאות: שרות צבאי, אוניברסיטה, עבודה.

- בוגר בעל ערכים בעל זהות אישית ולאומית - בעידן הזה המאופיין בבלבול ערכים ומודרניזציה, ביה"ס הוא אי של שפיות וחייב לעסוק בערכים ובהות של התלמיד במעגלים השונים של חייו. נקיים תהליך למידה רגשי וחברתי מובנה כחלק אינטגרלי מתוכנית הלמידה הבית-ספרית.

- בוגר אחראי לעצמו ולעתידו, מעורב חברתית קהילתית ואזרחית - הצוות החינוכי יקיים תהליכים של למידה והתנסות בלקיחת אחריות ובמעורבות חברתית וקהילתית כחלק אינטגרלי מתוכנית הלמידה הבית-ספרית וכן יבנה מסגרות קבועות המאפשרות תהליכים אלו. ישאף להוציא את התלמידים מהמקום של "מגיע לי- תעשו בשבילי" ולהביאם לקחת אחריות קודם לעתידם, לעשות למען עצמם. בשלב ב' נאפשר להם לעבור לנתינה - שיעשו למען האחר תוך הבנה שהנתינה תבנה אותם, ולהגיע גם לרמה הגבוהה ביותר של מנהיגות, שינהיגו אחרים לעשות למען אחרים.

כתובת: רח' הדעת 87, באר שבע. טלפונים: 08-6491444, 08-6995572.

מייל: newman@newman-amal.org.il

אתר: <http://www1.amalnet.k12.il/Berseva/Pages/Home.aspx>

ואילו אחד משבעת בתי-הספר המקצועיים מח"ט-עמל מספר כך:

מח"ט טבריה הוא בית חינוך הקולט תלמידים בסיכון שגשו מכל מסגרות החינוך הרגילות עקב חוסר הסתגלות למסגרת החינוכית. בית חינוך זה מעניק לתלמידים למעשה הזדמנות שנייה להשלים את לימודיהם התיכוניים.

האווירה החינוכית בביה"ס ייחודית בעצם העובדה שתכנית הלימודים "נתפרת" לצרכים הייחודיים של כל תלמיד בתכנית אישית ונבדלת מבתי ספר אחרים

המתאימים את התלמיד לתכנית הלימודים. בית הספר אינו רואה עצמו כ"בית חרושת לציונים". נהפוך הוא.

קיימת בביה"ס גישה הוליסטית הרואה את התלמיד בשלמותו: את כוחותיו, את צרכיו, ואת סביבת חייו. ההוראה/למידה לקראת הישגים הם רק פן אחד במכלול המענה הניתן לכל תלמיד. האקלים בביה"ס הוא תומך, מאפשר, מכיל ויוצר אצל התלמידים מעורבות חברתית, אחריות אישית ונתינה לקהילה. ביה"ס משקיע מאמצים רבים בהקניית הרגלי למידה בסיסיים, ובהקניית חוקים וכללים חברתיים וחינוכיים.

כתובת: מח"ט טבריה, מעלה קק"ל 24. טלפון: 04-9113550.

האתר של בית-הספר: <http://www1.amalnet.k12.il/mahtver/Pages/Home.aspx>

כתובת רשת עמל: מרכז רשת עמל 1 רח' קהילת קייב 15 ת"א. טלפון: 1-800-225-228.

מייל: hadas@amalnet.k12.il. האתר: <http://www.amalnet.k12.il/Amalnet>.

ערביים

תגיות: יסודיים, על-יסודיים, ממלכתיים, מוכרים שאינם רשמיים, פרטיים

תקציר: בתי-הספר הערביים שייכים רובם לזרם הממלכתי. בעשורים האחרונים נעשה מאמץ, שמתקדם לאט אבל מתקדם, לסגור פיגור גדול שנוצר אל מול בתי-הספר של המגזר היהודי.

על-פי נתוני משרד החינוך יש בישראל כ-600 בתי-ספר ערביים, ובתוכם:

רשמי	מוכר	מיוחד	יסודי	על-יסודי
357	195	47	380	208

בשנות ה-50 התקשה המגזר הערבי להטמיע את חוק חינוך ממלכתי תשי"ג, והיתה גם עמימות מצד הממשלה לגבי מטרות החינוך הערבי. הרפורמה שהונהגה במגזר היהודי מ-1968 – שהתכוונה לאינטגרציה בין חלקים בתוכו – לא התאימה בעיקרה למגזר הערבי, אבל בכל זאת הונהגה שם בהדרגה ובאיטיות. משנות ה-70 חל שיפור ברמת הלימודים ובהישגים בבחינות הבגרות.

מאז קום המדינה קמו ועדות לא מעטות לבחינת מצבה של מערכת החינוך הערבית. מרבית הדוחות המליצו על הקצאת משאבים לצורך אפליה מתקנת ובכדי לצמצם פערים מול המגזר היהודי. אבל במשך שנים רבות נפל החינוך הערבי בין הכיסאות, כלומר, בין המחלקה לטיפול בחינוך הערבי במשרד החינוך לבין הטיפול בו במחוזות. ב-1991 הכריז משרד החינוך עת תכנית חומש בחינוך הערבי, אבל היא לא יצאה אל הפועל. משנות ה-80 ישנה מעורבות גוברת של הרשויות המקומיות הערביות בנושא החינוך, והן מסייעות בשיפורו. (מתוך ספרה של נירית רייכל, "סיפורה של מערכת החינוך הישראלית", 2008).

מרכז המידע והמחקר של הכנסת הפיק ב-2003 מסמך בשם "הישגים לימודיים במגזר הערבי". המסמך סוקר במפורט את תוכנית החומש החדשה משנת 1999, שעשתה לא מעט לקידום החינוך במגזר הערבי. תקציב התוכנית עמד על 50 מיליון ₪ בשנה, ומהם כ-20 מיליון יועדו לבתי-הספר

במישרין לצורך העלאת הישגי התלמידים, תוך התמקדות במתמטיקה ובערבית. אמצעי ההתערבות העיקרי בחטיבות העליונות היה סיוע לימודי לתלמידים מתקשים באמצעות הוראה יחידנית או קבוצתית. למטרה זו הוקצו לחטיבות העליונות כחמישה מיליון ₪. ועם זאת – כפי שאנחנו רואים מנתונים ישראליים ועולמיים – הפער מול המגזר היהודי עדיין גדול. שיעור הזכאות לתעודת בגרות במגזר היהודי (ממלכתי וממלכתי-דתי יחדיו, אך ללא חרדים) עמד ב-2008 על 59.74%, לעומת 31.94% בלבד במגזר הערבי: כמחצית. ובכל זאת, כפי שכותב ב-2010 עבדאללה ח'טיב, מנהל אגף החינוך לערבים במשרד החינוך: "השוואה בין מערכת החינוך הערבית לבין מערכת החינוך היהודית מגלה כי קיים תהליך של סגירת פערים בין שתי המערכות במרבית התחומים, לאחרונה ניתן להבחין בשינוי במדיניות משרד החינוך באשר לחלוקת המשאבים, אשר עברה כברת דרך חשובה בכיוון שוויונית בחלוקת המשאבים לבתי הספר".

כתובת: אגף החינוך לערבים במשרד החינוך, רח' שבטי ישראל 34, ירושלים 91911.

טלפונים: 02-5604234, 02-5602104. **מייל:** kamalat@education.gov.il.

אתר: http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut_Pedagogit/ArabEdu.

עת הדעת

תגיות: יסודיים, ממלכתיים, ממלכתיים-דתיים, החממה, דיאלוג יצירתי

תקציר: תכנית חדשה, המשנה באופן מהותי את הפדגוגיה, שנכנסה לכמה בתי-ספר ומתרחבת. לכל תלמיד יש מחשב נייד שבאמצעותו מתנהלת הלמידה. חברה בשם "עת הדעת" היא המפתחת.

במבנה שברחוב הפלך 7 בדרום תל אביב, כותב גרימלנד (דמרקר, 3.11.09), עמלים מאות אנשים על שינוי שיטת החינוך בעולם. 300 עובדים נמרצים גוהרים מעל מחשביהם בחלל פתוח גדול. ברוכים הבאים לחברת הסטארט-אפ "עת הדעת", ובאנגלית – Time To Know. מטרתה היא כאמור לשנות באופן יסודי את מערכת החינוך בעולם, ואם אפשר גם לעשות מזה כסף.

החברה, שהקפידה תקופה ארוכה לשמור את פעילותה בחשאי, מפתחת מערכת לימוד. בכיתות שבהן מותקנת המערכת יושבים כל התלמידים ליד מחשבים ניידים, המחוברים למחשב של המורה. לימוד החומר ותרגולו מתבצעים באמצעות המערכת הממוחשבת, אך גם למורה חלק חשוב בשיעור: היא מדברת עם התלמידים, מנהלת אתם דיון ומקדישה לכל אחד מהם תשומת לב אישית. המערכת מנתחת את ביצועי התלמידים ומציגה בפני המורה בזמן אמת תמונת המצב בכיתה, כך שהיא יודעת מי זקוק יותר לעזרתה. בעתיד, מקווים בחברה, שגם שיעורי הבית יבוצעו באמצעות המערכת. המערכת הטכנולוגית של עת הדעת פועלת כיום באופן ניסיוני בכמה בתי-ספר יסודיים בישראל ובארה"ב, ובקרוב יתחילו בתי-ספר נוספים להשתמש בה.

האדם שמממן את הפרוייקט הוא שמואל מיתר, ומנהליו הם המנכ"ל יוסי בן-דב והאחראי הפדגוגי דובי וייס. וייס אינו חושב כי זה מוזר שפרוייקט חינוכי כה בסיסי מפותח על ידי חברה מסחרית ולא על ידי המדינה. "רק שחקן פרטי יכול לפתח מערכת שכזו", הוא אומר לדמרקר, "אני מאמין שאם יהיו תוצאות טובות אז המדינה תתגייס ותתמוך בפרוייקט, אבל המדינה לא

בנויה להיכנס לסוג כזה של ניסוי. יש כאן שילוב של חדשנות, תעוזה ונכונות להשקיע. זה לא מאפיין מדינה.

בן-דב: "מורים מפחדים לאבד את השליטה בכיתה: שכל ילד יעשה במחשב מה שהוא רוצה, שהתלמידים ישוטטו באינטרנט. לכן יש צורך במערכת שמצד אחד לא מפחידה את המורים ונוחה לשימוש ומצד שני מאפשרת לשלוט במה עושה כל תלמיד בכיתה. חלק נוסף במערך הוא תכנים דיגיטליים. לא מספיק לקחת ספר לימוד ולעשות לו סריקה, ואז לומר שזהו חומר דיגיטלי. אנחנו רוצים לנצל את המחשב כדי לתת ערך מוסף מירבי לטובת היכולות של הילד. אנחנו גם רוצים שהשימוש במחשב יאפשר עבודה שיתופית בין התלמידים למורה. יתרון נוסף של המערכת הוא, שהמורים יכולים לשנות אותה. כל מורה יכול להוסיף את התכנים האישיים שלו וללמד אותם באמצעות התוכנה שפיתחנו".

איך מורים, בעיקר הוותיקים, מתמודדים עם המערכת שלכם?
"זה היה אחד האתגרים של עת לדעת. אנחנו עובדים כעת בישראל עם מורים בני 40-35. השקענו המון כדי לעזור להם להתמודד, ועבדנו קשה על ממשק המשתמש. נכון, לא הפכנו את המורים לטייסי F16, אבל הצלחנו לפוגג את הפחדים".

על סמך הניסוי, המערכת שלכם משיגה את יעדיה ומשפרת את הלמידה בכיתות?
וייס: "בינתיים נראה שיש שיפור, אבל צריך לזכור שהמערכת עדיין בשלב הניסוי. אנחנו מקבלים פידבק מהמורים ומתקנים את מה שצריך. באחד מבתי-הספר שאלנו את המורים מה הם מעדיפים, שנתקן את הבעיות שהתגלו בחומר הלימודי של כיתה ד' או שנעבוד על הכנת המערכת לכיתות ו'. הם אמרו חד-משמעית שנפתח כמה שיותר מהר את המערכת לכיתה ו'. הם התרגלו לשיטה החדשה. הם לא יכולים לחזור לאחור". שושי פריאל, מנהלת בית-ספר יסודי המתנסה בתכנית "עת הדעת", אחד משני בתי-ספר בתשס"ט (השני הוא "ישגב" בת"א), כותבת:

*שבע עשרה שנה לנהל בית-ספר אחד- ממ"ד "מודיעים" זוהי זכות! לפתוח שנה בשלום, להצמיח מורים ותיקים וחדשים, לטפח תלמידים חדשים, להיפרד מתלמידים בוגרים וללוות את החיים הסוערים של בית-ספרנו זוהי זכות!
השנה בית-ספרנו מתמקד בתכנית הניסוי הלאומית "עת הדעת" – תכנית מתוקשבת (מחשבים ניידים), שהכינו עבור התלמידים מורי ביה"ס יחד עם חברת ההייטק "עת הדעת". הלמידה במקצועות המתמטיקה, האוריינות ואנגלית בכתה ד' בבית-ספרנו הינה "חוויה לחיים". לקראת שנת הלימודים הבאה תצטרף אי"ה כיתה נוספת לניסוי ואז כיתות ד' וה' בבית-ספרנו יובילו תוכנית לאומית בארץ. ביה"ס שיש בו תכנית מתוקשבת שכזו וצוות מורים המוביל תוכנית זו זוהי זכות!*

פריאל מספרת, שבזמן שיעורי התכנית התלמידים הם שקטים, מרוכזים, אין כל בעיות משמעת והם אף אינם רוצים לצאת להפסקה. היא מציינת, שהמורות הן המרוויחות הגדולות. הן עברו שינוי משמעותי מאד והפכו לאקטיביות ויוזמות.

כתובת: בית-ספר מודיעים, רח' יגאל אלון 31 תל אביב. טלפון: 03-5373668.

האתר: <http://www.tik-tak.co.il/web/index.asp?codeClient=602>.

כתובת חברת עת הדעת בע"מ: רח' הפלך 7 תל אביב 68168.

מייל: jobs@timetoknow.org. האתר: <http://www.timetoknow.com>.

עתיד

תגיות: על-יסודיים, אורט, עמל, מקצועיים, משרד התמ"ת (מוסדות)

תקציר: רשת טכנולוגית צעירה יחסית (מ-1990), שבמסגרתה כ-20 תיכונים בפריסה ארצית. חלק מבת-הספר נתונים לפיקוחו של משרד החינוך, ואחרים הם בפיקוח משרד התמ"ת.

"עתיד", רשת בתי-ספר ומכללות למדעים וטכנולוגיה, הינה חברה פרטית אשר נוסדה בשנת 1990. מטרת הקמתה היתה: מסגרת להכשרה מקצועית של מבוגרים לתעשייה ולענף הבנייה, והיא התפתחה לרשת מכללות. חברת-הבת "עתיד רשת חינוך בתי-ספר" הינה חברה לתועלת הציבור – מלכ"ר. בתי-הספר משרתים אוכלוסיית תלמידים מגוונת מכל מגזרי החברה ובכל רמות הלימוד. רשת בתי-הספר והמכללות, ופעילות ה-Outsourcing עבור משרדי הממשלה, מנוהלים באמצעות חברה פרטית. רשת עתיד מנהלת מגוון מסגרות ומסלולי חינוך ובהם 7 מכללות, 20 בתי-ספר ו-6 מוסדות חסות לנוער.

בתי-הספר משלבים לימודים עם תוכניות מותאמות לצרכי חברת השירותים והתעשייה. בתי-הספר נמצאים בפיקוח משרד התעשייה המסחר והתעסוקה (תמ"ת). ברשת עתיד מתקיימים מסלולים שונים: בתי-ספר תעשייתיים הכוללים מגוון מקצועות טכנולוגיים המשלבים לימודים ועבודה בתעשייה ובצבא כהכנה לגיוס לצבא; מסלול לקראת לימודי הנדסאים – כיתות י"ג, י"ד; תעודת גמר; תעודת מקצוע; יחידות בגרות מודולאריות לצבירה לבגרות מלאה לקראת לימודי הנדסאים (12 שנות לימוד); מסלול עיוני; מסלול אקדמי לצבירת נקודות זכות לתואר – שיתוף פעולה עם גופים אקדמיים; וכן: בתי-ספר תיכוניים מקיפים עיוניים, מדעיים וטכנולוגיים הכוללים מגמות עיוניות, מדעיות וטכנולוגיות מתקדמות כמו: מחשבים, ביו-טכנולוגיה, תקשורת, עיצוב וגרפיקה.

הרשת נותנת שירות לכ-25,000 לקוחות בשנה באמצעות כ-1,500 מורים, מרצים, עובדי הוראה אחרים ועובדים מינהליים. בתי-הספר משתרעים מרמת הגולן ועד אופקים ודימונה.

כתובת: רחוב החרש 8, ת.ד. 59554, תל אביב 67613. **טלפון:** 03-5371137.

האתר: <http://www.atid.org.il>.

פטור, מוסדות

תגיות: מוכרים שאינם רשמיים, חינוך חרדי, יסודיים

תקציר: מוסדות של המגזר החרדי לתלמידי בית-הספר היסודי. במסגרת זאת לומדים הבנים בתלמודי תורה (ת"תים), במוסדות שמתנהלים עם פיקוח מצומצם בלבד של משרד החינוך.

מוסדות החינוך החרדיים נחלקים למוסדות מוכרים שאינם רשמיים ולמוסדות "פטור". בחינוך היסודי לומדים רוב הבנים בתלמודי תורה (ת"תים), שהם מוסדות פטור, ואילו הבנות לומדות בבתי-ספר יסודיים לבנות, שהם בתי-ספר מוכרים שאינם רשמיים. משמעות ה"פטור" היא, שהעמותות של תלמודי תורה (ת"תים), מתנהלות בלא פיקוח שוטף של משרד החינוך. מערכת החינוך הכירה בהם כמוסדות הפטורים ממילוי התנאים הכלליים של מערכת החינוך, ונקבעו

להם תנאים מיוחדים הפוטרים אותם ממילוי הוראות חוק לימוד חובה. על-פי נתוני משרד החינוך ישנם כ-190 מוסדות פטור, כולם בתי-ספר יסודיים.

הגורם במשרד החינוך המטפל במוסדות הפטור הוא אגף א', חינוך מוכר שאינו רשמי (חינוך חרדי). בחודש פברואר 2010 הוציא האגף נוהל הגשת בקשה לאישור לפתיחה ולקיום מוסדות פטור לשנת תשע"א.

אתר: <http://meyda.education.gov.il/files/Owl/Hebrew/Nehalim/Noal04.pdf>

הת"תים, שהם מוסדות פטור, קשורים לשתי רשתות – החינוך העצמאי ומעיין החינוך התורני – ומקבלים באמצעותן את ההקצבות שמשרד החינוך מקצה להם, אולם הם (הת"תים) מאוגדים כעמותות נפרדות ואינם חלק מן הרשתות. רוב הת"תים הם מסגרות לימוד המיועדות לבנים מהמגזר החרדי. בשנת 2008 היה מספר תלמידי הפטור ביסודי כ-44,000 בנים, כ-20% מכלל התלמידים, או 27.5% מכלל התלמידים היהודיים.

ב-21 במאי 2007 התקבל בכנסת תיקון מס' 7 לחוק חינוך ממלכתי התשי"ג-1953, "חוק נהרי", אשר הוסיף לחוק המקורי את סעיף 11א – "השתתפות רשות מקומית בתקציבי מוסדות חינוך מוכרים לא רשמיים". על-פי סעיף זה, רשות מקומית תשתתף בתקציבי מוסדות חינוך מוכרים לא רשמיים לפחות בשיעור זהה לשיעור ההשתתפות של המדינה בתקציבי מוסדות אלה.

ועדת השרים לענייני חקיקה אישרה ב-22.6.08 גם את הצעת "חוק החינוך החרדי" המסדירה את תקציבי מוסדות החינוך החרדי במסגרת חוק חינוך ממלכתי. מדובר בתיקון המסדיר את המנגנונים להעברה תקציבית אל מוסדות החינוך החרדי המכונים - "מוסדות חינוכיים תרבותיים ייחודיים". הצעת החוק אינה מתנה מתן רישיון למוסד חרדי בהוראת תוכנית ליבה, אלא רק בקבלת התנאי כי תוכנית הלימודים ואורח הפעילות במוסד החרדי לא תהיה מנוגדת למטרות החינוך הממלכתי, בהן "הנחלת העקרונות שבהכרזה על הקמת מדינת ישראל וערכיה של מדינת ישראל במדינה יהודית ודמוקרטית, פיתוח יחס של כבוד לזכויות האדם, לחירויות היסוד, לערכים דמוקרטיים, שמירת החוק, תרבותו ולהשקפותיו של הזולת, וכן חינוך לחתירה לשלום ולסובלנות ביחסים בין בני אדם ובין עמים". מכל מקום, מוסדות הפטור אינם נתונים לפיקוח של משרד החינוך, אינם מלמדים את תכנית הבסיס (הליבה) – ומקבלים תקציבים בהתאם לחוקים הנזכרים לעיל.

בכנס חינוכי שהתקיים בלי"ג בעומר תש"ע אמר ראש עיריית ת"א, רון חולדאי:

הארץ שינתה את פניה, ובשנים האחרונות קרו כאן בתחום החינוך דברים שליליים ומסוכנים, שחובה להלחם בהם עד שיבואו על תיקונם. בסדרה של חוקים שנחקקו בשיטת הסלאמי, איפשר המחוקק הישראלי את כרסום החינוך הממלכתי. היום מדינת ישראל היא כנראה המדינה היחידה בעולם שבה החינוך הפרטי ממומן על ידי הציבור – בלי שהוא יידרש לקבל על עצמו מינימום של תביעות חינוכיות, החיוניות לעתידה של החברה... בכוחם של לחצים פוליטיים, בשם הרב-תרבותיות וסיסמאות מתקדמות אחרות – מדינת ישראל מממנת ומטפחת ציבורים שלמים של מתבדלים ואם תרצו בורים, שמספרם הולך וגדל בקצב מבהיל המסכן את חוסנו החברתי והכלכלי.

הדברים הללו פתחו, כצפוי, דיון ציבורי נרחב ונרגש על מימון מוסדות חינוך שאינם כפופים לתוכנית ליבה ממלכתית, נושא שהוא בעיקרו פוליטי ולא חינוכי.

כתובת: אגף בכיר לחינוך מוכר שאינו רשמי במשרד החינוך, בנין לב רם, רח' שבטי ישראל 34, ירושלים 91911. **טלפונים:** 02-5604182/2934. **האתר:** www.education.gov.il. **מרכז המידע של האגף לפנייות ותלונות הציבור:** 1-800-250025.

פנימיות

תגיות: יסודיים, על-יסודיים, ממלכתיים, ממלכתיים-דתיים, כפרי נוער, ויצ"ו, נעמ"ת

תקציר: החינוך הפנימייתי, שהיה בעבר מרכיב חשוב במערכת החינוך הישראלית, הצטמצם מאד במהלך השנים. הוא כולל בעיקר פנימיות בכפרי נוער, וכן פנימיות טיפוליות ושיקומיות

במערכת החינוך העל-יסודית פועלים מוסדות חינוך פנימייתיים משלושה סוגים: פנימיות חינוכיות, שבהן נמצאים מרבית תלמידי הפנימיות, פנימיות טיפוליות ופנימיות שיקומיות. בפנימיות על-יסודיות לומדים תלמידים שפנו אליהן בשל מצוקה אישית או סביבתית, וגם כאלה שפנו אליהן מתוך בחירה אישית (בעיקר מן המגזר הדתי לסוגיו). מרבית התלמידים הזקוקים למסגרת טיפולית או שיקומית מופנים לפנימיות חינוכיות, בגלל מחסור במקומות בפנימיות טיפוליות ושיקומיות.

היום המערכת החינוכית-פנימייתית העל-יסודית מרוכזת רובה במינהל לחינוך התיישבותי ועליית הנוער. מאז העברתה של עליית הנוער מהסוכנות היהודית למשרד החינוך, והקלטות עובדיה המקצועיים במינהל לחינוך התיישבותי ועליית הנוער (בספטמבר 1996), הפך המינהל לגורם המקצועי המרכזי המטפל בנושא החינוך הפנימייתי – החל מקליטה והשמה של חניכים בפנימיות, עבור בביקוח על החינוך ואיכות החיים של הילדים בפנימיות ועד למגוון שרותי השתלמויות והדרכה חינוכיים ופסיכו-סוציאליים הניתנים לחניכים ולעובדים בשדה.

בינואר 2004 החל המינהל ההתיישבותי לפעול כמסגרת-גג המנווטת את כלל הגורמים העוסקים בחינוך הפנימייתי במשרד החינוך: האגודה לקידום החינוך, המפעל להכשרת ילדי ישראל ומת"ן ("מפעל תורני לנוער": עמותה שהוקמה כדי לסייע לפנימיות בחינוך העל-יסודי החרדי). החל מ-1.9.2005 ממונה המינהל גם על מינהלת נעלי"ה ("נוער עולה לפני/ללא הוריו") הפועלת במסגרת האגודה לקידום החינוך. מדובר בביקוח ישיר על 183 פנימיות ועוד 105 פנימיות במסגרת מת"ן.

החינוך הפנימייתי בישראל הינו בעל ההיקף היחסי הגדול בעולם. בשנות התשעים הוא נע בין 11% ל-14% מהשנתון העל-יסודי. בשנות ה-2000 ירד ההיקף ל-9% מהשנתון, אולם זהו עדיין השיעור הגבוה בעולם. הסיבה העיקרית הייתה ועודנה, שהפנימייה מהווה "רשת בטחון חינוכית" לאוכלוסיות בסיכון. כתוצאה מכך התרכזו בפנימיות אוכלוסיות בני נוער עולים מרקעים תרבותיים שונים, שהחינוך הפנימייתי פתח בפניהם את שעריו, ללא מיון ומתוך רצון אמיתי לקדם כל נערה ונער. צעירים אלה מתחנכים יחד עם בני נוער ילידי הארץ מאוכלוסיות במצוקה אשר זקוקים לחינוך פנימייתי בשל בעיות חינוכיות וסוציאליות. בנוסף לכך, בחברה היהודית הדתית ישנה מסורת בת דורות של עידוד צעירים מתבגרים ללמוד מחוץ לבית ("הווה גולה למקום תורה"), שהוא הבסיס ליציאה נרחבת של נוער מהחוגים הדתיים ללימודי תיכון במסגרת ישיבות תיכוניות ואולפנות.

החינוך הפנימייתי הישראלי במוסדות המינהל לחינוך התיישבותי ועלית הנוער הוא הטרוגני מבחינת אוכלוסיית תלמידיו. הדבר מתבטא בשילוב של בני נוער מרבדים חברתיים שונים (מעמד בינוני ושכבות מצוקה), מתרבויות מוצא שונות (ילידי הארץ ועולים; יוצאי עדות שונות), מרמות הישג שונות, המבקשים ללמוד במגמות ייחודיות, ובפיתוח פתרונות שונותנים סיכויי לימוד חדשים (לנוער שנכשל וכיו"ב). כל זאת, תוך חיים ביחד ולימודים משותפים של החניכים במסגרת שהיא בעלת מאפיינים של "קהילה של נוער". תהליכים חינוכיים אלה מצמיחים ומפתחים את זהותם היהודית והישראלית של חניכי הפנימייה, במציאות רב-תרבותית. אחד מעקרונותיו של חינוך זה הוא שילוב והשלמה הדדית בין בית-הספר לפנימייה. הפיקוח הציבורי והמקצועי על המערכת הפנימייתית חייב גם להיות אינטנסיבי יותר מאשר על מערכת החינוך היומית הרגילה, בשל ריחוק ההורים, העדרם או חולשת מעמדם החברתי.

כתובת: המינהל לחינוך התיישבותי ועליית הנוער במשרד החינוך, רח' השלושה 2, תל אביב 61092. טלפון: 03-6898888. מייל החינוך הפנימייתי במינהל: emang@kfar-olami.org.il.

רשימת הפנימיות ניתן לראות באתר: <http://www.d.co.il/h-c8690-e0-p0-10/>

פנימיות צבאיות לפיקוד

תגיות: פנימיות, על-יסודיים, ממלכתיים, ממלכתיים-דתיים

תקציר: היום קיימות שתי פנימיות כאלה בלבד, במסגרת בית-הספר הריאלי בחיפה ובמסגרת ישיבת אור ציון שבמרכז שפירא, בין אשקלון לקריית מלאכי.

המכללות הקדם-צבאיות לפיקוד נועדו לחנך ולהכשיר בני נוער לתפקידי פיקוד ושירות קבע בצה"ל, תוך הקניית השכלה בבית-הספר התיכון. קיימות שתי פנימיות כאלה: **הפנימייה הצבאית לפיקוד**, "הריאלי" **חיפה**: תחילתה של תקופה ההכנה בפנימייה (בסוף ט') מוקדשת ללימודים ולהכשרה לקראת הכניסה לבית-הספר "הריאלי". לאחר מכן מטיילים בארץ, בגליל ובנגב, ומתחילים בלימודי בסיס.

בניתה י' כל חניכי הפנימייה לומדים במגמה ללימודי צבא וביטחון כמקצוע ראשי לבחינות הבגרות, בנוסף למקצוע מורחב נוסף הנתון לבחירת התלמידים. במסגרת המגמה הצבאית נלמדים נושאים כגון: עקרונות המלחמה, תורת הקרב, היסטוריה צבאית, טכנולוגיה צבאית, תורת הפיקוד והשליטה, מנהיגות צבאית, אתיקה צבאית ועוד.

בניתה י"א, במהלך השנה, ממשיכים באימון הפיקוד בשטח פתוח תוך פיקוד על החברים, הפעם במסגרות גדולות יותר המקבילות לקורס קצינים. בקיץ עוברים קורס צניחה ובסיומו מקבלים כנפי צניחה.

כיתה י"ב: שנה זו היא מרכזית בהכשרת השוחרים כקצינים לעתיד. השוחרים יצטרפו לסגל השכבה הצעירה, כיתה י', ויתרגלו את עקרונות הפיקוד הנלמדים במהלך השנים. ייערכו ביקורים ביחידות צה"ל השונות עם היכרות של ציוד ואמצעי לחימה.

הפנימייה אינה רואה את יעודה בהכשרה אלא בפיתוח מפקדים. לפיכך, לא תהווה ההתחנכות בה תחליף לכל ההכשרות הרגילות בצבא. במהלך שנת הלימודים האחרונה יכוון החניך לחיל וליחידה

המתאימים ליכולתו להתפתח ולהצליח כמפקד. הכוונה זו תעשה על-ידי סגל הפנימייה, תוך תיאום עם החניך ותוך יצירת קשר וזיקה בינו לבין היחידה אליה יועד.
מען: הפנימייה הצבאית לפיקוד, ד"צ 02744. כתובת: הפנימייה הצבאית לפיקוד, רח' יערות 32, חיפה 34788. טלפון: 04-8695751.

מייל: reg@panmaz.co.il. האתר: <http://www.panmaz.co.il/panmaz>.
הפנימייה הצבאית של ישיבת "אור עציון". זו מחנכת בני תורה לקראת פיקוד בצה"ל, ורואה בכך "ערך לאומי ממדרגה ראשונה לגדל מפקדים בעלי אמונה, שיקרינו לחיילי צה"ל עוצמה של אמונה ושורשיות". הפנימייה מיועדת לרואים עצמם בעתיד מפקדים מובילים ביחידות הלוחמות של צה"ל. חניכי הפנימייה לומדים בישיבת "אור עציון" שבראשה עומד הרב חיים דרוקמן. הישיבה הינה מוסד המשלב לימודים תיכוניים-ישיבתיים ברמה גבוהה תוך הקניית ערכים לאומיים ואהבת הארץ עם שילוב של פעילות תורנית. בישיבה ישנם מתקני עזר ולימוד משוכללים ביותר אשר מכשירים לקראת בחינות הבגרות.
מגמת הלימוד המוצעת ללמידה היא: מגמה ללימוד צבא וביטחון (ייחודית לשוחרי הפנימייה הצבאית). 2 יח' היסטוריה צבאית, 2 יח' יסודות הפיקוד ויח' אחת של ארץ ישראל.
הלימודים משתלבים עם אימונים צבאיים הכוללים: קליעה, ניוטים, צניחה, שדאות, טקטיקה צבאית, סדרות מנהיגות, כושר קרבי וסמינריונים תורניים ערכיים, בנוסף ללימודים תורניים וכלליים לקראת בגרות מלאה. קצינים בכירים בצה"ל צמחו מן הפנימייה הצבאית לפיקוד ביניהם: רמטכ"ל, סגני רמטכ"ל, ואלופי פיקוד. הבוגרים משתלבים בכל היחידות הלוחמות בצה"ל.

מען: הפנימייה הצבאית התורנית לפיקוד אור עציון. ד.צ. : 01229 מרכז שפירא.

טלפון: 08-8619664. אתר: <http://www.panmatzoe.co.il>.

אתר נוסף: <http://www.aka.idf.il/giyus/general/?CatID=57255&DocID=34069>

פרטיים

תגיות: מוכר שאינו רשמי, יסודיים, על יסודיים, ממלכתיים, ממלכתיים-דתיים, חברותא
תקציר: המונח "בית-ספר פרטי" אינו מעוגן בחוק ואינו רשמי, כפי שהמונח "חינוך ציבורי", מן הצד השני, אינו רשמי. מספר בתי-הספר המכונים "פרטיים" גדל, ומטריד את אנשי החינוך.

השימוש במונח "פרטי" הוא חדש יחסית, ומתייחס ל-20 השנים האחרונות מאז ראשית הקמתם של בתי-הספר הדמוקרטיים. אולם בשני העשורים האחרונים מקבלים יותר ויותר בתי-ספר את הכינוי "פרטיים" בשל כמה מאפיינים שלהם.

בשנת 1960 למדו במוסדות חינוכיים פרטיים כ-6.6% מכלל הילדים, בעוד שבשנת 2004 למדו בהם כ-24.6 אחוז מהתלמידים (כמעט פי ארבעה), ובשנים האחרונות עולה שיעורם באחוז אחד בכל שנה.

תנועת "הכל חינוך", תנועה ציבורית לקידום החינוך בישראל, מתכוונת להגיש הצעת חוק חדשה לחיזוק החינוך הציבורי. ההצעה (לא שלמה) מגדירה את החינוך הציבורי במילים אלו:

"מוסד חינוך ציבורי" – מוסד חינוך שנקבע על ידי המדינה כי הוא מקיים את אלה:

- א. תכנית הלימודים ואורח החיים במוסד החינוך מתאימים למטרות החינוך ;
- ב. מקיים את תכנית הלימודים הארצית כפי שתיקבע על ידי משרד החינוך ;
- ג. מקיים את המגבלות המוטלות על קבלת מימון נוסף, לרבות גביית תשלומי הורים, כפי שייקבעו על ידי השר באישור הועדה ;
- ד. עומד לפיקוח משרד החינוך ;
- ה. אינו עורך מיונים, לרבות מיונים על בסיס מוצא, גזע, עדה או הישגים לימודיים, בקבלה למוסד חינוך ואינו מרחיק תלמידים בגיל לימוד חובה מטעמים לימודיים ;
- ו. מקיים את ההוראות של משרד החינוך לגבי ימי הלימוד, שעות הלימוד ומספר התלמידים במוסד החינוך ;
- ז. כל סגל ההוראה שלו מחזיק ברשיון הוראה בהתאם להוראות חוק זה ;
- ח. שפת ההוראה בו היא שפה רשמית במדינת ישראל ;

בינתיים, כל עוד לא נחקק חוק מתאים, ישנו קושי להגדיר את מספרם של בתי-הספר ה"פרטיים", כיון ששאלת הציבוריות או הפרטיות של כל בית-ספר היא במידה רבה על-פי עמדת המתבונן. למשל: בית-הספר יכול להיות ייחודי וביוזמה מקומית מבלי ש"אגרת ההורים" בו תהיה גבוהה מהמקובל.

מנתונים שאסף לפני שנים אחדות "המכון ליזמות בחינוך" במכללה האקדמית בית ברל, כפי שמדווח Ynet (דנה מוקד-אשל, 4.5.2007) – בנושא התארגנויות הורים למטרת הקמתם של בתי-ספר פרטיים, שאף נרשמו אצל רשם העמותות – עולה, כי החל משנות השמונים קמו במדינה 217 התארגנויות הורים להקמת בתי-ספר פרטיים (לא כולל את המגזר החרדי). כמחצית מהן הוקמו בין השנים 2000 ל-2006 וכ-30 התארגנויות הוקמו במהלך השנה האחרונה.

מניתוח הממצאים עולה, כי 33% מתוך ההתארגנויות יועדו להקמת בתי-ספר בתחומי העשרה בנושאים כגון איכות הסביבה, ספורט, תרבות ומדעים. 16% מתוכן הינן התארגנויות להקמת בתי-ספר בתחום הערכים, כגון בתי-ספר ערבים-יהודים, חילונים-דתיים, הומניסטיים ועוד. רק 6% מההתארגנויות קמו למען ייסוד בתי-ספר טיפוליים (כגון: ליקויי למידה), ו-31% נועדו להקמת בתי-ספר בתחום הערכים, בעלי שיטות לימוד כמו הדמוקרטיים או האנתרופוסופים. עוד עולה מהנתונים, כי מבחינה גיאוגרפית מרבית ההתארגנויות (כ-66% מתוכן) נמצאות במרכז הארץ, כלומר מחדרה ועד גדרה, כ-24% נמצאות בצפון הארץ (גליל עליון ובית שאן), כ-10% בדרום (אילת, שדרות, ערד, באר-שבע, מצפה רמון ונתיבות) ו-2% ביהודה ושומרון.

לדברי ראש המכון ליזמות בחינוך במכללה האקדמית בית ברל, שאספה את הנתונים, הם "מצביעים על הלך רוח ונושאי תוכן המאפיינים את הציבור. מדובר בהתארגנויות הורים שהחליטו לקחת חלק פעיל בחינוך ילדיהם והעובדה כי בחרו להקים בית-ספר חדש לגמרי מצביעה על רצון עז לעזוב את מערכת החינוך הציבורית. למרות זאת, מניתוח הממצאים ניתן לראות כי הקמת ההתארגנויות אינה רק תוצאה של הידרדרות מערכת החינוך או קיצוץ שעות אלא כמיהה לתכנים ולערכים חדשים".

בנתונים משנת 2010 נאמר, ש-200 בתי-ספר פרטיים פועלים בארץ ועשרות אלפי תלמידים לומדים בחינוך הפרטי החילוני, זאת בהשוואה לאמור לגבי שנת 2007, שלוש שנים אחורה, בה

דווח על 217 מוסדות "פרטיים". נתון זה מצביע על הבלבול במידע והקושי בהגדרות, שהרי מספר בתי-הספר ה"פרטיים" עלה מאז 2007, ולא ירד.

סוגיית החינוך הפרטי עלתה שוב לכותרות בהבלטה, בפתיחת שנת הלימודים תש"ע, לנוכח פרשת התלמידים יוצאי אתיופיה שלא נקלטו בבתי-ספר פרטיים בפתח תקווה. כתוצאה מכך מבקש שר החינוך, גדעון סער, להחמיר את תנאי הסף להקמת בתי-ספר פרטיים, ולהבטיח כי בית-ספר כזה שיוקם ביישוב מסוים לא יפגע בבית-ספר ציבורי באותו האזור.

לסיכום אפשר להגדיר (בזהירות) את מאפייניו של בית-הספר הפרטי כך :

1. מעמדו המשפטי-פורמאלי הוא על-פי-רוב "מוכר שאינו רשמי" או "פטור";
2. הוא משתייך למגזר החרדי (950 מתוך 1550 מוכרים שאינם רשמיים וכלל בתי-ספר פטור);
3. לעיתים, בתדירות עולה, הוא משתייך לזרם הממלכתי, וכאן מקור הדאגה העיקרי לפגיעה בחינוך הציבורי;
4. הוא קם ופועל ביוזמה קהילתית/של הורים. מעורבות ההורים בו היא גבוהה יחסית;
5. יש לו מאפיינים פדגוגיים ייחודיים משלו – מובהקים יותר או פחות – אף שהוא מקיים בדרך-כלל את תכנית היסוד (הליבה) של משרד החינוך.
6. תשלומי ההורים ("אגרת הורים") הם גבוהים, ולעיתים גבוהים בהרבה מן הקבוע בחוק.

קדמה (ירושלים)

תגיות: חינוך ציבורי, על-יסודיים, ממלכתיים

תקציר: "קדמה", או "קדמה לשוויון בחינוך ובחברה בישראל", הוא בית-ספר תיכון עיוני בקטמונים – שכונה "חלשה" ביותר בירושלים – שהוקם ב-1994 ומהווה סמל לשוויון חברתי.

בית-הספר הוקם ע"י הורים, אנשי חינוך ופעילים חברתיים, במטרה להעלות בצורה משמעותית את רמת החינוך בשכונות המצוקה ובעיריות הפיתוח. עמותה בשם זה תומכת מזה 13 שנה בתיכון העיוני כשמטרתיה הן :

- לתמוך בבית-הספר קדמה בירושלים ולבססו כמודל מצליח לסגירת פערים.
- לפתח ולתעד את המתודולוגיה ותכניות הלימוד של קדמה כבסיס להפצת המודל.
- להרחיב את מודל קדמה בפריפריה הכלכלית-חברתית ע"י הקמת בתי-ספר חדשים ו/או הדרכה וליווי של בתי-ספר קיימים.
- לבסס תשתית להכנה להשכלה גבוהה לצעירים, תושבי שכונות המצוקה בערים הגדולות, הכוללת תמיכה עידוד והעצמה, הכנה לבחינה הפסיכומטרית והשלמת בגרויות.
- לפתח ולהפעיל תכנית להכשרת מורים, מנהלים וצוותים חינוכיים המבוססת על התפיסה הפדגוגית של קדמה – בבתי-ספר, סמינרים להוראה ובארגונים חברתיים.
- להשפיע על השיח הציבורי וסדר היום החינוכי באקדמיה, בתקשורת ובקרב מקבלי החלטות.

לדעת מקימיו, בית-הספר קדמה הוא מודל ייחודי במערכת החינוך בישראל: התיכון היחידי בארץ הממוקם בתוך שכונת מצוקה, שלומדים בו תלמידים משכונות המצוקה בירושלים במסלול לימודים עיוני מלא המוביל לתעודת בגרות וללימודים גבוהים.

תכניות הלימוד מדגישות גאווה תרבותית וערכים דמוקרטיים. בנוסף לתכנית הלימודים הרגילה של משרד החינוך, פיתח בית-ספר קדמה תכניות-לימוד ייחודיות שיש להן זיקה ישירה לחיי התלמידים ולעולם התוכן שלהם. תלמידים לומדים נושאים מתוך פרספקטיבה רב-תחומית וחוקרים סוגיות רלוונטיות לחייהם, לחיי קהילותיהם ולמשפחותיהם. תכניות הלימודים של קדמה מחזקות את זהותם האישית של התלמידים, את זיקתם לחומר הנלמד ואת רצונם ללמוד ולהצליח. כך למשל, במסגרת התכניות "שפה ותרבות" ו"לימודי חברה" של קדמה, נחשפים התלמידים ליוצרים מזרחיים ולהיסטוריה של הקהילות היהודיות במדינות המוסלמיות, נושאים שלרוב אינם נכללים בתכנית הלימודים של משרד החינוך. תכנית "חינוך חברתי" של קדמה מתמקדת בזכויות-אדם, שוויון בין המינים, ומשקפת את האתוס הדמוקרטי של בית-הספר.

בתפיסה של קדמה, ההורים הם חלק מבית-הספר ממש כמו שהמורים הם חלק מביתו של התלמיד: בית-הספר הוא "משולש" העשוי מתלמידים, מורים והורים. בעוד התלמידים נמצאים במרכז, ההורים והמורים הם הבסיס האיתן שביבו. רבים ממורי קדמה (כולם בוגרי אוניברסיטה) גדלו בעצמם בשכונות מצוקה, וכך הם מהווים מודל מוצלח לחיקוי שהתלמידים יכולים להזדהות עמו. מורי קדמה עוברים הכשרות שבועיות, ה"שומרות על האנרגיות" והמחויבות המקצועית שלהם. באשר להורים, תקשורת פתוחה ושיתוף פעולה עמם הם מטרה בפני עצמה החיונית לבניית אמון, תמיכה ומחויבות של ההורים לתלמיד ולבית-הספר, בכל ימות השנה, ולא רק כאשר מתעוררות בעיות.

קדמה, לדעת הוגיו, היא נקודת ציון חשובה בתודעה של כל מי שמתעסק בחינוך ובפערים חברתיים-כלכליים. מעגלים רחבים ומתרחבים של קהלי יעד (סטודנטים, אנשי חינוך והוראה, אנשי אקדמיה ופעילים/ארגונים לשינוי חברתי) רואים בקדמה מודל אלטרנטיבי למה שקיים במערכת החינוך הציבורי – ביי"ס שמתעסק בצורה רצינית בסוגיית הפערים, ומספק פתרון חברתי מרשים עם תוצאות מוכחות מדידות. לאחרונה, מכללות מובילות להכשרת מורים, כמו דוד ילין וסמינר הקיבוצים, הכירו גם הן ברלוונטיות של מודל קדמה לפתרון בעיית אי-השוויון של מערכת החינוך הישראלית, והציעו לשתף פעולה ביצירת תכנית הכשרת מורים ייחודית שתתבסס על הניסיון שנצבר בקדמה ושמטרתה לקדם את ההצלחה של תלמידים מקהילות מוחלשות.

כתובת: רחוב בר-יוחאי, 3-5, קטמון ט', ירושלים. מען למשלוח דואר: ת.ד. 30013, ירושלים, 91300. טלפון: 02-6795955/6. מייל: hani170@walla.com.

אתר: <http://www.kedma-school.org.il/main/siteNew/index.php>.

קשת

תגיות: דיאלוגיים, ממלכתיים, משלבים, תל"י, מיתרים, מורשה, מארג

תקציר: קבוצת בתי-ספר במגזר היהודי, שמשלבת תלמידים דתיים וחילוניים על בסיס של שוויון מספרי. בית-הספר הראשון הוקם בשנת 1996, ובשל הביקוש – הרשת מתרחבת.

בית-ספר קשת – יסודי ועל-יסודי – הוקם בירושלים בשנת תשנ"ו (1996), כדי לענות על צורך של משפחות דתיות וחילוניות החפצות בחינוך משותף לילדיהן. משפחות אלה המקיימות ביניהן מפגש בחיי היומיום שלהן – במגורים בבתיים משותפים, בלימודים במוסדות השכלה גבוהים, במקומות עבודה, בצבא – מכירות במורכבות שבחיים המשותפים בחברה אחת. חינוך ילדיהן להתמודדות תוך גיבוש זהות אישית, נתפסת בעיניהן כמשימה חינוכית ראשונה במעלה. בית-הספר קשת פועל במטרה לאפשר למשפחות אלה להעניק לילדיהן חינוך במסגרת משותפת ושוויונית המבוססת על הדדיות הנענית לצרכי הקבוצות השונות.

"קשת" הוא המודל היחיד בישראל הפועל בשותפות ושוויון מלאים בין דתיים וחילוניים (יש מספר זהה של חילוניים ודתיים בכל שנתון) הן בקרב התלמידים והן בקרב המורים. בבית-הספר לומדים תלמידים ומלמדים מורים הנמצאים בקשת הדעות ומגוון ההשקפות המתייחסים ליהדות: מיהדות כתרבות ועד ליהדות כאמונה ואורח חיים מחייב. בית-הספר דואג לכך שכל איש צוות וכל תלמיד יוכלו לנהוג בחופשיות על פי השקפותיהם. גם התלמיד הדתי וגם התלמיד החילוני יתחנכו וינהגו על פי אורחות החיים הנהוגים בביתם. לשם כך נלמדים לימודי היהדות בקולות שונים, ביחד ולחוד, ומתוך פתיחות רעיונית.

לצד בית-הספר קמה העמותה לקידום החינוך על פי עקרונות קשת שמטרתה לפתח את הרעיונות החינוכיים ולהפיצם באמצעות תכניות לימודים ייחודיות והשתלמויות למנהלים ומורים. תכנית הלימודים בקשת כוללת: לימוד אינטגרטיבי של נושאים יהודיים וישראלים, מהתנ"ך ועד להגות וליצירה בת ימינו, ושילובם בנושאים כלליים; לימוד קבוע בשיטת בית המדרש המבוסס על הדגם המסורתי שבו התלמידים לומדים נושאים שונים בחברות; טיולים רבים המקרבים את התלמידים לטבע ולארץ; חונכות ומחויבות אישית; לימודי בחירה והעשרה בתחומים מגוונים.

בבית-הספר בירושלים לומדים כ-700 תלמידים, נכתבו 10 תכניות לימודים ונערכו השתלמויות לכ-100 מנהלים ומורים. משפחות רבות פונות כדי לרשום את ילדיהן לבית-הספר קשת, ופניות רבות מגיעות לשימוש בחומרי הלימוד ולהשתתפות בהשתלמויות.

בקשת מאמינים, כי רעיונות בית-הספר מהווים מענה לצורך הקיים בקרב ציבור רחב נוסף ברחבי הארץ, ופועלים כל העת להפצת הרעיון ולשמש דגם לחינוך משותף בין דתיים לחילוניים. בית-הספר נהגה על ידי רותי להבי בתקופת לימודיה בבית-הספר למנהיגות חינוכית, וקרן אבי חי תומכת בעמותה ובבית-הספר מראשיתו.

עמותת קשת ממשיכה להקים בתי-ספר נוספים, ומלבד הקהילות בירושלים, קהילות קשת פועלות גם במזכרת בתיה, רותם, נטור, לכיש, שוהם ושפיר-באר טוביה. לדוגמא מזכרת בתיה:

*בשנת הלימודים תש"ע, המשך קשת במזכרת בתיה לפעול כבית-ספר צומח. לומדים
בו כיתה ד', כיתה ג', שתי כיתות ב' ושתי כיתות א'. בית-הספר קשת מזכרת בתיה
הינו בית-ספר מוכר ורשמי והחל משנת לימודים זו הצטרף לתוכנית "אופק חדש".
בית-הספר קשת מזכרת בתיה פועל על פי עקרונות המודל של ביה"ס קשת
בירושלים.*

כתובת קשת מזכרת בתיה: שד' מוטה גור 2, מזכרת בתיה 76804. טלפון: 08-9348977.

מייל: kshetruti@gmail.com אתר: <http://www.gesher-mazkeret->

batya.org.il/index.php?option=com_content&view=article&id=45&Itemid=1

כתובת עמותת קשת: רח' אלכסנדריון 23, ירושלים (בית קשת החדש).
טלפונים: 02-6795873, 02-6788891. **מייל יסודי:** yesodi@keshet-s.org
מייל על-יסודי: alyesodi@keshet-s.org. **אתר:** school@keshet-s.org.

שבח-מופת

תגיות: על-יסודיים, על-אזוריים, ממלכתיים, מוכרים שאינם רשמיים, מקיפים

תקציר: בית-ספר בעל מעמד על-אזורי בתל-אביב שמתקבלים אליו בעיקר תלמידים יוצאי חבר המדינות, והישגיו גבוהים במקצועות המדעיים. בפיגוע בדולפינריום נרצחו שבעה מתלמידיו.

בית-הספר "שבח" הוקם בשנת 1946, ובתחילה היה תיכון מקצועי. התלמידים בו למדו מקצוע מסוים (כגון חשמלאות או נגרות) וסיימו עם תעודה מקצועית. כאשר חלה ירידה בדרישה לבתי-ספר מקצועיים הפך שבח לתיכון מקיף-עיוני רגיל.

בשנות ה-90 של המאה ה-20 החל פרופסור יעקב מוזגנוב ללמד שיעורי ערב בתיכון, ומשך תלמידים עולים חדשים מברית-המועצות-לשעבר ואף מורים בעלי תארים מתקדמים, שלא מצאו עבודות אחרות עקב קשיי קליטה. בתקופה זו נוסף לבית-הספר השם "מופת", שבנוסף למשמעות "מצוינות" מכיל גם את ראשי התיבות של "מתמטיקה ופיזיקה, תרבות". התפתחות זו יצרה לבית-הספר מוניטין בתחום הוראת המדעים. מוניטין זה משך גם תלמידים צברים דוברי עברית ללמוד בתיכון, אך הם נשארו מיעוט. בתקופה זו נחשב שבח-מופת לאי של תרבות רוסית בתל אביב ומכונה לעיתים "רוסיה הקטנה".

ביום שישי ה-1 ביוני 2001 התפוצץ מחבל-מתאבד ליד דיסקוטק "דולפי" הסמוך לדולפינריום בתל אביב. הפיצוץ אירע סמוך לחצות, בשעה שרבים עמדו בתור לדיסקוטק. בפיגוע נהרגו 21 בני אדם, רובם צעירים שטרם מלאו להם 18 שנה. בשבח-מופת בו למדו שבעה מהנרצחים הוקמה אנדרטה לזכרם.

בית-הספר הינו על-אזורי, ויכולים להירשם אליו תלמידים מתל-אביב ומחוצה לה. המצב שנוצר – ריבוי תלמידים המגיעים מחוץ לתל-אביב – הביא את רשויות העיר למסקנה שאין לכך מקורות מימון וצריך לסגור אותו. אולם בינואר 2009, אחרי מחשבה נוספת בעניין, קיבל ד"ר דב אורבך, מנהל שבח-מופת, הודעה רשמית ממנהל החינוך בתל-אביב לפיה לא יסגרו את בית-הספר. הוא הגיב במילים: "בית-הספר שבח-מופת הוא סמל להצלחה, גם בתחום החברתי – של קליטת עליה – וגם בכל שקשור להישגים לימודיים לכן, לא מפתיעה העובדה שעיריית תל אביב החליטה שלא לפגוע במוסד חינוכי כל כך חשוב". עם זאת, לאחרונה מתקיימים מגעים להעביר את בית-הספר לבעלותה של רשת עמל.

כתובת: רח' המסגר 7, תל-אביב 67776. **טלפון:** 03-6883131.

האתר: <http://www.shevahmofet.org/Apps/WW/Page.aspx?ws=34c3631c-0831-4293-8b36-def8368216c4&page=38a5dc70-8841-488c-9356-99dde3e24cf1>

תיכונים

תגיות: על-יסודיים, ממלכתיים, ממלכתיים-דתיים, מוכרים שאינם רשמיים

תקציר: כיון שמדובר במונח נטול מעמד משפטי-פורמאלי, הוא מקבל משמעויות שונות, קשורות בעיקר למונח "על-יסודיים". לעיתים הכוונה לשש-שנתיים ולעיתים לכיתות י"ב בלבד.

המונח "תיכון" אינו בעל משמעות פורמאלית, והוא מציין מסגרות אחדות: בית-ספר על-יסודי שש-שנתי מכיתה ז' עד י"ב; או חטיבה עליונה מכיתה י' עד י"ב; או מסגרת ארבע-שנתית מ-ט' עד י"ב. במסגרת רפורמה במערכת החינוך, שהחלה בשנת 1968, הוקמו בהדרגה חטיבות הביניים (כיתות ז' עד ט'), וחטיבה עליונה בת שלוש כיתות (י' עד י"ב). מרבית בתי-הספר התיכוניים פועלים במתכונת חדשה זו. בתי-הספר התיכוניים הם לעתים עיוניים בלבד, מקצועיים-טכנולוגיים בלבד, חקלאיים בלבד, או בתי-ספר מקיפים הכוללים מגמות עיוניות ומגמות טכנולוגיות גם יחד.

הלימודים בבית-ספר תיכון ניתנים כיום במסגרתו של חוק לימוד חובה, אך בשנת 1949, עם חקיקתו של חוק זה, נקבע בו לימוד חובה בכיתות א'-ח' בלבד. בהתאם לכך, הלימודים בכיתות אלה ניתנים בבתי-ספר של משרד החינוך, ואילו בתי-ספר תיכוניים הם בדרך כלל בבעלות הרשויות המקומיות, ולעתים בבעלות של רשתות המפעילות בתי-ספר כאלה (כגון רשת "אורטי"), או בבעלות של עמותה המפעילה בית-ספר יחיד (כגון "גימנסיה הרצליה", "בית-הספר הריאלי"), והם "מוכרים שאינם רשמיים".

המאפיין העיקרי של בית-הספר התיכון כחטיבה עליונה (י"ב-י"ב) – בהבדל מבתי-הספר היסודיים ומחטיבות הביניים – הוא החלוקה למגמות לימוד. לתלמידי בית-הספר התיכון מוצעים מסלולי לימוד אחדים וכל תלמיד בוחר את המסלול/ים המתאים/ים לו. מסלולים אלה, הקרויים מגמות, הם למשל: פיזיקה, ספרות, קולנוע, מחשבים, מדעי החברה, ספרות, תיאטרון ועוד רבים. לכל בית-ספר מבחר מגמות משלו בהתאם לנטיות הלב של ההורים והתלמידים. יש מגמות הנלמדות בבתי-ספר רבים, ויש הנלמדות בבתי-ספר מעטים. ההבחנה בין המגמות מתבטאת במידת ההעמקה בלימוד נושאים מסוימים, העמקה הנמדדת במספר יחידות הלימוד לבחינת הברגרות. מרבית המורים בבתי-הספר התיכוניים מאוגדים במסגרת ארגון המורים העל-יסודיים ומיעוטם במסגרת הסתדרות המורים.

בשנים האחרונות מתקיים ויכוח לגבי בתי-הספר העל-יסודיים, האם ראוי לקיים חטיבות ביניים, או שיש לבטלן לטובת בתי-ספר שש-שנתיים. במקרה זה החלוקה בין חטיבת ביניים לחטיבה עליונה מיטשטש, ואז גם מיטשטשת משמעותו של המושג "תיכון". הטענה היא, שחטיבות הביניים העצמאיות (ז'-ט') הן נטולות יעדים ברורים ולכן רבות בהן בעיות המשמעת והישגיהן נמוכים.

הנתונים לגבי התיכוניים (חטיבות עליונות י"ב-י"ב) כפי שמדווח משרד החינוך:

המגזר	רשמי	מוכר	סה"כ
כולם	600	970	1570
יהודי	500	300	800

500	500	-	יהודי חרדי
270	100	170	מיעוטים

תיכון ע"ש גלילי מסביר את עצמו, בין השאר, כך :

בית חינוך תיכון נוסד בעיר כפר-סבא בשנת 1988, ומיום הקמתו חרט על דגלו את תחום המצויינות הלימודית מחד, ואת הפעילות החברתית-חינוכית מאידך. החברה הישראלית הינה הישגית ביסודה, ובהיותה כזו מוטלת עלינו חובה חינוכית לאפשר לכל תלמיד למצות את מלוא יכולתו האינטלקטואלית: אם רף ההישגים העליון אליו יכול להגיע תלמיד מסויים הינו בתחום ה-10, נשאף לסייע לו להגיע לרף זה, אך אם רף ההישגים העליון של חברו הינו רק 7 או 8, נשקיע את כל המאמצים כדי להביאו למיצוי מלוא יכולתו הלימודית לגבולות אלה.

...כדי שכל תלמיד יוכל למצות את מלוא יכולתו, פיתחנו בבית-הספר מערכת מסועפת המיועדת לתמיכה וסיוע גם לתלמידים מתקשים: החל ממרכז למידה, שעורי אסטרטגיות למידה, תיגבור לימודי, שעורי הכנה וחזרה לקראת מבחנים מסכמים ומבחני בגרות, יעוץ אישי והכוון לתלמידים שאובחנו כבעלי לקויות למידה, ועוד מגוון רחב של שירותים חינוכיים מיוחדים.

בד בבד פיתחנו תכניות מיוחדות לעידוד המצויינות, שיעודן לפתח ולהוקיר פעילות בתחום זה: מגמת המדעים של בית-הספר מקיימת פעילויות רבות המוצאות ביטוי בספורים לימודיים במכוני מחקר, בתי חולים, הכור למחקר גרעיני, הרצאות ופגישות עם חוקרים והוגי דעות בעלי שם בתחומם ועוד.

...את שנת הלימודים של כתות יו"ד אנו פותחים ב"מכינת שילוב" המתקיימת בשלושת הימים האחרונים של חופשת הקיץ. יעודה הוא לגבש את התלמידים בכיתותיהם החדשות, להגביר את הזיקה ואת תחושת החיבור של התלמיד לכיתתו, ולהקל על שלבי הקליטה בבית-הספר החדש.

בהמשך לוקחים התלמידים חלק בטיולים, סיורים לימודיים במגמות השונות, סדנאות, פרויקטים חינוכיים מיוחדים, ימי עיון, הרצאות, פעילות מוסיקלית עניפה, צפייה בהצגות ובמופעי מחול, מסיבות, וכדומה. תלמידי כל השכבות יוצאים לסיורים "בעקבות לוחמים", פעילים מאד בתחום ההתנדבות, ומקדישים פרקי זמן

ארוכים לתחום ההכנה ל-צ.ה.ל.

כתובת: תיכון גלילי, רח' אז"ר 41, ת.ד. 438, כפר סבא 44401.

טלפונים: 09-7601740, 09-7416968.

מייל: galili@galili-ks.org.il. האתר: <http://ks.hinuch.net/web/galili>.

כתובת: האגף לחינוך על יסודי במשרד החינוך, בניין לב-רם, רח' שבטי ישראל 34, ירושלים.

טלפונים: 02-5603252/53, 02-5603259/61.

אתר: <http://cms.education.gov.il/EducationCMS/UNITS/HighSchool>.

תל"י (=תיגבור לימודי יהדות)

תגיות: יסודיים, על-יסודיים, ממלכתיים, דיאלוגיים, משלבים, מיתרים,

תקציר: תל"י היא הרשת הגדולה בישראל המדגישה נושאי יהדות בבתי-הספר. היא מאופיינת בגישה פתוחה, ובתי-הספר שלה הם יסודיים ועל-יסודיים כאחד, שייכים לזרם הממלכתי.

תוכנית תל"י היא הגדולה בין תוכניות הדיאלוג חילוניים-דתיים, והיא משותפת למשרד החינוך ולקרן תל"י. היא מבוססת על רצונם של הורים ומחנכים לתגבר את לימודי היהדות בבית-הספר על ידי העשרת תוכנית הלימודים הרשמית בתכנים יהודים-ציונים נוספים. קרן תל"י נמצאת תחת החסות האקדמית של מכון שכטר ללימודי היהדות של התנועה המסורתית בישראל (היהדות הקונסרבטיבית). חינוך תל"י שואף לעצב אישיות רחבת אופקים, פלורליסטית והומניסטית שעולמה מורכב הן מרבדי התרבות היהודית והן מרבדי התרבות הכללית.

תל"י נולדה כתוצאה מיוזמה חינוכית, שהחלה לפעול בשנת 1976. קבוצת הורים ירושלמיים, רובם עולים חדשים מארצות הברית בעלי זיקה לתנועה הקונסרבטיבית, ביקשו ליצור מסגרת חינוכית חדשה עבור ילדיהם, מסגרת אשר תעמיד את העיסוק בזהות היהודית-ישראלית-מודרנית של הלומד במרכז הווייתו, ותהווה אלטרנטיבה לשתי מסגרות החינוך האחרות: מערכת החינוך הממלכתי-כללי ומערכת החינוך הממלכתי-דתי. באותה שנה הוקם בית-הספר תל"י הראשון בגבעה הצרפתית בירושלים, לימים בית-ספר "פרנקל".

קרן תל"י שמה לעצמה למטרה לפתח, לקדם ולהעשיר את החינוך היהודי במערכת החינוך הממלכתי, ובכך רואה את תרומתה לעיצוב החברה הישראלית. על מנת להגשים את חזונה, שואפת קרן תל"י, לדבריה:

- ללוות בתי-ספר וגנים שקיבלו על עצמם את עקרונות תל"י בפיתוח תוכנית פעולה חינוכית ליישומם.
- לפתח "שדרות חינוכיות" ברוח עקרונות תל"י שראשיתן בגן הילדים וסיומן בבית-ספר התיכון.
- להעשיר את הידע של מחנכי תל"י בתחום היהדות ולפתח את כישוריהם ליישום חינוך תל"י.
- להעמיד לרשות גן הילדים ובית-הספר תל"י כלים להרחבת הידע ולהעשרת התלמידים בלימודי היהדות.
- להגביר את ההתעניינות וההזדהות של מחנכי תל"י ותלמידיהם במורשת היהודית על כל גווניה ולעודד התעמקות בה.
- לפתח מודעות בבית-הספר למגוון גישות ביהדות.
- להעמיד לרשות כלל מערכת החינוך הישראלית את הידע הכלים, והניסיון המצטבר של חינוך תל"י.

קרן תל"י פועלת, לדבריה, לעצב סביבה אוהדת לחינוך תל"י בקרב קובעי מדיניות החינוך בישראל ובקהילות יהודיות בעולם, לפתח מחנכי תל"י כמנהיגות חינוכית מקצועית, ליצור משאבי למידה העונים לצרכי מערכת תל"י ולעודד פעילות קהילתית בה ערכי תל"י באים לידי ביטוי.

בתי-ספר תל"י הנם בתי-ספר ממלכתיים רשמיים לכל דבר: עליהם לעמוד בכל הדרישות, הנהלים, הסטנדרטים וההנחיות שמשרד החינוך מציב בפני כלל בתי-הספר. בהחלטה משותפת של משרד החינוך וקרן תל"י מתבקשים בתי-הספר לעמוד בתהליכי הערכה חיצוניים. במסגרת תל"י פועלים כ-70 בתי-ספר, רובם יסודיים.

משרד החינוך מביא פרטים על הצטרפות לתל"י בחוזר מנכ"ל תשס"ג/9(א), כ"ט ניסן תשס"ג, 1 במאי 2003.

כתובת: קרן החינוך למען בתי-ספר תל"י, רח' אברהם גרנות 4, ירושלים 91160, ת"ד 16080.

טלפון: 02-6790755. **מייל:** tali@tali.org.il. **אתר:** <http://www.tali.org.il>.

אחרית דבר

- לאחר שסקרנו כאן 77 רשתות, בתי-ספר ומושגים חינוכיים, אפשר לסכם בדברים הבאים:
1. הלקסיקון מציג סוגים שונים של "אני מאמין" בית-ספרי (או "חזונות", אתוסים, "צירים מארגנים" וכיו"ב), והדמיון ביניהם רב מן המפריד. בגדול, רובם רוצים הישגים לימודיים, מצויינות והצטיינות, חינוך ערכי, מעורבות קהילתית והכנה לחיי צבא ולחיים הבוגרים. אם כך, צריך לחפש את ההבדלים בין בתי-הספר פחות ברמת ההצהרות ויותר בתהליכי מימושן.
 2. העובדה שבתי-ספר מסויימים מכריזים על עצמם כבעלי כיוון מוגדר, מצביעה יותר על ההתכוונות והדגשים, אבל עדיין אינה מספרת לנו על רמת המימוש של אותו כיוון ואיכותה. ומנגד, העובדה שבית-ספר אינו מכריז על עצמו כבעל אג'נדה מסויימת, אין פירושה שהוא אינו עוסק באותם תחומים שבתי-ספר אחרים שמו לעצמם ככותרת.
 3. הלקסיקון מעניק לקורא קואורדינאטות התמצאות חשובות, אבל עדיין ברזולוציה נמוכה. כלומר, את הפרטים הסופיים צריך הקורא לאתר בכוחות עצמו, אלא שעתה יש לו גם כלים וגם מידע התחלתי לעשות זאת ביעילות מושכלת.
 4. הדרך להשיג מידע אמין על בית-הספר – לאחר שנבחר הכיוון הכללי – היא להגיע אליו ולהיפגש עם המורים והתלמידים, להכין שאלות ולהציגן, ולהתרשם מאופן המימוש של ההצהרות הכתובות. שאלות טובות שאפשר להציג לאנשי בית-הספר ותלמידיו הן למשל:
 - האם יש לבית-הספר שפה ייחודית שנבנתה בכדי להגדיר את חזונו?
 - האם ישנה הסכמה בין הנשאלים על יעדיו המרכזיים של בית-הספר – והבנת היעדים?
 - מה הדרכים והפעולות שבית-הספר נוקט בהן, במהלך יום הלימודים או מעבר לו, בכדי לממש את חזונו?
 - כיצד מתנהל ומתקיים החינוך הערכי, שבית-הספר מצהיר עליו, והאם הוא משמעותי?
 5. משרד החינוך לא יוכל לעצור עוד את תופעת בתי-הספר ה"פרטיים" וזליגת התלמידים אליהם באמצעות צווים מינהליים. הוא יוכל לעשות זאת רק אם יתמודד במגרש הרלוונטיות להורים ולתלמידים. חלק גדול מבתי-הספר נתפסים ע"י בעלי-העניין הללו כלא עדכניים די הצורך.
 6. הפיכת "החינוך הציבורי" לרלוונטי יותר, מחייבת חשיבה כוללת על אופיו ותפקידו במאה ה-21, כאשר ברור, שבתי-הספר צריכים לענות היום על דרישות אחרות מאלו שלפני "עידן המידע". חלק מבתי-הספר נותנים באמת תשובות חדשות ונכונות, אבל זה עדיין לא בהיקף כלל-מערכת.
 7. חלק מן השינויים הנדרשים הם בידיו של משרד החינוך, כמו הגדרה של תקנות ויעדים חדשים. בין השאר צריכה להיבחן מחדש יעילותן של בחינות הבגרות במתכונתן הנוכחית, שמכתיבות למרבית בתי-הספר את אופן ההתנהלות שלהם לאורך זמן. כפי שנאמר בהקדמה, שינויים, עידכונים ופיתוחים בלקסיקון יראו אור במהדורה הבאה.

אברהם פרנק,

.0544-275893, Frank_m@gan.org.il

נספח קטגוריות

<u>עמוד</u>		<u>עמוד</u>	
65	מעין החינוך התורני		<u>בעלי צרכים מיוחדים</u>
82	פטור, מוסדות	5	אוטיסטים, מוסדות ל-
		15	בית אקשטיין
		25	דרור בתי חינוך
		26	הבית של תמר
16	<u>מדגישי "חינוך"</u>	38	חינוך מיוחד
	בית חינוך	46	כפרי נוער
		73	נעמ"ת
		31	ויצ"ו
		67	מקצועיים
		69	משרד התמ"ת, מוסדות
		82	פנימיות
			<u>דיאלוג בין שונים</u>
		20	דו לשוניים
		21	דיאלוגיים
		59	מורשה
		61	מיתרים
		68	משלבים
		89	קשת
		93	תל"י (תגבור לימודי יהדות)
			<u>חינוך אחר</u>
		8	אלטרנטיביים
		11	אנתרופוסופיים, שיטת ולדורף
		23	דמוקרטיים
		30	התיישבותיים/קיבוציים
		33	חברותא
		35	חינוך ביתי
		47	לאמנויות
		49	לטבע
		51	למדעים
		53	למדעים ואמנויות (בירושלים)
		58	מופת mofet
		74	על-אזוריים
		85	פנימיות צבאיות לפיקוד
		90	שבח-מופת
			<u>חינוך ממלכתי-דתי</u>
		6	אולפנות, אולפניות
		10	אמ"ת
		32	חב"ד
		45	ישיבות תיכוניות
		70	נועם-צביה
			<u>חרדים</u>
		17	בית יעקב
		26	החינוך העצמאי
		37	חינוך חרדי
			<u>פדגוגיה אחרת</u>
18	ברנקו וייס		
22	דיאלוג יצירתי		
			<u>מונחים בלתי-פורמאליים</u>
39	חינוך ציבורי		
66	מקיפים		
86	פרטיים		
91	תיכוניים		
			<u>מונחים פורמאליים</u>
26	החינוך העצמאי		
34	חטיבות ביניים		
43	יסודיים		
55	מוחזקים		
56	מוכרים שאינם רשמיים		
62	ממלכתיים		
63	ממלכתיים-דתיים		
76	על-יסודיים		
82	פטור, מוסדות		
			<u>מיעוטים</u>
12	אקסטרנים		
14	בדואים		
24	דרוזיים		
42	חקלאיים		
70	נוצריים		
79	ערבים		
			<u>מעמד היסטורי</u>
9	אליאנס-כ"ח		
19	גימנסיה הרצליה		
29	הריאלי		
50	ליאו באק		

	<u>רשתות טכנולוגיות</u>	27	החממה
7	אורט ישראל	41	חכמים Smart Schools
77	עמל	53	מארג
81	עמיד	71	ניסויים
		80	עת הדעת